

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ
ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer ÖZER

TOKAT

Haziran, 2014

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ
ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer ÖZER

Danışman: Doç. Dr. Tahsin İLHAN

TOKAT

Haziran, 2014

JÜRİ İMZA SAYFASI

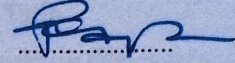
ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 05/06/2014

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

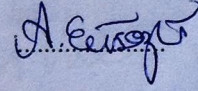
Başkan : Yrd. Doç. Dr. Fatih KAYA

Üye : Doç. Dr. Tahsin İLHAN (Tez Danışmanı)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Alpay ERSÖZLÜ

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 28/05/2014 tarih ve 19/21 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. Recep KOÇAK

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih

Tez Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Ömer ÖZER

İmzası

ÖNSÖZ

Son yıllarda birçok ülke, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı çokkültürlü alanlar haline gelmiştir. Avrupa birliği, karşılıklı gümrük anlaşmaları, ülkeler arası işbirlikleri ile ülkeler arası sınırlar kaldırılmakta, birçok ülkede ciddi oranda farklı ülkeye mensup bireyler yaşamaktadır. Duruma Türkiye açısından baktığımızda ise kültürel çeşitlilik bakımından zengin bir coğrafya olduğumuz rahatlıkla söylenebilir. Farklı dini inanışlar, mezhepler, farklı ülkelere gelerek Türkiye'ye yerleşenler, yüzyıllardır aynı topraklarda yaşadığımız azınlıklar, farklı etnik kökene mensup bireyler bu zenginliğin birer ögesi olarak değerlendirilebilirler.

Ülkemiz Avrupa Birliğine girme sürecinde adımlar atmaya devam etmektedir. Uyum süreci adı verilen bu süreç kapsamında alt kültürlerin tanınması, diğer etnik ve kültürel grupların dikkate alınması kaçınılmaz bir gereklilik halini almış, son yasal düzenlemelerle anadilde eğitim, farklı dil ve lehçelerde öğretim yapılması, farklı dini inanışların/mezheplerin kendi inançları doğrultusunda yaşayabilmeleri, kendi inançlarının getirdiği eylemleri yapabilmeleri için yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle giderek farklılıkların dile getirildiği, bu özelliklerin değer verildiği ve benimsendiği bir toplum yapısına yönelimin var olduğu söylenebilir. Bu durum ruh sağlığı çalışanları dahil tüm hizmet alanlarında çalışan bireylerin, giderek çokkültürlü toplumun yapısına uygun yeterliklerle donanması gerektiğini düşündürmektedir.

Bu çalışma kapsamında ilk olarak ülkemizin farklı bölgelerinde görev yapan psikolojik danışmanların aldıkları eğitim kapsamında bu farklı bölgelerde yaşayan farklı kültürel geçmişe, etnik kökene, sosyo ekonomik düzeye ve dini yönelimlere sahip danışmanları ile çalışırken karşılaşılabilecekleri zorluklar düşünülerek yola çıkılmıştır. Bu kapsamda psikolojik danışmanların farklı kültürlerle etkili bir biçimde çalışabilmesi için gerekli olan çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri karşımıza çıkmıştır. Ülkemizde yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde farklı kültürel gruplara sahip olmamıza karşın bu gruplarla çalışma yeterliğini değerlendirecek bir ölçme aracının bulunmadığı görülmüştür. Çalışma kapsamında bu yeterlikleri ölçebilmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmesine çalışılmıştır. Çalışma sonucunda 26 maddeli, farkındalık, bilgi ve beceri alt boyutlarından oluşan Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Yeterlikleri Ölçeği ortaya çıkmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri uygun analiz yöntemleri ile incelenmiştir.

Sonuç olarak genel anlamda değerlendirildiğinde bu çalışmada, çokkültürlü psikolojik danışma konusuna ışık tutulmaya çalışıldığı, ilgili alanyazına katkı sağladığı ve araştırmalarda kullanılabilir ve geçerli bir ölçeğin ortaya çıktığı dşnlmektedir.

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde uzun aralar vermeme, hatta zaman zaman pes etmeme rağmen; hoşgörüsü, desteği ve bilgi birikimini hiç eksik etmeyen, bilgilerinden istifade ettiğim hocam ve aynı zamanda tez danışmanım olan Doç. Dr. Tahsin İLHAN'a; her yeni bilgiyi paylaşmaktan keyif aldığım, beni sürekli motive ederek tezimin bitmesine katkıda bulunan değerli meslektaşlarımdan; özellikle istatistik konusundaki yardımları için Uzm. Ahmet ALTINOK'a; farklı aşamalarda tezin bölümlerini okuyarak geribildirimler veren Uzm. Murat YIKILMAZ, Uzm. Ferhat BAYOĞLU, Öğr. Gör. Mustafa Kemal YÖNTEM, psikolojik danışmanlar Rıdvan TURUNÇ ve Faruk Caner YAM'a; her aşamada sorularımı usanmadan yanıtlayan ve beni yönlendiren, Doç. Dr. D. Yelda KAĞNICI ve çokkültürlü psikolojik danışma konusundaki sorularımda değerli geribildirimlerini paylaşan Doç. Dr. Şenel POYRAZLI'ya; tez savunma jürimde yer alarak yapıcı eleştirileri ile yanlışlarımı düzeltmemde ve çalışmanın son halini almasında emeği geçen Yrd. Doç. Dr. Fatih KAYA ve Yrd. Doç. Dr. Alpay ERSÖZLÜ'ye, veri toplamamda yardımlarını esirgemeyen tüm meslektaşlarıma, kendisine ayırmam gereken zamandan çalmama sitem etmeyen aksine her daim yardımcı olan biricik eşim Nilay ÖZER'e, sürekli bilgisayarına uzanarak, hiç destek olmayan canım oğlum Ali Asaf ÖZER'e sonsuz teşekkürler ederim. En önemlisi bu günlere erişmemde payı olan rahmetli babam Ali ÖZER ve canım annem Elif ÖZER'e varlıkları için teşekkür ederim.

Ömer ÖZER

Mezun olduğumu hiç göremeyecek olan canım babama...

ÖZET

ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

ÖZER , Ömer

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı

Tez Danışmanı Doç. Dr. Tahsin İLHAN

Bu çalışmada psikolojik danışmanların, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilebileceği bir ölçek geliştirilmiş, daha sonra bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği araştırılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde madde havuzunu oluşturmak amacıyla ilgili alanyazın ile yurt dışındaki benzer ölçme araçları taranmış, odak grup çalışması yapılmış ve 93 madde ile madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzundaki maddelere uzman görüşü ile son şekli verilmiş ve 62 maddeden oluşan ölçek formu ile 332 psikolojik danışmandan veri toplanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonrasında 26 maddeden oluşan üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu faktörler farkındalık, bilgi ve beceri olarak adlandırılmıştır. Üç faktörlü yapı toplam varyansın %50.86'sını açıklamıştır. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde 3 faktörlü yapı doğrulanmış, uyum indekslerinin iyi uyuma işaret ettiği gözlenmiştir (X^2/sd : 2.51; RMSEA: .07; NFI: .92; NNFI: .95; CFI: .95; IFI: .95; GFI: .85; AGFI: .83; SRMR: .06). Üç faktörlü yapının ise gerçekleştirilen ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde bir üst yapıda birleştiği, ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinin uyum indekslerinin de iyi uyum değerleri gösterdiği gözlenmiştir (X^2/sd : 2.51; RMSEA: .07; NFI: .92; NNFI: .95; CFI: .95; IFI: .95; GFI: .85; AGFI: .83; SRMR: .06). Ölçeğe ilişkin Cronbach alfa katsayıları beceri alt boyutu için .88, farkındalık alt boyutu için .88, bilgi alt boyutu için .84 ve tüm ölçek için .88 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin (ÇPDYÖ) psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini ölçmek için kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, çokkültürlü psikolojik danışma, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeği, ölçek geliştirme.

ABSTRACT

DEVELOPING OF THE MULTICULTURAL COUNSELING COMPETENCIES SCALE

ÖZER, Ömer

Guidance and Counseling Science

Thesis Advisor: Associate Professor Tahsin İLHAN

In this study, a scale was developed to measure the multicultural counseling competencies of counselors, and the related reliability and validity studies were conducted. In the scale development process, first, the item pool was formed in line with the related literature, other similar measurement tools and the focus group study. The item pool consists of 93 item. The items in the item pool were finalized according to expert opinions, and the scale which consist of 62 items was applied to 332 counselors to collect the research data. Following the exploratory factor analysis, the three-factor structure made up of 26 items was obtained. These factors were named awareness, knowledge and skills. The three-factor construct explained 50.86% of the total variance. In the first order confirmatory factor analysis, the three-factor construct was confirmed, results showed that the confirmatory factor analysis provided good fit indices (χ^2/sd : 2.51; RMSEA: .07; NFI: .92; NNFI: .95; CFI: .95; IFI: .95; GFI: .85; AGFI: .83; SRMR: .06). In the second order confirmatory analysis, the three-factor construct was found to merge with an upper-construct. It was also observed that the fit indices of the second order confirmatory factor analysis demonstrated good fit values (χ^2/sd : 2.51; RMSEA: .07; NFI: .92; NNFI: .95; CFI: .95; IFI: .95; GFI: .85; AGFI: .83; SRMR: .06). The Cronbach alpha coefficients of the scale were calculated as .88 for the sub-dimension of skill, .88 for that of awareness, .84 for that of knowledge and .88 for the total scale. Consequently, the Multicultural Counselling Competencies Scale was thought to be a valid and reliable measurement tool to measure the multicultural counseling competencies of counselors.

Key Words: Multiculturalism, multicultural counseling, multicultural counseling competencies, multicultural counseling competencies scale, scale development

İÇİNDEKİLER

JÜRİ İMZA SAYFASI	i
ETİK SÖZLEŞME.....	ii
ÖNSÖZ	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İTHAF.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem.....	1
Araştırmanın Amacı.....	7
Araştırmanın Önemi	7
Sınırlılıklar	8
Sayıtlar.....	8
Tanımlar.....	9
BÖLÜM II	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
Kültür	10
Çokkültürlülük	13
Kültür ve Psikoloji.....	14
Kişilik Özellikleri ve Kültür	14
Duygular ve Kültür.....	16
Psikopatoloji ve Kültür.....	17
Psikolojik Yardım Arama ve Kültür.....	20
Psikolojik Danışma Süreci ve Kültür	22
Çokkültürlü Psikolojik Danışma.....	25
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Açısından Diğer Psikolojik Danışma Yaklaşımları ...	28
a. Bilişsel Davranışçı Yaklaşımlar ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma.....	28

b. Birey Merkezli Yaklaşım ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma.....	30
c. Psikanalitik Yaklaşım ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma.....	31
d. Gestalt Yaklaşımı ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma.....	32
e. Varoluşçu Yaklaşım ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma.....	33
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri	34
a. Psikolojik Danışmanların Kendi Değer, Varsayım ve Önyargılarının Farkında Olması.....	36
Tutumlar ve İnançlar.....	36
Bilgi	37
Beceri	38
b. Farklı Kültüre Mensup Danışmanların Dünya Görüşlerini Anlamak	39
Tutumlar ve İnançlar.....	39
Bilgi	40
Beceri	40
c. Kültüre Uygun Müdahale Stratejileri Kullanma.....	41
Tutumlar ve İnançlar.....	41
Bilgi	42
Beceri	43
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterliklerin Değerlendirilmesi	44
a. Kültürlerarası Psikolojik Danışma Envanteri – Gözden Geçirilmiş Form (Cross-Cultural Counseling Inventory-Revised- CCI-R).....	44
b. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Bilgi ve Farkındalık Ölçeği (MCKAS; Multicultural Counseling Knowledge and Awareness Scale).....	45
c. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Envanteri (MCI; Multicultural Counseling Inventory)	46
d. Çokkültürlü Farkındalık, Bilgi ve Beceri Anketi (Multicultural Awareness Knowledge and Skills Survey, MAKSS).....	46
e. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik ve Eğitim Anketi (Multicultural Counseling Competence and Training Survey, MCCTS).....	47
f. California Kısa Çokkültürlü Yeterlik Ölçeği- Gözden Geçirilmiş Form (California Brief Multicultural Competence Scale- Revised, CBMCS-R)	48
BÖLÜM III	50
YÖNTEM	50

Araştırmanın Modeli.....	50
Çalışma Grubu.....	50
Veri Toplama Araçları.....	52
Kişisel Bilgi Formu.....	52
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği Deneme Formu.....	53
Madde Yazımı Süreci ve Ölçek Formunun Oluşturulması.....	53
Veri Toplama Süreci.....	55
Verilerin Analizi.....	56
BÖLÜM IV.....	57
BULGULAR.....	57
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin (ÇPDYÖ) Geçerlik Çalışmaları.....	57
Kapsam Geçerliliği.....	57
Yapı Geçerliliği.....	57
Açımlayıcı Faktör Analizi.....	58
Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	67
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması.....	74
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğin Puanlanması.....	74
BÖLÜM V.....	76
TARTIŞMA.....	76
BÖLÜM VI.....	79
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
Sonuçlar.....	79
Öneriler.....	79
KAYNAKÇA.....	81
EKLER.....	93
ÖZGEÇMİŞ.....	98

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Katılımcı Profili.....	51
Tablo 2 Katılımcıların Mesleki Deneyim Süreleri	52
Tablo 3 KMO ve Bartlett Küresellik Testi	58
Tablo 4 Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri	59
Tablo 5 Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı.....	62
Tablo 6 Madde Toplam Korelasyonları.....	64
Tablo 7 Maddeler Arası Korelasyon Katsayıları	66
Tablo 8 ÇPDYÖ ve Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	67
Tablo 9 Modifikasyon Öncesi Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	69
Tablo 10 Modifikasyon Sonrası Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	70
Tablo 11 İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	72
Tablo 12 ÇPDYÖ ve Alt Boyutlara İlişkin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yamaç Birikinti Grafiği (Scree Plot).....	59
Şekil 2. Varimax Döndürme Sonrası Yamaç Birikinti Grafiği.....	61
Şekil 3. Birinci Düzey DFA Diyagramı.....	71
Şekil 4. İkinci Düzey DFA Diyagramı	73

KISALTMALAR LİSTESİ

ACA: American Counseling Association / Amerikan Psikolojik Danışma Derneği

AFA: Açımlayıcı faktör analizi

AMCD: Association for Multicultural Counseling and Development / Çokkültürlü Psikolojik Danışma ve Gelişim Derneği

CACREP: The Council for the Accreditation of Counseling and Related Educational Programs / Psikolojik Danışma ve İlgili Eğitim Programları Akreditasyon Kurulu

ÇPD: Çokkültürlü psikolojik danışma

ÇPDYÖ: Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği

DFA: Doğrulayıcı faktör analizi

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları (varsayımlar), sınırlılıkları ve araştırmaya konu olan kavramlarla ilgili tanımlar açıklanmıştır.

Problem

Kültür kavramı birçok bilim dalına konu olmuş, farklı değerlendirmelere tabi tutulmuş karmaşık bir kavramdır. Kültür sadece sözlük anlamı ile değerlendirildiğinde dahi, birçok anlamı içerisinde barındıran bir sözcük olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK), Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğünde yer alan; toplumbilimleri sözlüğünde kültür; ‘bir halkın ya da bir toplumun özdeksel ve tinsel alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü’; eğitim terimleri sözlüğünde kültür, bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerek tinsel alanlarda oluşturulan ürünlerin tümü; felsefe terimleri sözlüğünde kültür, bir toplumun yaşama biçimlerinin çeşitli alanlarda olgunlaşması, tarihin sürekliliği içinde insanlar yoluyla ve insanlarda gerçekleşen tinsel biçimlenme süreci şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Kağıtçıbaşı (2000), kültürü geleneksel fikirler ve bunlara bağlı değerler, öğrenilmiş davranışların bir bütün olarak nesilden nesile aktarılması, paylaşılan semboller ve anlamlar, bir grubun davranışlarında önceden tahmin edilebilir ve belirli farklılıklara yol açan deneyimler ve davranışları bir sisteme oturtan fikir, uygulama, norm ve anlamlar bütünü şeklinde tanımlamaktadır. Triandis (1995), kültürü, tanımlanabilir bir coğrafyada belli bir tarihsel dönemde, aynı dili kullanan kişilerin oluşturduğu ortak bir anlam sistemi olarak tanımlamaktadır. Parekh’e (2002) göre kültür, hem birbirini destekleyen hem de birbiri ile çatışan maddi manevi öğelerden oluşan bir yapıdır ve bu yapı karşımıza farklılıklara vurgu yapan bir kavram olan ‘çokkültürlülük’ kavramını çıkarır. Farklı kültürlerin bir arada yaşaması çokkültürlülük olgusunun temelini oluşturur.

Çokkültürlülük birden fazla kültürün bir arada yaşamasını karşılayan, ancak ek olarak azınlıkların ya da farklı kültürlerin tanınmasına vurgu yapan sosyolojik bir kavramdır (Taylor, 1996). Türkiye’de de çalışmalara konu olan (Erdoğan, 2012; Özhan,

2006; Tekinalp, 2005; Yakışır, 2009) çokkültürlülük, bir toplumda farklı kültürlerin bir arada yaşamasını ve bu durumun onaylanmasını ifade eden bir tavır olarak ifade edilmektedir (Altaş, 2003). Kısaca çokkültürlülük, diğer kültürü kendine benzetmekten kaçınarak, olduğu gibi kabul etmek ve bu anlayışla da ortak alanları paylaşmak anlamına gelir (Çetin, 2007).

Çokkültürlülük kavramı psikolojik danışma alanını da etkileyen, üzerinde çalışılan bir kavram olmuştur (Arredondo ve Arciniega, 2001; Arredondo ve diğerleri, 1996; Pedersen, 1990, 1991; Sue, Ivey ve Pedersen, 1996). Türkiye’de psikolojik danışma alanında çokkültürlülük, çokkültürlü psikolojik danışma ya da kültüre duyarlı psikolojik danışma (Bektaş, 2006; Erdur-Baker, 2007; Koç, 2003) şeklinde ifade edilmektedir. Spesifik bir tanım yapılması gerekirse, Sue ve Torino (2005) çokkültürlü psikolojik danışmayı, danışanların değerlendirme, teşhis ve terapisinde danışanların değerleri ve yaşan deneyimlerinde oluşan hedefler belirleme, bu deneyimlere uygun yardım rolleri sergileyebilme, danışanların kişiliklerinin bireysel, grup ve evrensel boyutlarını bilme, evrensel ve kültüre özgü stratejileri kullanma olarak tanımlamışlardır. Arredondo, Rosen, Rice, Perez ve Tovar-Gamero (2005), yaptıkları çalışmada 1990-2001 yılları arasındaki yayınları taramışlar, çokkültürlü psikolojik danışma odaklı 102 çalışma rapor etmişlerdir. Yazarlara göre çokkültürlü psikolojik danışma 1990 yılından beri giderek daha fazla ilgi gören ve üzerinde çalışılan bir konu gelmiş, bu alanda çalışmalar giderek artmıştır. Yapılan çalışmalar çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımının giderek önem kazandığını göstermektedir. Pedersen (1991), çokkültürlü psikolojik danışmayı, psikanalitik yaklaşım, insancıl yaklaşım ve davranışçı yaklaşım ile birlikte psikolojik danışmanın dördüncü gücü olarak tanımlamıştır.

Çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımı, psikolojik danışmanların kültüre duyarlılık bağlamında bazı yeterliklere sahip olması gerektiğini ifade eder. Farklı kültürlerle ilişkin farkındalık ve duyarlılığın temeli olan bu yeterlikler, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri olarak isimlendirilmiştir (Arredondo ve diğerleri, 1996; Sue ve diğerleri, 1982). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ilk olarak Sue ve diğerleri (1982), tarafından gerçekleştirilen “Kültürlerarası Psikolojik Danışma Yeterlikleri” isimli çalışmada dile getirilmiştir. Daha sonra Sue, Arredondo ve McDavis (1992), bu yeterlikleri yeniden tanımlamışlardır. Bu yeterlikler Amerikan Psikolojik Danışma Derneği’nin (American Counseling Association-ACA) bir üye derneği olan

Çokkültürlü Psikolojik Danışma ve Gelişim Derneği (Association for Multicultural Counseling and Development – AMCD) tarafından çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri standartları olarak belirlenmiştir. Bu süreçte son çalışma Arredondo ve diğerleri (1996), tarafından gerçekleştirilmiş ve AMCD tarafından kabul edilen çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri belirlenmiştir. Türkiye’de çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ise ABD’deki kadar net değildir. Türkiye’de, rehberlik ve psikolojik danışma ile ilgili mesleki kuralları ve etik ilkeler konusunda çalışmalar yapan Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, psikolojik danışmanların kültürel farklılıklar konusunda duyarlı olması gerekliliğini, Etik Kurallar Kitapçığı’nın (2007, s.7) temel ilkeler bölümü, dördüncü maddesinde, aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

‘Psikolojik danışmanlar; toplumda değişik kesimlerin ve sorunların farkında olmaya ve çalışmalarında kullandıkları yöntem ve teknikleri onların gereksinimlerine uyarlamaya çalışırlar. Ayrıca, yaş, cinsiyet, din, dil ırk, sosyo-ekonomik düzey, değişik grup ve kültürlere ait olma, özür, cinsel yönelim, medeni durum gibi bireysel ve kültürel farklılıkların, verecekleri hizmeti olumsuz etkilememesine özen gösterirler. Psikolojik danışmanlar hizmet sundukları bireylerin farklı kültürel arka planlarını anlamak için etkin çaba harcamalıdır. Danışmanlar psikolojik danışmandan farklı düşünce ve ideolojilere, inanç ve değerlere sahip olabilirler. Bu durumlarda ayırım yapmaksızın hizmet vermeye çalışırlar. Bu konularda önyargılı olanlara, ne bilinçli olarak katılıp taraf tutarlar ne de onları eleştirip tartışmalara girerler. Psikolojik danışmanlar kendilerine başvuran herkesi kabul edicidirler ve onlara anlayış göstererek hizmet verirler. Psikolojik danışmanlar hiçbir kültürel yapıyı diğerlerinden üstün görmezler.’

Etik kurallar kitapçığında da bahsedildiği üzere kültüre duyarlı yeterliklere sahip olmak psikolojik danışmanlar için bir gerekliliktir. Türkiye’de psikolojik danışmanların hangi kültürel yeterliklere sahip olması gerektiği ve bu yeterliklerin nasıl değerlendirileceği konusunda ise net bir çerçeve bulunmamaktadır. Bu çalışma kapsamında geliştirilen ölçme aracının Türkiye’de ilerleyen dönemlerde gerçekleştirilebilecek çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili çalışmalara bir çerçeve sunacağı ve bir başlangıç noktası oluşturacağı ifade edilebilir.

Yapılan çalışmalarda çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin üç ana başlıktan meydana geldiği ifade edilmektedir (Arredondo ve diğerleri, 1996; Sue ve diğerleri, 1992). Bu başlıklar psikolojik danışmanın kendi değerlerinin ve önyargılarının farkındalığı, farklı kültürlere mensup danışmanların dünya görüşlerini anlama ve kültüre uygun müdahale stratejileri kullanabilme şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca her başlık

kendi içinde inanç ve tutumlar, bilgi ve beceri şeklinde alt boyutlara ayrılır. Böylece 3x3 şeklinde bir yeterlikler matrisi ortaya çıkar (Arredondo ve diğerleri, 1996). Çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin ortaya konan standartlar, çokkültürlü yeterliklerin değerlendirilmesi konusunu da beraberinde getirmiştir. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri bireysel değerlendirme araçları, kurumsal ve program değerlendirme araçları ve portfolyo gibi yöntemlerle değerlendirilmektedir (Dunn, Smith ve Montoya,2006; Hays, 2008). Bireysel değerlendirme araçları uzmanların kendi yeterlik algıları ile değerlendirme yaptıkları özyeterlik araçlarından oluşur. Bu ölçme araçlarından bazıları, Kültürlerarası Psikolojik Danışma Envanteri – Revize Edilmiş Form (Cross-Cultural Counseling Inventory–Revised CCCI-R; LaFromboise, Coleman ve Hernandez, 1991), Çokkültürlü Psikolojik Danışma Envanteri (Multicultural Counseling Inventory -MCI; Sodowsky, Taffe, Gutkin ve Wise, 1994), Çokkültürlü Farkındalık, Bilgi ve Beceri Anketi (Multicultural Awareness-Knowledge-and-Skills Survey-MAKSS; Kim, Cartwright, Asay ve D’Andrea, 2003), Çokkültürlü Psikolojik Danışma Bilgi ve Farkındalık Ölçeği (Multicultural Counseling Knowledge and Awareness Scale - MCKAS; Ponterotto, Gretchen, Utsey, Rieger ve Austin, 2002), ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri ve Eğitim Anketidir (Multicultural Counseling Competence and Training Survey - MCCTS; Holcomb-McCoy ve Myers, 1999).

Özellikle bireysel değerlendirme araçları 3x3 çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri modeline göre geliştirilmiştir. İnanç – tutum, bilgi ve beceri boyutu temel alınmış, ölçme araçları üç boyutlu olarak değerlendirilmiştir. Ancak bazı ölçek geliştirme çalışmalarında, çokkültürlü psikolojik danışma ilişkisi, çokkültürlü terminoloji gibi daha farklı alt boyutların da var olduğu ifade edilmektedir (Holcomb ve Myers, 1999; Sodowsky ve diğerleri, 1994). Kurumsal değerlendirme araçları ise eğitim programlarının etkililiğini değerlendirmek amacı ile geliştirilmiştir. Bu araçlara örnek olarak Çokkültürlü Yeterlik Kontrol Listesi (Multicultural Competency Checklist – MCC; Ponterotto, Alexander ve Ingrid, 1995) ve Çokkültürlü Çevre Envanteri (Multicultural Environmental Inventory -MEI; Pope-Davis, Liu, Nevitt ve Toporek, 2000) verilebilir.

Türkiye’de, rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki çalışmalar değerlendirildiğinde çokkültürlü psikolojik danışma ya da kültüre duyarlı psikolojik

danışma konusunda çok fazla araştırma olmadığı söylenebilir. Bu alanda gerçekleştirilen ilk çalışmalardan biri, çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin kuramsal bir derleme (Koç, 2003) çalışmasıdır. Çalışmada çokkültürlü psikolojik danışma alanyazını ele alınmış, çokkültürlü psikolojik danışmanın kuramsal temelleri ve uygulamaları ifade edilmiştir. Başka bir çalışmada ise Bektaş (2006), çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini ülkemizdeki psikolojik danışman eğitimi bağlamında değerlendirmiştir. Çalışma kapsamında çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri açıklanmış, çokkültürlü psikolojik danışmanın, Türkiye'deki mevcut rehberlik ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri incelenmiştir. Bu konuda rastlanan diğer bir çalışmada ise (Kararımak, 2008) çokkültürlülük kavramının psikolojik danışma alanına ve uygulamalarına etkisini konu edinilmiştir. Kağnıcı (2011) kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin, öğrencilerin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerindeki etkisini değerlendirilmiş, yaşantısal öğretim etkinliklerinin çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin geliştirilmesinde etkili olduğu ifade edilmiştir. Bir diğer çalışmada (Kağnıcı, 2013) ise çokkültürlü psikolojik danışma eğitiminin nasıl verilmesi konusunda değerlendirmelerde bulunmuş, rehberlik ve psikolojik danışma eğitiminde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin nasıl kazandırılacağına ilişkin öneriler sunulmuştur. Eğitim bilimleri alanında da çokkültürlülüğü konu edinilen çalışmalardan söz edilebilir. Bu kapsamda öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarını değerlendiren (Yazıcı, Başol ve Toprak, 2009) ve öğretmenlerin çokkültürlü yeterlilik algılarını değerlendiren (Başbay ve Kağnıcı, 2011) ölçek çalışmalarına rastlanılmıştır. Yazıcı ve diğerleri (2009), Ponterotto, Baluch, Greig ve Rivera (1998), tarafından geliştirilen 20 maddeli Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları Ölçeği'ni uyarlamışlardır. Yazıcı ve diğerleri, ölçeğin 5 faktörlü bir yapı gösterdiğini ancak istatistiksel olarak görünen bu yapının aslında kuramsal temellere dayalı olarak ayrı faktörler olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Başbay ve Kağnıcı (2011) ise, öğretmenlerin çokkültürlü yeterlik algılarını değerlendirebilecekleri bir öz değerlendirme aracı geliştirmişlerdir. Bu kapsamda geliştirdikleri Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği, 41 maddeden oluşan, farkındalık, bilgi ve beceri olmak üzere 3 faktörlü bir yapıya sahiptir. Araştırmacılar ölçeğin öğretmenler ve öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterliklerine ilişkin yapılacak değerlendirmede kullanılabileceği geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade etmişlerdir. Türkiye'deki psikolojik danışma ve

rehberlik alanı ile ilgili alanyazın değerlendirildiğinde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini ölçen bir ölçek çalışmasına rastlanmamıştır.

Türkiye’de özellikle okullarda sunulan ruh sağlığı hizmetlerinin yürütülmesinde psikolojik danışmanların önemli bir rolü bulunmaktadır. Psikolojik danışmanlar Türkiye’de Rehberlik ve psikolojik danışma programlarından mezun olmakta, eğitimleri süresince teorik ve uygulamalı birçok ders almaktadırlar. Bu eğitim süresince bazı programlarda çokkültürlü psikolojik danışma içerikli lisans ve lisansüstü dersleri olsa da, bu durum tüm programlarda uygulanan standart bir müfredat halinde olmaktan çok uzaktır (Bektaş, 2006). Diğer yandan birçok programda bu çerçevede bir ders dahi bulunmamaktadır. Bu çerçevede bir eğitim almayan psikolojik danışmanlar, farklı kültürel gruplarla çalışırken zorlanmaktadırlar. Psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin bir değerlendirme aracı bulunmadığından bu yeterliklerin değerlendirilmesi mümkün olamamaktadır.

Milliyet gazetesi tarafından KONDA isimli araştırma şirketine yaptırılan bir araştırmada (2006), 47.958 kişiye maddi durum, ekonomik düzey, etnik köken, mezhep, kullanılan günlük dil gibi öğeleri konu edinen sorular sorulmuş, her alanda farklı gruplara mensup bireylerden oluşan bir Türkiye olduğu ifade edilmiştir. Örneğin katılımcıların %24’ünün kendisini Türk kimliğinden farklı bir etnik kimlikle tanımladığı ifade edilmektedir. Mezhep, etnik köken, sosyo ekonomik düzeyler arasında bölgeler arasında ciddi farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda ülkemizin çokkültürlü özellikler gösterdiği rahatlıkla söylenebilir. Bu durum toplumun her kesimine hizmet verecek olan psikolojik danışmanların farklı kültürlere ilişkin yeterliklere sahip olmaları gerektiği açıktır.

Kağnıcı (2013), toplum içerisinde farklı kültürlere ve kültürel farklılıklara ilişkin olumsuz bakış açıları ve önyargılara örnekler vererek, psikolojik danışmanların da bu önyargılara sahip olmasa dahi bu toplumun içinden yetişen bireyler olarak bu durumdan etkilenebileceklerini belirtmiştir. Farklı kültürlerden gelen danışmanlarla psikolojik danışmanların psikolojik danışma sürecini etkin bir biçimde yürütebilmesi için psikolojik danışmanların çokkültürlü yeterliğe sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Psikolojik danışmanların bu yeterliklere sahip olup olmadıkları, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilmesi gerekliliğini karşımıza çıkarır. Bu araştırma

kapsamında Türkiye’de daha önce konu ile ilgili bir tez çalışmasına rastlanmamış bir alan olan çokkültürlü psikolojik danışma konusunun bir bileşeni olan, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma ile hem konuyla ilgili alanyazına katkıda bulunulması, hem ileride gerçekleştirilecek çalışmalarda araştırmacıların ölçme aracı olarak kullanılabilecek bir ölçme aracının geliştirilmesi, bu sayede bu alanla ilgili daha çok araştırmacının dikkatinin çekilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırmanın amacı, rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki ruh sağlığı çalışanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin algılarını ölçebilecek bir ölçme aracının geliştirilmesidir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin faktör yapısı nasıldır?
2. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeği geçerli bir ölçek midir?
3. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeği güvenilir bir ölçek midir?

Araştırmanın Önemi

İnsana ilişkin olgular daima kültür içerisinde meydana gelir (Kağıtçıbaşı, 2000). Psikolojik danışma sürecinin de bu bağlamda kültürden bağımsız olması düşünülemez. Danışan ve psikolojik danışman bu sürecin en önemli iki ögesidir. Hem danışanların hem de psikolojik danışmanların duyguları, davranışları, dünya görüşleri, kullandıkları iletişim biçimleri, yaşam amaçları ve değerleri; mensup oldukları ve yaşadıkları kültürlerden etkilenen öğelerden birkaçıdır.

Türkiye’de koruyucu/önleyici ruh sağlığı alanında görev yapmakta olan psikolojik danışmanlar ağırlıklı olarak Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde rehber öğretmen olarak istihdam edilseler de Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri gibi kamu kurumları ve özel sektörde hizmet vermekte, psikolojik yardım hizmeti sunarken birçok kültürel grupla birlikte çalışmaktadırlar. Bu çerçevede psikolojik danışmanlar Türkiye’nin farklı bölgelerinde, dil/lehçe, dini yönelim, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi farklı kişilerle iletişim kurmaktadırlar. Her bölge

kendisine has özellikler barındırmakta, sosyo ekonomik düzey, eğitim düzeyi, dünya görüşü, değerler bölgeden bölgeye değişken bir yapı göstermektedir. Bu nedenle kültürel çeşitliliğin fazla olduğunun çok rahat söylenebileceği bir ülke olan Türkiye’de psikolojik danışmanların kültürel becerilere sahip olması gerekliliği karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de Rehberlik ve psikolojik danışma alanyazında erişilebilen çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili çalışmaların az sayıda olduğu gözlenmektedir. Yapılan çalışmalar genel anlamda çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili kuramsal değerlendirmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca araştırmacıların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri konusunda kullanabileceği, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına ise rastlanmamıştır. Araştırmanın bu açığı doldurabileceği, ileriki araştırmalarda kullanılacak bir ölçek geliştirerek bu alanda daha fazla çalışma yapılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sayede çokkültürlü psikolojik danışma alanına ilginin artacağı, psikolojik danışman eğitimcilerinin rehberlik ve psikolojik danışma programlarında konuya daha yoğun bir şekilde yer vereceği düşünülmektedir. Ek olarak, rehberlik ve psikolojik danışma alanı mezunlarının, bu araştırmada geliştirilen Çok kültürlü Psikolojik Danışmanlık Yeterlikleri Ölçeğini kullanarak kendilerinin bu bağlamdaki yeterliklerini bağlamında değerlendirebilmeleri, mümkün olacaktır.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırmadaki çalışma grubu, rehberlik ve psikolojik danışma alanından mezun olmuş, ölçeği yanıtlayan 332 psikolojik danışman ile sınırlıdır. Ruh sağlığı hizmeti veren diğer meslek elemanları (psikolog ve psikiyatrlar) araştırmaya dâhil edilmemiştir.
2. Ölçek geliştirme sürecinde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile güvenilirlik analizi için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları bu analizlerin özellikleri ile sınırlıdır.

Sayıtlar

1. Katılımcıların çalışma konusu ile ilgili değişkenler açısından kendilerini değerlendirebilmeleri için yeterli deneyime sahip oldukları varsayılmıştır.

Tanımlar

Kültür: Geleneksel fikirler ve bunlara bağlı değerler, öğrenilmiş davranışların bir bütün olarak nesilden nesile aktarılması, paylaşılan semboller ve anlamlar, bir grubun davranışlarında önceden tahmin edilebilir ve belirli farklılıklara yol açan deneyimler ve davranışları bir sisteme oturtan fikir, uygulama, norm ve anlamlar bütünüdür (Kağıtçıbaşı, 2000).

Çokkültürlülük: Çokkültürlülük; ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engelli olma, sosyal sınıf, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutları içeren çok yönlü bir kavramdır (APA, 2002).

Çokkültürlü Psikolojik Danışma: Arredondo ve diğerlerine (1996), göre çokkültürlü psikolojik danışma, psikolojik danışma etkileşiminde çokkültürlü ve kültüre özgü farkındalık, bilgi ve beceri sahibi olunmasını içeren uygulamaları ifade eder. Sue ve Torino (2005), çokkültürlü psikolojik danışma ve terapiyi danışanların değerlendirme, teşhis ve terapisinde danışanların değerleri ve yaşan deneyimlerinde oluşan hedefler belirleme, bu deneyimlere uygun yardım rolleri sergileyebilme, danışanların kişiliklerinin bireysel, grup ve evrensel boyutlarını bilme, evrensel ve kültüre özgü stratejileri kullanma olarak tanımlamışlardır.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri: Kültüre duyarlı psikolojik danışmanlardan bulunması gerektiği düşünülen, kendi kültürel özelliklerinin farkında olma, danışanlarının dünya görüşlerini anlama ve kültüre özgü müdahale stratejileri kullanma olarak üç alt alandan oluşan ve her alan için inanç ve tutumlar, bilgi ve beceri boyutlarını içeren yeterliklerdir (Arredondo ve diğerleri, 1996).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, kültür, çokkültürlülük, çokkültürlü psikolojik danışma, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin ölçülmesi konuları ile ilgili kuramsal açıklamalara, konu ile ilgili gerçekleştirilmiş Türkiye'den ve yabancı ülkelere araştırmalara yer verilmiştir.

Kültür

Kültür kelimesi birçok bilim dalına konu olmuş, farklı tanımlamaları yapılmış bir kavramdır. Kelimenin kökeni Latince işlemek, inşa etmek anlamına gelen '*cultura*' kökeninden gelmektedir. Dilimize Fransızca 'culture' kelimesinden geçmiştir. Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğe göre kültür; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin şeklinde ifade edilmektedir (www.tdk.gov.tr). Ancak daha küçük gruplarda daha dar anlamli kullanıldığı da gözlenmektedir (örgüt kültürü, okul kültürü, kurum kültürü gibi).

Kültür, farklı tanımlar atfedilen ve farklı olguları niteleyen karmaşık bir kavramdır. Kağıtçıbaşı (2000), farklı kültür tanımlarını birleştirmiş ve kültürü geleneksel fikirler ve bunlara bağlı değerler, öğrenilmiş davranışların bir bütün olarak nesilden nesile aktarılması olarak tanımlamıştır. Güvenç (2002), ise kültürün özellikleri için; kültürün öğrenilebilen bilgi-davranış-alışkanlık olduğu, dil aracılığıyla nesillere aktarılabilirdiği, çeşitlilik arz ettiği, evrensel, toplumsal ve bireysel olabileceği, birleştirci olduğu kadar ayrıştırıcı bir güce de sahip olduğu ve hayatla ilgili soyut bir kavram anlamı taşıdığını savunmuştur. Bir başka kültür tanımı ise birçok kültür tanımını içine almakta ve kültürü şöyle ifade etmektedir: Kültür, bir grubun, ortak tutumları, inançları, sınıflamaları ve normları, kendi grubuna ilişkin yapılan tanımlamaları, değerler ve kişiler arasındaki ilişkilerine ait tüm unsurlardır (Triandis, 2001). Dil, zaman ve yer ise kültürleri birbirinden ayıran özellikler olarak ifade edilebilir.

Alanyazında farklı kültür tanımlamaları olduğu gibi, farklı kültür sınıflamaları olduğu da gözlenmektedir. Bu sınıflandırmalardan ilki bireyci-toplulukçu kültür sınıflamasıdır (Triandis, 1995). Bu sınıflamaya göre toplulukçu kültürler, bireylerin aile, akraba, grup veya toplumla sıkı sıkıya bağlı olduğu, kişisel hedeflerin ve ihtiyaçların grubun ihtiyaçları ve hedeflerinden daha geri planda kaldığı, bireylerin davranışlarını içinde buldukları grubun normlarına göre şekillendirdiği topluluklardır (Triandis, 2001). Toplulukçu kültürlerde bireylerin kendileri için önemli olan, kendi düşünce ve tercihlerinden ziyade, çevresinin tercihleri, duyguları ve düşünceleridir. Bu öğeler aynı zamanda bireyin davranışlarının da belirleyicisidir (Markus ve Kitayama, 1991). Bireyci kültürler ise toplulukçu kültürlerin karşı kutbunda yer alırlar (Triandis ve Suh, 2002). Bireyci topluluklarda insanlar özerktirler. İnsanlar içinde buldukları toplumdan bağımsızdırlar ve kişisel hedef ve önceliklerini toplumdan önde tutarlar. Bu tür topluluklarda davranışlar, insanların mensup olduğu gruptan çok kendi tutumları ile şekillenir (Triandis, 2001). Bireyci toplumlardaki bireylerde; özgünlük, farklı olmak ve kişisel amaçları gerçekleştirmek çok daha önemlidir. Bu yüzden bireyin ihtiyaçları, yetenekleri ve tercihleri davranışının temel belirleyicisidir (Markus ve Kitayama, 1991).

Diğer taraftan Triandis ve Gelfand (1998), hem bireyselci hem de toplulukçu boyut özelliklerinin her toplulukta birlikte bulunabileceğini, yani her toplulukçu kültürde bireyselci eğilimlerin, her bireyselci toplumda da toplulukçu eğilimlerin olabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca her topluluğun bireyci-toplulukçu özellikleri farklı yansıtacağını, İsrail toplulukçuluğunun Kore toplulukçuluğundan farklı olduğu gibi, bireyselciliğin de Amerika ve İsveç'te farklı görünümde olacağı ifade edilmektedir. Modele daha sonra eklenen yatay ve dikey eksenlerle dört farklı boyut ortaya çıkmıştır. Yatay eksen bireyler arası eşitliğin benimsendiği kültürleri ifade ederken, dikey eksen hiyerarşik ilişkilerin kabul edildiği toplumları ifade etmektedir. Bu eklemelerden sonra mevcut kültürlerden örnek verilmesi gerekirse, yatay toplulukçu bir kültüre İsrail, dikey toplulukçu kültüre ise Hindistan örneği uygun olacaktır (Singelis, Triandis, Bhawuk ve Gelfand, 1995).

Diğer bir kültür sınıflaması ise Hofstede'nin (1983) kültür sınıflamasıdır. Bu sınıflandırmaya göre kültürün beş boyutu olduğu ifade edilmiştir. Hofstede birçok ülkede gerçekleştirdiği çalışması ile güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, bireysellik - toplulukçuluk, kadınsılık – erkeksilik ve kısa döneme – uzun döneme yönelik olma

şeklinde bir kültür sınıflaması yapmıştır (Hofstede ve Bond, 1984). Modeldeki ilk boyut güç aralığı olarak isimlendirilmektedir. Bu boyut toplumda zayıfların, güçlülerle olan ilişkisi üzerinde durmaktadır. Hofstede'nin modelinde güç aralığı, dar güç aralığı ve geniş güç aralığı olarak ikiye ayrılmaktadır. Zayıf olanların otoriteyi kabullendiği toplumlarda geniş güç aralığından, zayıf olanların üsttekilerin kararlarını eleştirebildikleri, otoriteyi sorgulayabildikleri toplumlarda ise dar güç aralığından söz edilmektedir (Mooij ve Hofstede, 2010). İkinci boyut ise belirsizlikten kaçınma olarak isimlendirilmiştir. Bir toplumun bilinmeyen karşısındaki tedirginliği ve korkusu bu boyut kapsamında değerlendirilmektedir. Belirsizlikten kaçınmanın yoğun olduğu toplumlarda bireyler açık ve net kurallar isterler ve insanlar var olan düzeni devam ettirme eğilimindedirler. Tam aksine belirsizlikten kaçınmanın daha az olduğu topluluklarda ise bireyler, net kurallar olmadan da hayatlarını sürdürebilir ve bu durumdan rahatsızlık duymazlar. Üçüncü boyut olan bireyciliğe karşı toplulukçuluk boyutunun içeriği, daha önceden sözü edilen Triandis'in (1995) bireyci-toplulukçu kültür sınıflaması hakkındaki tespitlerine benzer. Bu boyuta göre bazı topluluklar bireycidir ve bu topluluklarda en önemli öge bendir. Bazı topluluklar ise toplulukçudur; aile, grup, topluluk gibi kavramlara daha bağlıdır ve bu topluluklarda en önemli öge biz olarak karşımıza çıkar. Toplulukçu kültürlerde bireyler ailelerine, gruba ve topluma sorgulamaksızın bağlılık gösterirler (Mooij ve Hofstede, 2011). Dördüncü boyut olan kadınsılık – erkeksilik boyutu ise kültürlerin kadınsı/erkeksi özelliklere göre sınıflandırılabileceğini ifade eder. Kadınsı özelliklerin baskın olduğu topluluklarda en önemli değerler yaşam kalitesi, eşitlik ve diğerlerine yardım iken; erkeksilik özelliğinin baskın olduğu toplumlarda başarı, güç, hırs kavramları daha baskın değerler olarak karşımıza çıkar (Mooij ve Hofstede, 2010). Modele sonradan dahil edilen ve beşinci boyut olan uzun döneme / kısa döneme yönelme boyutu ise bireylerin geçmişe ve geleceğe verdikleri değerleri ifade eder. Bu model ilk defa 23 farklı ülkenin konu edinildiği çalışmada (1987) ortaya çıkmıştır. Bu boyuta göre uzun döneme yönelik hedefleri olan toplumlar gelecek yönelimlidirler ve geleceğe değer verirler. Kısa döneme yönelimli toplumlar ise geçmişlerine daha bağlı topluluklar olarak değerlendirilebilirler. Ayrıca bu boyutun ekonomik gelişmişlikle ilgili olduğu ifade edilmektedir (Hofstede, 2011).

Çokkültürlülük

İlk çokkültürlü hareketin 1970'lerde Avusturya ve Kanada'da başladığı ardından Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Almanya ve oradan tüm dünyayı etkilediği ifade edilmektedir (Parekh, 2002). Çokkültürlülük, özellikle 1980'lerle birlikte modern topluma ve ulus devlet modeline getirilen eleştiriler ile artan küreselleşme eğilimleri sonucu yaygınlık kazanmış, sosyo-kültürel bir olgu haline gelmiştir (Çelik, 2008). Çokkültürlülük sosyoloji, siyaset bilimleri, felsefe, eğitim bilimleri ve psikolojinin de aralarında olduğu birçok bilimin inceleme konusu olmuş ve olmaya devam etmektedir (Yazıcı ve diğerleri, 2009).

Çokkültürlülük asimilasyona bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Toplumdaki farklılıkların birlikte birbirini yok etmeden yaşayabilmesini ifade eder. Bu durum diğer bir ifade ile kültürel çeşitlilik olarak isimlendirilebilir. Kültürel çeşitlilik ise, bir devlette birden fazla ulusun bir arada yaşamasını ifade eden bir kavramdır (Kymlicka, 1998). Taylor (1996), çokkültürlülüğün sadece farklı kültürlerin yaşamasına izin vermek değil, onları kabul etmek ve onların değerlerini tanımak anlamlarına geldiğini ifade etmektedir. Altaş'e (2013) göre çokkültürlülük, bir toplumda farklı kültürlerin bir arada yaşamasını ve bu durumun onaylanmasını ifade eden bir tavidir. Taylor'a (1996) göre, bir ülkenin kendi sınırları içindeki farklı kültürel topluluklar ile baskın kültür arasında çokkültürlülüğü oluşturmanın ilk aşaması, kültürel farklılıkları tanıma ve diğer kültürler tarafından tanınmadır. Bu durumun, ülkeye daha sonra göç ederek gelmiş, daha keskin kültürel farklılıkları bulunan gruplarda da, aynı ülkede yerleşik kültürler arasında da geçerli olduğunu ifade etmiştir.

Bunun yanında çokkültürlülüğü eleştiren kişiler ve görüşlerde bulunmaktadır. Vatandaş (2002), çokkültürlülüğün daha uzun zamanda yayılmış, değişimin zor kullanmadan gerçekleştirildiği bir asimilasyon politikası olduğunu ifade etmektedir. Tekinalp (2005), çokkültürlülüğün Avrupa'da baskının, ırkçılığın saklı görünümü olduğunu ifade etmektedir. Karadağ (2005), tarafından Türkiye ve çokkültürlülük kavramının değerlendirildiği bir çalışmada, asimilasyon olmadan çokkültürlülüğün mümkün olmadığı, Türkiye için bu politikanın uygulanabilir olmadığını ifade etmiştir. Gündoğan (2005), Amerika ve Kanada gibi ülkelerde Türkiye'nin çokkültürlülük anlamında karşılaştırılmasına karşı çıkmış, Türkiye'nin üst çatisının ulus devlet

olduğunu bu yüzden çokkültürlülük olgusunun Türkiye için geçerli olmadığı ve bir tehdit olduğunu ifade etmiştir.

Kültür ve Psikoloji

Bu kısımda kültür ile psikoloji ilişkisi; kişilik özellikleri ve kültür, duygular ve kültür, yardım arama tutumları ve kültür ile psikolojik danışma süreci ve kültür başlıklarında detaylı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Kişilik Özellikleri ve Kültür

Kişilik bireyin tutarlı davranışları ve içsel süreçlerinin bütünü olarak ifade edilmektedir (Burger, 2006). Kişilik hem çevresel hem de genetik faktörlerden etkilenen bir yapıya sahiptir. Kişiliğin yapısı üzerinde en etkili faktörlerden birisi de kültürdür (Triandis ve Suh, 2002). Kültür ve kişilik arasındaki ilişki, aynı zamanda antropoloji biliminin de bir konusudur. Bu alanda kültürün kişilik özellikleri üzerindeki etkileri üzerine yapılmış antropolojik çalışmaları değerlendiren İlbars (1987), toplumdaki beslenme alışkanlıkları, toplumda genel kabul gören davranış örüntüleri ve hatta bebekleri kundaklama biçimlerinin bile kişilik gelişimine etki ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca saldırganlık, cinsellik gibi olguların kültürden şekillendiğini ifade eden çalışmalardan örnekler sunmuş, kültürün kişilik üzerinde yadsınamaz bir etkisi olduğunu belirtmiştir.

Kişilik ve kültürün ilişkisinin değerlendirildiği birçok çalışmada, bireylerin mensup oldukları kültürler bir değişken olarak alınmış; kişilik ise beş faktör kişilik modeline (Costa ve McCrae, 1995) göre ölçülerek incelenmiştir. Çalışmalarda kültür değişkeninin etnik köken, sosyo ekonomik düzey, cinsel ve dini yönelimler, eğitim düzeyi gibi birçok alanı etkilediği ifade edilmektedir. Beş faktör kişilik modeli, kişiliği dışadönüklük, nevrozizm, deneyime açıklık, uyumluluk / yumuşak başlılık, özdenetim/sorumluluk boyutları ile değerlendirilen bir modeldir. Bu model, kişilik özelliklerinin evrensel bir taksonomisinin olduğunu ve modelin bu taksonomiye karşılığını iddia etmektedir (Hofstede ve McCrae, 2004). Bu model çerçevesinde nevrozizm boyutunda yüksek puan alan bireylerin bu alt boyutta düşük puan alanlara göre daha kaygılı, güvensiz ve psikolojik rahatsızlıklara daha yatkın; dışadönüklük faktöründe daha yüksek puan alan bireylerin, bu alt boyutta daha düşük puan alanlara

göre daha konuşkan ve sosyal; deneyime açıklık boyutunda daha yüksek puan alan bireylerin düşük puan alanlara nazaran değerleri sorgulayabilen, yeni deneyimler arayan, hayal gücü geniş; uyumluluk boyutunda daha yüksek puan alan bireylerin düşük puan alanlara nazaran daha kabul edici, yardımsever; öz disiplin boyutunda yüksek puan alan bireylerin düşük puan alanlara nazaran daha iyi organize olan, hırslı, başarı yönelimli kişiler olduğu ifade edilmiştir (McCrea ve Costa 2003).

Kültürün bir boyutu olan cinsiyet ile kişilik özelliklerinin beş faktörlü kişilik modeline göre değerlendirildiği bir çalışmada, kadınların erkeklere göre duygusal denge ve uyumluluk alt alanlarında, erkeklerin ise dışadönüklük ve sorumluluk alt alanlarından daha yüksek puan aldıkları gözlenmiştir (Costa, Terracciano ve McCrae, 2001). Bu çalışmada olduğu gibi birçok çalışmada da cinsiyet bir değişken olarak ele alınmış ve cinsiyetler arası farklar bulunduğu ifade edilmiştir. Hana ve Nahyun, (2012), Amerikalı ve Koreli öğrenciler, beş faktör kişilik modeli temelinde değerlendirilmiş, her iki kültüre mensup öğrencilerde de deneyime açıklık ve özdenetim boyutlarında benzer özellikler gözlenirken, dışa dönüklük alt boyutunda Amerikalı üniversite öğrencilerinin anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip olduğu ifade edilmiştir. Amerikan kültüründeki dışa dönüklüğe verilen değer bu farklılığa etki etmiş olabileceği ifade edilmiştir. Migliore (2011), Hofstede'nin (1984), kültür boyutları ile beş faktör kişilik modelini Amerikan ve Hint bireylerden oluşan örneklem üzerinde değerlendirmiş, kültür boyutları ile kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu ifade etmiştir. Çalışmada göre, bireysellik ve belirsizlikten kaçınma ile dışadönüklük alt boyutlarının, erkeksilik – kadınsılık ile nevrozizm ilişkili olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye'de de kişilik ve kültür ilişkisini konu edinen çalışmalar gözlenmektedir. Varan (1990), sosyal çevrenin kimlik statüleri üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu ifade etmiştir. En yüksek oranda olumlu kimlik statülerinin, yüksek sosyo-ekonomik düzeyden gelen, çeşitli imkanlara ve alternatiflere sahip olan gençlerde gözlendiği ancak aynı şekilde imkanların ve alternatiflerin oldukça sınırlı olduğu ortamların da yüksek oranda olumlu kimlik statülerine yol açabileceği ifade edilmektedir. Sayar (2003a, 2003b), evrensel bir benlik ve kişilikten söz edilemeyeceğini, kültürel yapının kişilik ve benlik üzerinde oldukça etkili olduğunu ifade etmektedir. Demir (2009), yaptığı çalışmada İstanbul ve Mardin Nusaybin ilçesindeki lise öğrencileri karşılaştırılmış, çalışmada farklı bölgelerdeki öğrencilerin kimlik statülerinin önemli

ölçüde farklılaştığı, Nusaybin'deki öğrencilerin bağımlı ve kargaşalı kimlik boyutlarının İstanbul'daki öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ifade etmiştir. Kişiliğin bir diğer yönü olan değerleri, kişilikle ilişkilendiren çalışmalar bulunmaktadır. Türkiye'deki Türk öğrenciler ile Türkiye Cumhuriyetlerindeki öğrencileri karşılaştıran bir çalışmada (Dirilen-Gümüş ve Sümer, 2013), kültür ve değer kavramlarının sistematik olarak ilişkilendirilebileceği ifade edilmiştir. Çalışmada komünizm sonrası Türkiye Cumhuriyetlerinden gelen öğrenciler, Türk öğrencilere göre daha yüksek düzeyde dikey-toplulukçuluk ve daha düşük düzeyde yatay-bireycilik bildirmişlerdir. Bir diğer bulgu ise komünizm-sonrası Türkiye Cumhuriyetlerinden gelen üniversite öğrencileri ilişkiselliğe Türk öğrencilere göre daha fazla, zihinsel ve duygusal özerkliğe ve eşitliğe ise Türk öğrencilerden daha az önem verdikleridir (Dirilen-Gümüş ve Sümer, 2013).

Kişiliğin etkilendiği faktörler göz önüne alındığında kültürün bu etmenler arasında ilk sıralarda yer alabileceği söylenebilir. Yukarıda ifade edilen çalışmalarda da, kişilik ve kişilik problemlerinde kültürün etkili olduğunu ifade etmektedir. Kültürün birer ögesi olan sosyoekonomik düzey, eğitim düzeyi, cinsel yönelim, dini yönelim, yaş, cinsiyet gibi faktörlerin sıklıkla kişilik araştırmalarında değişken olarak kullanıldığı gözlenmektedir.

Duygular ve Kültür

Kültürün duygularla olan ilişkisini ve kültürel niteliklerin duyguların ifadesine olan etkisini değerlendiren çalışmalar psikoloji ile kültür arasındaki ilişki başlığı altında değerlendirilebilecek bir diğer konudur (Boiger ve Mesquita, 2012; Butler, Lee ve Gross, 2007; Markus ve Kitayama, 1991). Duygu, bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimidir (Goleman, 2003). Duyguların yoğunluğu, çeşitliliği ve ifade ediliş biçimleri kültürlere göre değişiklik gösterir.

Markus ve Kitayama (1991), farklı kültürlere mensup bireylerin kendilerine ve başkalarına ilişkin farklı kurguları olduğunu ve farklı kurguların duygular, motivasyon ve düşüncelerde farklılık yarattığını ileri sürmektedirler. Araştırmacılar Asya ve Amerika kültürlerinde aynı durumun farklı anlamlar ifade ettiğini belirtmektedirler. Kitayama, Markus ve Kurokawa (2000), Amerikalı ve Japon bireyler ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında, Amerikalıların daha çok gurur, güç gibi bireysel

pozitif duyguları ifade ederken Japonların daha çok kişilerarası duyguları dile getirdiklerini ifade etmişlerdir. Yine bu çalışmada duygusal deneyimlerin yapısı, genel pozitif duygular, pozitif ve negatif duygular arası ilişkilerde değerlendirilmiş her bir alt boyutta kültürün etkili olduğu ifade edilmiştir. Apresjan (2013)'ın, Amerikan ve Rus bireylerin ifadelerini değerlendirildiği çalışmasında, Rus bireylerin daha çok kendini küçümseyen ifadeler kullandıkları gözlenmiştir. Rusların, pasif olumsuz duyguları (korkmak gibi) daha çok ifade ederken, Amerikalıların aktif olumsuz duyguları (kızmak gibi) daha sık ifade ettiği gözlenmiştir. Koh, Scollon ve Wirtz (2014), çalışmalarında duyguların ifadesinde kültürel farklılıkların olduğunu ifade etmişlerdir. Amerikan, Singapur ve Çinli bireylerin aynı duyguları farklı bilişsel ifadelerle kavramsallaştırdıklarını belirtmişlerdir. Duygusal bastırmayı konu alan bir çalışmada kültürel değerlerin duyguların bastırılması konusunda etkili olduğu ifade edilmektedir (Butler ve diğerleri, 2007). Çalışmada Amerika ve Batı Avrupalılarda duyguların bastırılmasının olumsuz düşünceler ve kendini koruma ile ilişkili olduğu halde Asya kültürel değerlerinde bu durumun geçerli olmadığı ifade edilmiş, duygusal bastırmayı etkileyen birçok kültürel faktör olduğu ifade edilmiştir. Başka bir çalışmada ise Türk öğrencilerde duyguları fark etmenin, İngiliz öğrencilerde ise duyguları ifade etmenin psikolojik iyi oluşu yordadığı belirtilmiştir. Bu farklılık, Türkiye'nin toplulukçu, İngiltere'nin ise bireyci bir toplum olması ile açıklanmıştır (Kuyumcu ve Güven, 2012).

Özetle ifade etmek gerekirse, duyguların çeşitliliğinde, duyguların sözlü ya da sözsüz ifadelerinde ve duyguların yoğunluğunda, kültürün etkisi olduğu gözlenmektedir. Psikolojik danışmanların, psikolojik danışma süreçlerinde üzerinde çalışılan önemli bir alan olan duygular konusunda dikkatli olmaları, arka planda yer alan kültürel etmenleri gözden kaçırmamasının önemli olduğu ifade edilebilir.

Psikopatoloji ve Kültür

Türkiye'de de kabul edilen ve psikiyatrik tanılarının sınıflandırılmasında kullanılan, Amerikan Psikiyatri Birliği (American Psychiatric Association) tarafından yayımlanan Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabında (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder- DSM – V) psikopatolojik durumların kriterleri belirlenmiştir. Tanımlanmış psikopatolojik sorunlar hakkında tanı kriterleri verilen bu kitapta, belirtilen kriterler eğer kültür tarafından kabul gören bir davranışı

ifade ediyorsa bunun psikopatoloji olarak değerlendirilemeyeceği ifade edilmektedir. Ayrıca kültürel değerlendirmelerin tanı koyma sürecinde dikkate alınması gerektiği vurgulanmış, bu değerlendirmeler bireyin kültürel kimliği, rahatsızlıkların kültürel açıklamaları, psikososyal çevre ve işlevsellik ile alakalı kültürel faktörler, birey ve klinisyen arasındaki ilişkinin kültürel etmenleri ve tanı ile tedavi için genel bir kültürel değerlendirme şeklinde ifade edilmiştir.

Psikopatolojik formülasyonların kültürden bağımsız olarak değerlendirilmesi eleştirilmiş, klinik değerlendirmede kültürü dikkate almayan değerlendirmelerin işlevsel olmadığı, kültürün bir değişken olarak klinik ortama aktarılmasının daha işlevsel olacağı ileri sürülmüştür (Hassim ve Wagner, 2013; Sayar, 1998). Hindistan ve Çin gibi, Batıya nazaran daha toplulukçu eğilim gösteren ülkelerde yapılmış bazı çalışmalar, DSM gibi kabul gören sınıflamaları kültüre duyarlı olmamakla eleştirmekte ve kendi ülkeleri için bu tanı kriterlerinin uygun olmadığını ifade etmektedirler (Jacob, 2010). Temel ruhsal sorunlarda kültürel farklılıklar bulunduğu ifade edilmekte, tedavi yöntemini ve sürecini belirleme ile rahatsızlığı anlamada, kültürel ve yerel değerleri ve uygulamaları bilmenin önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır (Viswanath ve Chaturvedi, 2012).

Bazı kültürlerde sadece o kültürlere özgü gözlenen psikopatolojik durumlar vardır ve bunlar DSM-IV-R'de de kültüre özgü bozukluklar şeklinde ifade edilmektedir (Marsella ve Yamada, 2010). Kore ve diğer Asya ülkelerinde gözlenen akut panik, ölüm korkusu, yorgunluk, iştahsızlık, nefes darlığı, çarpıntı ile birlikte midenin üst bölgesinde şişlik ile karakterize edilen hwa- byung ve Japonya'da vücudunun ya da vücudunun bir parçasının insanlara rahatsızlık verdiği düşünerek kişilerarası ilişkilerde yoğun korku ve kaçınma ile ifade edilen taijin kyofusho, genital organının içine kaçacağını düşünme anlamına gelen koro bunlara örnek olarak gösterilebilir (Paniagua, 2013).

Kanada'da göçmenlerin çocukları üzerinde, çocukluk çağı psikopatolojilerinin değerlendirildiği bir çalışmada; kültürlerarası önemli farklar bulunduğu, beş faktör kişilik modeline göre yapılan kişilik özellikleri değerlendirmelerinde Avrupa Kanadalı çocukların Asya Kanadalı çocuklara göre daha fazla dışadönüklük ortalamasına sahip olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada ayrıca psikopatolojinin dışavurumunda kültürel farklılıkların etkili olduğu belirtilmiş, göçmenlerin çocuklarının sahip olduğu

psikopatolojilerin tanı ve tedavisinde, ev sahibi ülke kültürü ile göçmenlerin kendilerine ait kültürlerinin birlikte değerlendirilerek dikkate alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Kotelnikova ve Tackett, 2009). Yine çocukluk çağı psikopatolojilerinde tanı sınıflamasını destekleyen daha fazla deneysel çalışmaya gerek olduğu, bunun yanında uzmanların tanı koymak konusunda kültürel bağlamları dikkate alması gerektiği ifade edilmiştir (Canino ve Alegria, 2008).

Kültür bağlamında incelenen diğer psikopatolojik durumlar ise öfke ve somatizasyondur. Öfke ve şiddetin konu edinildiği bir çalışmada, İspanyol ve İngiliz bireyler arasında öfke ifadeleri ve psikopatolojinin şiddeti anlamında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir, İngiliz grubun İspanyol guruba göre daha yüksek düzeyde psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalma bildirdikleri ifade edilmiştir (Catala-Minana, Walker, Bowen ve Lila, 2014). Somatizasyon rahatsızlığını değerlendirme konusunda en işlevsel klinik yaklaşımın, biyokültürel yaklaşımlar olduğu değerlendirilmektedir. Çinli ve Amerikalı bireyler arasında somatizasyon rahatsızlığın seyri ve belirtileri değerlendirildiğinde gruplar arasında farklılıklar olduğu ifade edilmektedir (Kleinman, 1982). Somatizasyonun konu edinildiği bir çalışmada ise, somatizasyonun evrensel mi yoksa kültürel faktörlere bağlı bir rahatsızlık olup olmadığı değerlendirilmiş, evrensel özellikler barındıran, ancak kültürel farklılıklardan da oldukça etkilenen bir rahatsızlık olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında, hem psikolojik danışmanın hem de danışanın kültürel geçmişinin, rahatsızlığın seyri ve tedavi süreçlerinde etkili olan birer faktör olduğu ifade edilmiştir (Isaac ve Janca, 1996), Latin kökenli Amerikalılarda anksiyete ve somatizasyona farklı isimler verildiği, aslında bunların farklı yoğunluk ve zamanlamalarda gerçekleşen anksiyete durumları olduğu ifade edilmiş, vaka analizinde kültürel öğelere vurgu yapılmıştır (Hamilton, 2008).

Alanyazında depresyonun dışavurumu, tedavisi ve değerlendirmesinde kültürel faktörlerin etkili olduğunu ifade eden çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır (Ahmed ve Bhugra, 2006; Gulamani, Premji, Kanji, ve Azam, 2013; Kleinman, 2004; Stompe, Ritter ve Schrank, 2009). Hong Kong ve Amerikalı 2272 ergen üzerinde yapılan çalışmada depresyonla ilgili olarak öz yeterlik, negatif bilişler ve umutsuzluk düzeylerini ele alan bir diğer çalışmada (Stewart ve diğerleri, 2002), Hong Konglu ergenlerde Birleşik devletlerdeki ergenlere göre depresif belirti yoğunluğu ve umutsuzluk düzeyinin daha yüksek, negatif bilişlerin ise daha düşük olduğu

gözlenmiştir. Amankwaa (2003), doğum sonrası depresyonun süresinde annenin mensup olduğu kültür ve aile ilişkilerinin etkili olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye’de psikopatolojik durumlara kültürel yönden değerlendirmede bulunan çalışma sayısının az olduğu, psikopatolojik ve psikiyatrik çalışmalarda kültürün göz ardı edildiği ifade edilmektedir (Beyazyüz ve Göka, 2010; Karadağ, Oğuzhanoğlu, Özdel, Ateşçi ve Amuk, 2006; Millet, Leclair, Bourdel, Loo, Tezcan ve Kuloğlu, 2000). Obsesif kompulsif bozuklukta kültüre duyarlı yaklaşımın önemini ifade eden bir çalışmada (Beyazyüz ve Göka, 2010), bilişsel davranışçı terapi yaklaşımlarında hastanın bilişlerinin değerlendirilmesi, kompülsiyon ve obsesyonlarının kültürel geçmişinin bilinmesinin tedavide gerekli olduğunun üzerinde durulmuştur. Kesebir (2011), aynı bölgede yaşayan ve göçle gelen üç kuşağı incelemiş, araştırma sonucunda erkek olmak ve çift dillilik psikopatoloji için bir risk etmeni olarak ifade etmiştir.

Yukarıdaki çalışmalarda da ifade edildiği üzere, psikopatolojik durumların göstergeleri ve yoğunlukları kültürden kültüre değişkenlik göstermektedir. Tüm kültürler için genel geçer bir tanı sınıflamasını ifade etmediğinden, DSM’ler tartışılan bir tanı sınıflaması olmuş ve hatta farklı tanısalları geliştirilmiştir. Bu sınıflamalara örnek olarak, Çin Ruhsal Bozukluklar Sınıflaması / Chinese Classification of Mental Disorders (Chen, 2002), Latin Amerika Psikiyatrik Teşhis Kılavuzu / Latin American Guide for Psychiatric Diagnosis (Berganza, Mezzich, Otero-Ojeda, Jorge, Villaseñor-Bayardo, ve Rojas-Malpica, 2001) ve Üçüncü Küba Psikiyatri Terimleri Sözlüğü / Third Cuban Glossary of Psychiatry (Otero-Ojeda, 2002) verilebilir.

Psikolojik Yardım Arama ve Kültür

Alanyazında bireyin mensup olduğu kültürün, bireylerin yardım arama davranışlarını biçimlendirmede etkili olduğu konusunu ele alan çalışmalar gözlenmektedir (Arnault, 2009; Ono, Araki, Mitani ve Yoshimura, 1999; Amri ve Bemak, 2013). Özellikle Asya kültürleri ve Asyalı Amerikalılar için, geleneksel Asya değerleri ile psikoterapi ilkelerinin çatışmasının söz konusu olabileceği ifade edilmektedir (Mojaverian, Hashimoto ve Kim, 2013). Bunun yanı sıra Asya’daki toplulukların, psikolojik problemlerin bilişsel değerlendirmelerinde farklılıklar olması ve bu topluluklarda ruhsal hastalıkların toplumda damgalanma ve utanç kaynağı olarak

görülmesi yönü ile batılı gruplardan ayrıldığı ifade edilmektedir (Lau ve Takeuchi, 2001).

Cinsiyet rolleri ile yardım arama davranışları arasındaki ilişkileri araştıran bir çalışmada bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha pozitif tutumları olduğu ifade edilmiştir (Nam, Chu, H. Lee, L. Lee, Kim ve S. Lee, 2010). Asya kökenli Amerikan bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada cinsiyetler arasında yardım almaya ilişkin tutum konusunda farklılık bulunmamış, bu durumun Asya kültüründe her iki cinsiyetin de yardıma arama konusunda benzer bilgiler ve toplumsal tutumlar ile bilgilendiklerinden kaynaklandığı ifade edilmiştir (Ting ve Hwang, 2009). Bazı çalışmalarda, cinsiyet faktörü göz ardı edildiğinde Japon öğrencilerin Amerikalılara göre profesyonel yardım alma konusunda daha düşük olumlu tutuma sahip oldukları ifade edilmektedir (Kim, Sherman ve Taylor, 2008; Masuda, Suzumura, Beauchamp, Howells ve Clay, 2005). Chen ve Mak (2008), Avrupa Amerikan, Çinli Amerikan, Hong Konglu Çinliler ve anakaradaki Çinlileri karşılaştırdıkları çalışmaları sonucunda, bu gruplar arasında yardım arama ve psikolojik problemlere ilişkin tutumlar üzerinde anlamlı farklılıklar bulunduğunu ifade etmişlerdir. Anakara ve Hong Kong’lu Çinlilerin diğer iki gruba göre daha çok Asyalı değerleri gösterdiği gözlenmiştir. Bu iki grup karşılaştırıldığında ise Hong Kong’lu Çinlilerin anakaradaki Çinlilere göre daha Batı etkisinde (özellikle İngiltere) kaldıkları ve yardım arama davranışları ile psikolojik problemlere bakış açılarının farklılaştığı ifade edilmiştir.

Farklı kültürlere, farklı dini inanışlara ve farklı eğitim düzeylerine sahip bireyleri içeren kültürlerarası bir karşılaştırma çalışmasında dini inanışın psikolojik yardım almaya yönelik olumlu tutum konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir değişken olduğu ifade edilmiştir (Sheikh ve Furnham, 2000). Ayrıca Müslümanların, Hindu, Hristiyan ve dini inanış belirtmeyen bireylere göre daha düşük olumlu tutum bildirdiklerini, ancak kültür ırk olarak değerlendirdiklerinde anlamlı bir fark oluşmadığı bulunmuştur. Sosyal hizmet alanında hizmet veren bir kurumun, müslüman olan ve müslüman olmayan Kanadalılar üzerinde yaptığı bir çalışmada ise müslüman bireylerin müslüman olmayanlara göre, yardım almasını engelleyen bazı durumların var olduğu ifade edilmektedir (Graham, Bradshaw ve Trew, 2009). Midlarsky, Pirutinsky ve Cohen (2012) tarafından gerçekleştirilen, daha önce ruh sağlığı yardımı için başvurmuş, beyaz Yahudiler, beyaz olmayan Yahudiler ve siyahi 321 bireyi konu edinen bir çalışmada,

yardım arama davranışı ile etnik köken ve din arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada Yahudi kültürünün psikoterapinin değerleri ve yöntemleri ile uyumlu olduğu, beyaz ırka sahip bireylerin siyahi bireylere göre yardım alma konusunda daha gönüllü oldukları ifade edilmiştir.

Türkiye’de gerçekleştirilen bir çalışmada eğitim düzeyi ve sosyo ekonomik düzeyi yüksek bireylerin, her iki alanda da daha düşük olan bireylere göre daha çok yardım alma eğiliminde olduğunu ifade etmektedir (Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2011). Yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeylerinin karşılaştırıldığı bir başka çalışmada (Özbay, Terzi, Erkan ve Çankaya, 2011) ise kız öğrencilerin yardım arama tutumunun erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu, düşük sosyo-ekonomik düzeye ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin yardım aramaya yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları ifade edilmiştir. Kadınsı cinsiyet rolü ve androjen cinsiyet rolü yüksek olan öğrencilerin, erkeksi cinsiyet rolü ve belirsiz cinsiyet rolü yüksek olan öğrencilere göre yardım arama tutumunun daha olumlu olduğu ve kendini saklama düzeyi yüksek olan öğrencilerin yardım aramaya yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları ifade edilmiştir. Türkiye’de dini inanç ya da etnik kökenin yardım arama davranışında etkili olup olmadığına ilişkin bir çalışmaya ise rastlanamamıştır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere bireylerin yardım arama davranışında ve yardım arama konusundaki istekliliklerinde kültürün etkisi gözlenebilmektedir. Etkili yardım hizmeti tasarlanırken özellikle azınlık grupların potansiyel engelleri, kültürün yardım arama konusundaki etkilerinin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir.

Psikolojik Danışma Süreci ve Kültür

Kültürün psikoloji alanında dikkate alınması gerektiğini ifade eden Kelly (1977) , kişisel yapılar kuramı ismi verilen kuramı ile kültürün insan davranışı üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır. Kelly ‘ye göre, insanlar dış dünyayı kendi kişisel yapıları ile algırlar. Kişisel yapılar insanın geçmiş deneyimlerinden, çevresinden ve bilişlerinden şekillenirler. Kişisel yapılar duygu, düşünce ve davranışımızı şekillendirirler. Yaşantılarımızı ve bunun sonucunda kişisel yapılarımızı şekillendiren ise sahip olduğumuz kültürel çevre ve kültürel değerlerimizdir. Bu anlamda kültür,

kişisel yapıları ve bireylerin diğer bireylerle iletişimi ve etkileşimini etkileyen faktör olarak değerlendirilebilir (Bektaş, 2006).

Ponterotto ve Benesch (1988), kültürün psikolojik danışmadaki rolünü değerlendirdikleri çalışmalarında, danışanın problemlerini tanımlamasının, psikolojik danışmanın kullandığı tekniklerin, psikolojik danışmanın niteliklerinin, danışanların psikolojik danışma sürecindeki yaşantılarının kültürden kültüre farklılaştığını ifade etmişlerdir. Danışma sürecinde kültürden etkilenen farklılık alanlarından birisi problemin ifadesi, problemin tanımlanması ve kabul edilmesidir. Mizock ve Russinova (2013), ruhsal rahatsızlığın kabulünü konu edindikleri çalışmalarında, problemin kabulünün kültürle bağlantılı olarak farklılaştığını ifade etmektedirler. Çalışmaya farklı kültürel gruplardan ruhsal problemleri olan 15 kadın 15 erkek dâhil edilmiş, beş vaka analizi ile çalışma sonuçlandırılmıştır. Damgalanma konusunda bireylerin farklı kabul süreçleri olduğu ortaya konmuştur.

Psikolojik danışmanın sahip olduğu değerler de danışma sürecini etkileyen diğer bir kültür boyutudur. Psikolojik danışmanların değerleri üzerine gerçekleştirilen çalışmada psikolojik danışmanların değerlerinin farklı kültürel gruplarla çatışabileceği, etnik azınlıklarla yürütülen psikolojik danışma süreçlerinde değerlerdeki farklılıkların sürece etki edebileceği, danışanların dünya görüşleri ile yaşam amaçlarının, psikolojik danışmanın değerleri ile çatışabileceği, psikolojik danışmanların bunların farkında olması gerektiği ifade edilmiştir (Consoli, Kim ve Meyer, 2008).

Psikolojik danışma süreci ile kültür değerlendirilirken, üzerinde durulan diğer bir boyut ise danışanların dini inançlarıdır. Amerika'da Müslüman kadın danışanlar üzerine yapılmış bir çalışmada, danışan ile psikolojik danışman arasındaki güvenin ve işbirliğinin müslüman kadın danışanlar için çok önemli olduğu ifade edilmiş, müslümanların daha çok toplulukçu bir yapıya sahip oldukları, kişisel duygular ve düşüncelerini bireysel topluluklara nazaran daha az önemsedikleri belirtilmiştir (Cook-Masaud ve Wiggins, 2011). Okul psikolojik danışmanlarının Müslüman öğrencilerle daha etkili çalışabilmesini konu edinen bir çalışmada (Carter, 1999), bu öğrenci grubu ile daha yetkin bir şekilde çalışabilmek için, Müslümanların sahip oldukları aile, aile içi iletişim, okul aile iletişimi, kültürel etkinlikleri hakkında bilgi sahibi olunması gerekliliğini ifade edilmiştir. Psikolojik danışmanların Arap ve Müslümanlarla ilgili

bilgi eksiklikleri olduğunu, etkili danışma süreçleri için bu eksikliklerin giderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir başka çalışmada ise Hristiyan, Musevi ve Müslümanlarla aile danışma süreçlerinin dini etkenlerle nasıl farklılaştığı ve dinin bilişsel davranışçı tedavi sürecindeki etkisi değerlendirilmiştir (Johnson, 2013). Çalışmada dini değerleri dikkate almanın ve yerel yardım kaynağı olabilecek topluluklarla işbirliği kurmanın, evlilik danışmanlığı sürecinde danışanların evliliklerinin sağlıklı bir şekilde devam ettirmesine katkı yapacağı ifade edilmiştir.

Psikolojik problemlere yönelik tutumların üzerinde de kültür etkisi olduğu ifade edilmektedir. Hindistan'da sunulacak psikoterapi hizmetlerinin Batıdan farklı olduğu, Hindistan'daki bireyler için kullanılacak yaklaşımda Batı kökenli yaklaşımlardan farklı olarak, dini ve ruhsal öğelerin kullanımının, ailenin tedaviye katılımının, ekonomik durum yüzünden daha kısa süreli psikoterapilerin kullanılmasının daha işlevsel olacağı, uzmanların da bu duruma dikkat etmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Viswanath ve Chaturvedi, 2012). Müslüman Amerikan danışanlarla çalışırken dinsel öğelerin danışanların probleme yönelik tutumları üzerinde etkisi olduğu, bu öğeler hakkında bilgi sahibi olmanın danışma süreci ve hedeflerini belirlemede önemli olduğu ifade edilmektedir (İbrahim ve Dykeman, 2011).

Farklı kültürlere mensup, cinsel yönelimi farklı bireyleri konu edinen çalışmalarda özellikle danışanların geldikleri kültürü bilmenin, onların sosyal statüleri ve toplumlarında kendilerine yönelik var olan önyargıları dikkate almanın, danışma sürecinde olumlu katkı sağlayacağı, bu noktalara dikkat etmenin danışan - psikolojik danışman arasındaki ilişkide önemli olduğu ifade edilmiştir (Carballo-Diequez, 1989; Sager, Schlimmer ve Hellmann, 2001). Akerlund ve Cheung, (2000), kişilik gelişimi ile kültür ilişkisini konu edinen, 22 farklı çalışmayı değerlendirmiş, cinsel yönelimleri farklı Asya Amerikan, Afrika Amerikan ve Latin Amerikalı bireylerin kimlik gelişiminde kültürel yönden farklılıklar olduğunu, her grubun kendine özgü güçlü yanları ve engelleri olduğunu ifade etmiştir. Yine cinsel yönelim farklılıkları olan bireylerle danışma sürecinde kültürel öğelerin psikolojik danışma sürecini etkilediği, özellikle psikolojik danışmanların farklı cinsel yönelimlere ilişkin önyargılarının farkında olması gerektiği ifade edilmektedir (Muzacz ve Akinsulure - Smith, 2013).

Bektaş (2006), psikolojik danışma sürecinde danışan ve psikolojik danışmanla birlikte, onların kültürel geçmişlerinin de sürecin önemli bir bileşeni olarak değerlendirilmesinin önemli olduğunu ve psikolojik danışma sürecinin kültürden bağımsız düşünülmemeyeceğini ifade etmektedir. Erdur-Baker (2007), psikolojik danışma süreçlerinde problemin tanımlanması, terapi süreci, terapötik ilişki durumlarının kültürden etkilendiğini, psikolojik danışmanlar seçecekleri yaklaşımda kendilerine en uygun yaklaşımı benimseme eğiliminde olduğunu ve bu anlamda en yakın kuramdan kastedilen danışanın kendi değerleri, kendi sosyo-kültürel geçmişi bağlamında yakın bulduğu olduğunu ifade etmektedir. Psikolojik danışmanında süreci de bu benimsediği yaklaşım dâhilinde şekillendirebileceği ifade edilebilir. Kararımak (2008), birçok araştırmacının kültürel farklılıkların ve farklı grupların özelliklerinin göz ardı edildiği takdirde danışma sürecinin başarılı olamayacağını, meslek profesyonellerinin psikolojik danışmayı kültürden ayrı düşünemeyeceğini ve kültürel becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Sonuç olarak psikolojik danışma sürecinin, danışanın ve psikolojik danışmanın kültüründen etkilenen bir süreç olduğunu ve sürecin her aşamasında kültürel etkiler bulunabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Psikolojik danışmanların sürece etki eden kültürel öğeler konusunda farkındalık sahibi olmaları ve bu öğeleri dikkate almaları gerektiği düşünülmektedir.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Psikoloji alanında kültürü dikkate almak çok daha önce vurgulanmışsa da, psikolojik danışma alanında çokkültürlü hareketin ortaya çıkışı 1950'li yıllara dayanmaktadır (Patterson, 1996). İlk alanyazın daha çok azınlık gruplarla psikolojik danışma ve kültürlerarası psikolojik danışmaya odaklanan çalışmalara dayanmaktadır (Christensen, 1975; D. W. Sue ve S. Sue, 1972; D. W. Sue ve D. Sue, 1977; Pedersen, 1978; Vontress, 1976). Daha sonraki çalışmalarda; kültür kavramı daha geniş bir boyutta ele alınmış, cinsel yönelim, dini inanış, engellilik hatta kariyer danışmanlığı konuları da çokkültürlü psikolojik danışma araştırmalarına konu olmuştur (Davis, 2014; Lewis, 2006; Mpofu ve Harley, 2006; Swanson, 1993; Whitman ve Bidell, 2014).

Çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin bir tanım söz konusu olduğunda, özü aynı ancak farklı ifade edilmiş birçok tanımla karşılaşılmaktadır. Arredondo ve

diğerlerine (1996) göre çokkültürlü psikolojik danışma, psikolojik danışma etkileşiminde çokkültürlü ve kültüre özgü farkındalık, bilgi ve beceri sahibi olunmasını içeren uygulamaları ifade eder. Sue ve Torino (2005),çokkültürlü psikolojik danışma ve terapiyi danışanların değerlendirme, teşhis ve terapisinde danışanların değerleri ve yaşan deneyimlerinde oluşan hedefler belirleme, bu deneyimlere uygun yardım rolleri sergileyebilme, danışanların kişiliklerinin bireysel, grup ve evrensel boyutlarını bilme, evrensel ve kültüre özgü stratejileri kullanma olarak tanımlamışlardır. Türkiye’de farklı çalışmalara konu olan çokkültürlülük ya da Türkiye’de kullanılan ifadesi ile ‘kültüre duyarlı psikolojik danışma’ (Erdur-Baker,2007; Kararımak ve Aydın 2007; Koç, 2003) kavramı, kültürlerin bir arada yaşaması sonucunda oluşan kültürel farklılıkların farkında olmayı ve bu gruplarla çalışırken bilgi ve beceri yönünden donanımlı olunması şeklinde tanımlanmıştır (Bektaş, 2006).

Çokkültürlü psikolojik danışmanın ilk savunucuları (Atkinson, Brown ve Casas ve Zane, 1996; Coleman, 1995; Ponterotto ve Casas, 1990; Sue, 1996; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992) çokkültürlü psikolojik danışma konusunda bazı önemli noktalara dikkat çekmişlerdir. Bunlardan ilki geleneksel kuram ve uygulamaların, danışanın kültürünü, ırk ve etnik kökenini dikkate almamasıdır. Çokkültürlü psikolojik danışmayı savunan araştırmacılar geleneksel yaklaşımların bu konudaki eksikliklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir önemli nokta ise, farklı kültürlerden gelen danışanların deneyimleri, geçmişleri ve dünya görüşleri üzerine yeterli bir anlayış olmadığıdır. Eleştirilen diğer bir nokta normallik/anormallik tanımı ile etkili danışma süreci kavramının tamamen Avrupa-Amerikan standartlarına göre olması ve bunun davranışı açıklamada yetersiz kalmasıdır. Dördüncü eleştirilen nokta ise psikologların, danışanları etkileyen sosyo politik olaylar üzerinde çok fazla bilgi ve beceri müdahalelerine sahip olmaması olarak ifade edilmiştir. Son olarak araştırmacılar eğer kültürel farkındalığa ve yetkinliğe sahip uzmanlar yetiştirilmesi isteniyorsa eğitim programlarının güncellenmek zorunda olduğunu ifade etmişlerdir (Sue, 1996). Bu çerçevede çokkültürlü psikolojik danışma ve terapi yaklaşımı bazı temel varsayımlara sahiptir. Sue ve diğerleri (1996), bu temel varsayımları altı önermede ifade etmiştir. İlk varsayım çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımının danışma ve psikoterapi için bir meta kuram olduğudur çünkü çokkültürlü yaklaşım diğer yaklaşımlar gibi özel bir kültürel bağlamda geliştirilmemiştir. Çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımı, bireylerin yaşam deneyimleri ve kültürel bakış açılarını dikkate alarak yaklaşımını

temellendirir. Bu yaklaşım ayrıca psikodinamik, davranışçı, bilişsel ve biyolojik yaklaşımların güçlü yönlerini içinde barındırır (Pedersen, 1991). Çokkültürlü psikolojik danışma kuramının ikinci temel varsayımı ise, hem danışan hem de psikolojik danışmanın kimliklerinin, kişisel, mensup olunan grup ve evrensel yaşam deneyimleri ve yine kişisel, ailesel ve kültürel çevreden kaynaklanan bağlamlar ile oluştuğudur. Bu yüzden deneyimler ve bağlamlar arası ilişkiler, danışma sürecinin bütününde tedavinin odağı olmalıdır. Bu kapsamda psikolojik danışmanlar, göç, kriz gibi sosyopolitik olayların danışanları üzerinde var olabilecek etkilerini bilmelidirler (Sue, 1978). Üçüncü varsayım ise kültürel kimlik gelişiminin, hem danışan hem de psikolojik danışman için, kendisine, mensup olduğu grubun diğer üyelerine ve farklı gruplardaki bireylere ilişkin tutumlarının temel belirleyicisi olduğudur. Dördüncü varsayım psikolojik danışmanın, danışanın yaşam deneyimleri ve kültürel değerleri ile birlikte yöntemler geliştirmesi ve hedef belirlemede bu öğeleri dikkate almasının çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımının etkililiğini artıracığıdır (Sue ve diğerleri, 1996). Sue (1978), farklı kültüre mensup danışanların dünya görüşlerini anlamının psikolojik danışma sürecinin her aşamasında etkili olduğunu ifade etmiş, psikolojik danışman ve danışanın dünya görüşleri ile danışma ilişkisinin üzerinde durmuştur. Çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımı beşinci varsayım olarak, birçok farklı grup ya da topluluk tarafından geliştirilen çoklu yardım rollerinin önemini vurgular. Bu roller bire bir yardımın yanı sıra daha büyük sosyal birimleri, sistemik müdahaleleri ve önleme çalışmalarını kapsamaktadır. Son varsayım ise bilincin özgürleşmesi kavramının çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımının temel hedefi olduğunu ifade eder. Çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımı bireyin kendisi, ailesi ve toplumla ilgili; kişisel, ailesel, grup ve toplum bilincinin genişletilmesinin önemini vurgular. (Sue ve diğerleri, 1996).

Amerika’da psikolojik danışma alanındaki eğitim programlarını akredite eden bir kurum olan, Psikolojik Danışma ve İlgili Eğitim Programları Akreditasyon Konseyi (The Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs-CACREP), psikolojik danışma ve ilgili programlarla ilgili ortak özellikleri belirtmiş ve okul psikolojik danışmanlığının standartlarını ifade etmiştir (2009). Bu standartlar okul psikolojik danışmanlarının, belirli konularda uzmanlık sahibi olmaları gerektiğini ifade eder. Bu standartlardan ‘farklılık’ başlığı altında, okul psikolojik danışmanlarının sahip olması gereken bilgi ve beceriler ifade edilmiştir. Standartlarda kültürel farklılıklara ilişkin vurgular bulunmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının farklı kültürel gruplarla

ilgili ekonomik, politik ve yasal konuları bilmesi, uygulamalarını kültürel olarak farklı gruplara adapte edebilmesi, çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili konuların (aile yapıları, sosyal statüleri, cinsiyet rollerini, sosyo-ekonomik düzey gibi) öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini bilmesi, öğrencilerin öğrenme ve gelişim süreçlerinde çokkültürlü becerileri kullanabilmesi, okul kuralları ve programları çokkültürlü öğrenci grupları için uyarılama konusunda sorumluluk alması, aileleri okuldaki süreçlere dahil edebilmesi CACREP standartlarından bazılarıdır (CACREP, 2009).

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Açısından Diğer Psikolojik Danışma Yaklaşımları

Bu bölümde var olan psikolojik danışma yaklaşımlarından bazıları çokkültürlü psikolojik danışma açısından değerlendirilmiştir. Bu kapsamda bilişsel davranışçı yaklaşımlar, birey merkezli psikolojik danışma yaklaşımı, psikanalitik yaklaşım, gestalt yaklaşımı ve varoluşçu yaklaşım ele alınarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

a. Bilişsel Davranışçı Yaklaşımlar ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Bilişsel davranışçı yaklaşımın farklı kültürler üzerinde uygulamalarının konu edinildiği çalışmalar alanyazında gözlenmektedir. Albert Ellis kendi geliştirdiği Akılcı Duygusal Davranışçı Terapinin (ADDT) kullanıldığı farklı çalışma gruplarında bu yaklaşımın çokkültürlü olduğunu, bireylerin değerlerinin sorgulanmadığını sadece onların aşırı katı olan –meli, -malılarına odaklanıldığını, rahatsızlığın nedeninin kültürlerindeki kurallar olmadığını bu kurallara ilişkin görüşlerinin rahatsızlık kaynağı olduğunu ifade etmiş bireylerin aile, toplum ve diğer sistemlerle olan ilişkilerinin önemini belirtmiştir (Akt. Corey, 2008). Amerika’da etnik azınlıklara mensup ergen danışanlarda bilişsel davranışçı terapinin oldukça etkili olduğu ifade edilen bir çalışmada (Hansen, Zanoanga ve Sedlar, 2000), bu uygulamalarda genel anlamda kültürel ve etnik değerlerin göz ardı edildiği, bu farklılıkları dikkate almanın süreci daha olumlu etkileyeceği, terapi süreci ve değerlendirme aşamalarında, terapistlerin gencin ve ailenin özelliklerini dikkate almaya ihtiyaç duyduklarını ifade edilmektedir.

Taylan’da ruh sağlığı uzmanlarıyla gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların % 93,1’i bilişsel terapinin kendi kültürel değerleri ile çatışmadığını ifade etmiştir (Scorzelli ve Reinke-Scorzelli, 2001). Çinli-Amerikan danışanlarda ve Çinli danışanlarda ufak değişiklikler yapılarak bilişsel davranışçı modelin uygulanabilir

olduğunu, bilişsel davranışçı yaklaşımın Batı kültürü haricindeki kültürlerde de işlevsel olabileceğini ifade eden çalışmalarda bulunmaktadır (Chen ve Davenport, 2005; Lin, 2002). Ayrıca alanyazında bilişsel davranışçı terapinin Çinli danışanlar üzerinde etkili bir müdahale olduğunu, ancak Çinli bireylere uygun değişiklikler yapılması gerektiğini öne süren çalışmalar (Hodges ve Oei, 2007; Mei, Koong ve Hearhoff 2006) olduğu gözlenmektedir. Müslüman danışanlarda akılcı duygusal davranışçı terapiyi konu edinen bir diğer çalışmada (Beshai, Clark ve Dobson, 2013) akılcı duygusal davranışçı yaklaşım ile İslam arasında gerçeklik, davranış değişikliği, otokontrol gibi alanlarda felsefi farklılıklar olduğu ifade edilmektedir. Ancak tüm farklılıklara rağmen yaklaşımın müslüman bireylerde oldukça etkili olduğu, terapistlerin İslam dini ve Müslümanlarla ilgili bilgilerini artırdıkça daha etkili müdahalelerde bulunabilecekleri de ifade edilmiştir.

Türkiye’de kullanılan psikolojik danışma yaklaşımları konu edinen çalışmalar olduğu gözlenmektedir (Mocan-Aydın,2000; Poyrazlı, 2003; Siviş,2002).Türkiye’de psikodinamik ve varoluşçu eğilimler görülse de, uzmanların eğitim sürecinde en çok kullanılan yaklaşımın davranışçı yaklaşım olduğu, bu kapsamda Türkiye’de psikologların eğitimleri süresince birçok davranışçı teknik ve yaklaşım öğrendikleri ifade edilmektedir (Mocan–Aydın, 2000). İstanbul’da psikiyatrist, psikoloji veya psikolojik danışma alanlarından mezun psikolojik yardım alanında hizmet veren 10 kişi ile gerçekleştirilen nitel bir çalışmada (Karagöz, 2012), derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmış, uzmanların en çok benimsediği yaklaşımın bilişsel davranışçı yaklaşım olduğu bunun nedeni “modelin her zaman tutarlı olması ve günlük hayat problemlerini en iyi şekilde açıklaması” şeklinde ifade edilmiştir.

Hays (1995)’e göre, farklı kültürlerle çalışırken bilişsel davranışçı yaklaşımın olası güçlü yanları; bireyi benzersiz ve özel bir kişi olarak ele alması, danışanı güçlendirmeye vurgu yapması ve bu bağlamda kişisel ve kültürel farklılıkları kabul ederek desteklemesidir. Ek olarak bilişsel yaklaşımın, bilişsel süreç ve özgül davranışlara dikkat çekmesi ve bu sayede danışanın kendi problemini tanımlamasına yardım ederek olası yanlış anlaşılmalara önlemesi, farklı ölçme tekniklerini kullanması, özellikle danışanın bakış açısı ile süreci değerlendirmeye olanak sağlamasının da yaklaşımın güçlü yanları olarak ifade edilebileceğini belirtmiştir. Olası sınırlılıkları ise daha çok Amerikan kültürel değerleri ile geliştirilmiş olması, danışanın geçmiş

yaşantılarını fazla dikkate almaması ve şimdiye odaklanması, akılcı düşünce ve bilimsel düşünmeye vurgu yapması bu bağlamda farklı dünya görüşlerine hitap etmemesi (dini yönelimli düşünceler gibi) şeklinde ifade edilmiştir (Hays, 1995). Corey (2008), bilişsel yaklaşımların sorgulayıcı yapısının bazı kültürler için uygun olmayabileceğini örneğin aile içi ilişkilerle ilgili soruların, bazı Akdeniz ve Doğu kültürlerinde mahrem kabul edilebileceğini ve hoş karşılanmayabileceğini ifade etmektedir.

Yukarıdaki çalışmalarda da ifade edildiği üzere bilişsel davranışçı yaklaşımların çokkültürlü psikolojik danışma bağlamında avantajları ve sınırlılıkları olduğu gözlenmektedir. Bu çerçevede, danışanın kültürünü dikkate alarak bilişsel ve davranışçı müdahaleleri gerçekleştirmenin, psikolojik danışma sürecini artıracacağı düşünülebilir.

b. Birey Merkezli Yaklaşım ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Birey merkezli yaklaşım çokkültürlü psikolojik danışma bağlamında düşünüldüğünde, yaklaşımın çokkültürlü psikolojik danışmaya katkıda bulunan bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir. Corey (2008), birey merkezli yaklaşımı geliştiren Rogers'ın, birçok farklı kültürdeki psikolojik danışmanı etkilediğini, yayınlarının otuzdan fazla ülkede on ikiden fazla dile çevrildiğini, yaşamı boyunca dünyanın birçok yerinde seminerler vererek kültürlerarası etkileşime katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Japonya, Meksika, Avustralya gibi ülkelerde birey merkezli yaklaşımın temel kavramlarının kabul gördüğünü ifade etmektedir. MacDaugall (2002), çokkültürlü psikolojik danışma bağlamında birey merkezli yaklaşımın uygulanabilir ve işlevsel bir yaklaşım olduğunu, Rogers'ın birey merkezli yaklaşımının çokkültürlü psikolojik danışmaya ait birçok karakteristik özelliği gösterdiğini ifade etmiştir. Çalışmada birey merkezli yaklaşımda, bireyselliğe odaklanması, psikolojik danışmanın sahip olması gereken kişisel özellikleri, bireylerin önyargıları ve değerlerine yapılan vurgu ve bireylerin önyargı ve değerlerine verilen önem göz önünde alındığında, kültürel konulara en hassas yaklaşım olduğu ifade edilmiştir.

Son yıllarda gerçekleştirilen birçok araştırmada da Brezilya, Malezya, İran ve ABD'de, farklı kültürel topluluklar için etkili bir tedavi yöntemi olarak birey merkezli yaklaşımın işlevsel bir yaklaşım olduğu belirtilmiş, kültüre özgü adaptasyonlarla birey merkezli yaklaşımın farklı kültürlerde kullanılabileceği de ifade edilmiştir (Quinn,2013). Poyrazlı (2003), birey merkezli yaklaşımın uyum, koşulsuz kabul ve

empatik anlayış gibi temel becerilerinin Türk kültürüne mensup danışanlar için uygun olduğunu, Türk danışanlarla çalışırken uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir. Bir başka çalışmada Mocan-Aydın (2000), Türkiye’de okul psikolojik danışmanları tarafından en çok tercih edilen yaklaşımın birey merkezli yaklaşım olduğunu ifade etmektedir. Ancak bunun sebebinin Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışmanın öncülerinden olan Feriha Baymur’un Amerika Birleşik Devletleri’nde aldığı eğitimin tamamen birey merkezli yaklaşımın etkisinde olması ve Baymur’un bu alanda ilk program olan Hacettepe Üniversitesi’ndeki lisans programını Rogers’ın fikirleri ile şekillendirmesi olarak ifade etmiştir. Mocan-Aydın (2000)’e göre, birey merkezli yaklaşım klinik psikologlar ve psikiyatri camiasında çok etkili olamamıştır. Daha çok psikolojik danışma alanına etki etmiş olması sebebi ile psikolojik danışmanlardan empatik olmaları, koşulsuz kabule sahip olmaları ve içten olmalarının beklendiğini ancak uygulamada aşırı iş yükü sebebi ile bunun uygulanabilirliği hakkında soru işaretleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Wang (2003), birey merkezli yaklaşımın bireylerin otoriteden emir aldıkları ve otoriteye saygı göstermeyi öğrendikleri toplumlarda uygulamasının zor olacağını ifade etmiştir. Danışanların daha fazla yapılandırılmış bir yaklaşım beklentisinde olması, bazı kültürlerde aile değerleri bireyin kendi değerlerinden daha üstün olduğu halde bunun göz ardı edilerek bireyin kendi değerlerine vurgu yapılması olasılığı, bazı danışanların bu yaklaşımı içsel öğelere fazla yer veren bir yaklaşım olarak nitelendirmesinin birey merkezli yaklaşımın, çokkültürlü psikolojik danışma anlamındaki diğer sınırlılıkları olduğu ifade edilmektedir (Corey, 2008).

c. Psikanalitik Yaklaşım ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Psikanalizde birçok yaklaşım gibi, Batı temelli bir yaklaşım olarak geliştirilmiştir. Psikanaliz çokkültürlü psikolojik danışma bakış açısı ile değerlendirildiğinde yaklaşımın hem sınırlılıklardan hem de işlevselliği ve katkılarından söz etmek mümkündür. Çokkültürlü psikolojik danışma psikolojik danışmanın kendi yanlılıklarının, ırksal ve etnik gruplara karşı önyargılarının, değerlerinin farkında olması gerektiğini vurgular (Sue ve Sue, 2012). Psikanalitik yaklaşımda terapistin yoğun bir psikoterapiden geçmesi tavsiye edilir, bu sayede terapist kendi kalıp yargılarının, diğer gruplara ilişkin önyargılarının, değerlerinin bakış açısı üzerindeki etkilerinin farkında

varabilecektir (Corey, 2008). Çokkültürlü yeterliklerin kazanımında psikanalitik yaklaşımın bu gerekliliğinin etkili bir yöntem olduğu ifade edilebilir. Ersever'in (1991) aktardığında göre Dahl (1989), terapistin kültürel empati geliştirebildiğinde, psikanalizin kültürün kalıtımından bağımsız olarak tüm kültürlerde kullanılabileceğini ifade etmiştir.

Ng (1985), Çin'de psikanalitik yaklaşımın kullanılmasındaki güçlükleri; daha fazla yönlendirici ve direktif yöntemlerin kullanılması, psikanalitik yaklaşımın Çin'deki rahatsızlıkları açıklamada yetersiz kalması, Çin'in kendisine ait psikiyatrik rahatsızlıklar kavramsallaştırmasının bulunması, Çin kültüründe bireylerin problemlerini rahatlıkla ifade etmekten çekinmeleri olarak sıralamıştır. Diğer taraftan, bir başka çalışmada (Zhong, 2011) ise psikanalizin Çin kültürü için uygun bir yaklaşım olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'de genel anlamda psikiyatri ve klinik psikoloji alanındaki uzmanların psikanalitik yönelimli olduğu ifade edilmiş, ancak Türk psikiyatristlerin tutumlarının Amerikan meslektaşlarından farklı olduğu, Türk psikiyatristlerin daha fazla yönlendirici eğilimde olabilecekleri ifade edilmiştir (Mocan – Aydın, 2000).

Psikanalizin çokkültürlü psikolojik danışma açısından sınırlılıkları ifade edilmek istenirse; psikanaliz süreci uzun olduğundan daha çok üst düzey ekonomik seviyeye sahip olanların yararlanabildiği, özellikle Asya kökenli danışanların daha planlı ve soruna yönelik yaklaşımları tercih ettiği, psikanalitik yaklaşımın sosyokültürel faktörleri yeterince dikkate almadığı söylenebilir (Corey, 2008).

d. Gestalt Yaklaşımı ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Fritz Perls ve eşi Laura tarafından geliştirilen Gestalt yaklaşımı, temelde kişilerin neyi, neden, nasıl yaptıkları konusunda farkındalık kazanmasını amaçlayan bir yaklaşımdır (Corey, 2008). Gestalt yaklaşımı, aynı zamanda bireyin kendisi ve diğerleri ile ilişkisinin önemini ifade eden, farkındalık temelinde kişisel gelişmeyi ve bütünleşmeyi vurgulayan bir yaklaşımdır (Sharf, 2014).

Corey (2008), geştalt yaklaşımını benimsemiş uzmanların tüm danışanlarına önyargısız ve açık şekilde yaklaştıklarını bu yüzden farklı kültürel gruplarla çalışırken bu yaklaşımın işlevsel olabileceğini, geştaltın bütünleştirici felsefesinin özellikle iki kültür arasında kalmış bireyler için daha işlevsel olacağını ifade etmiştir. Güney

Afrika'da ebeveynlerden biri ya da her ikisini kaybetmiş ergenler ile gerçekleştirilen çalışmada geştalt oyun terapisinin çokkültürlü bağlamda kullanılabilirdiği ifade edilmiş ve vaka örneklerine yer verilmiştir (Van, 2006). Farklı kültürlerle grup çalışmaları yürüten Gaffney (2006), Gestalt terapinin, geştalt uygulayıcılarının kültürel geçmişleri ya da değerleri ne olursa olsun kültürlerarası ve çokkültürlü grup ortamlarında kullanılabilir, farklı kültüre uygun uyumlu bir yaklaşım olduğunu ifade etmektedir. Sri Lanka'da tsunami sonrası travma sonrası stres bozukluğu gösteren bireylerle yapılan çalışmada (Perera-Diltz, Laux ve Toman, 2012), bitmemiş işlerin bitirilmesi, travmayı yeniden yaşama gibi gestalt tekniklerinin bu kültürel grupta da etkili olduğunu ifade edilmiştir. Gestalt terapide önemli bir olgu olan şimdi ve buradaya odaklanmanın, diğer bir deyişle o ana ilişkin duyarlılığın aslında psikolojik danışmanın, danışanın kültürüne duyarlılık olduğu ifade edilmektedir (Sharf, 2014).

Çokkültürlü psikolojik danışma anlamında geştalt yaklaşımının sınırlılıkları değerlendirildiğinde, teknikleri uygulamanın kolay olmaması, rol oynama gibi tekniklerin bazı kültürlerde kullanılmasının zorluğu gibi durumlardan bahsedilebilir (Corey, 2008). Ek olarak gestalt uygulamalarında yoğun duyguların açığa çıkmasının bazı kültürel değerler ile çatışabileceği ifade edilmiştir. Yine bazı duygusal tekniklerin bazı kültürler için uygun olmayabileceği, duyguları ifade etmenin özellikle bazı toplumlarda erkekler için utanç verici bir durum olarak algılanabileceği ifade edilmektedir, Örneğin yapay diyaloglarda dahi olsa, bireyin öfkesini annesine, babasına ifade etmesini de içeren rol oynama yönteminin, kişi için rahatsız edici olabileceği de belirtilmektedir (Sharf, 2014). Umucu ve Voltan–Acar (2011), danışanların Gestalt tekniklerini uygulama konusunda isteksiz olabileceklerini, bitirilmemiş işler çalışılırken suçluluk duygusunun da ele alınması gerektiğini, spontanlık ve yaratıcılık çalışırken toplumun kültürel özelliklerini de dikkate almak gerektiğini ifade etmiştir.

e. Varoluşçu Yaklaşım ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Varoluşçu yaklaşım Victor Frankl tarafından geliştirilmiş, Ortodoks psikanalizin nedensel bakış açısını reddeden bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bireyin varoluşundan kaynaklanan endişelere odaklanan dinamik bir psikoterapi yaklaşımıdır (Yalom, 2011). Corey (2008), varoluşçu yaklaşımın, insanın evrensel özelliklerini temel aldığından, farklı kültürlere mensup danışanlarla çalışırken kullanılabilir etkili bir

yaklaşım olduğunu ifade etmiştir. Deurzen-Smith'e (1988, Sharf, 2014) göre varoluşçu yaklaşım kültürlerarası konuları çalışmada uygun bir yaklaşımdır ve kriz durumlarında varoluşçu temalar işlevsel olabilirler. Rice (2008), varoluşçu yaklaşımın temel vurgularından olan; özgürlük, var olma ve anlam kavramlarının hem Afrika kökenli Amerikalılar, hem de beyaz Amerikalılar için önemli olduğunu ifade ederken, terapi sürecinde Latin Amerikalılarla çalışırken maneviyata yapılan vurgunun, diğer kültürlere nazaran daha etkili olacağını savunmuştur (Sharf, 2014).

Varoluşçu yaklaşım, çokkültürlü psikolojik danışma açısından sınırlılıkları değerlendirildiğinde, bireyselliğe aşırı vurgu yaparken sosyokültürel öğeleri göz ardı etmesi, azınlık grupların sosyal kimliklerini görmezden gelerek onların bireyselliklerine vurgu yapması, birçok danışanın yapılandırılmış ve soruna yönelik yaklaşımları daha uygun bulması ancak varoluşçu yaklaşımın sorumluluğu tamamen danışana vermesi göze çarpmaktadır (Corey, 2008). Varoluşçu yaklaşımın, bireylerin sorumluluk, ölümlülük ve soyutlanmaları ile mücadelelerini vurguladığı için sosyokültürel etmenleri dikkate alma konusunda sınırlılıkları olduğu söylenebilir (Sharf, 2014).

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri

Yeterlik kelimesi Türkçe'de, yeterlilik anlamında kullanılan bir kelimedir. Yeterlilik ise Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlükte 'bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi, ehliyet, yeterlik, görevini yerine getirme gücü, kifayet, yeterlik' olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Yeterlik genel anlamda profesyonel nitelikli olma, yetenekli olma, uygun ve etkili şekilde anlayabilme ve uygulayabilmeyi karşılar (Rodolfa, Bent, Eisman, Nelson, Rehm ve Ritchie, 2005).

Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ilke olarak Amerikan Danışmanlar Birliğinin (American Counseling Association, ACA), bir alt derneği olan Çokkültürlü Psikolojik Danışma ve Gelişim Derneği (Association of Multicultural Counseling and Development, AMCD) bünyesinde tanımlanmakta, alanyazında çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri değerlendirilirken AMCD yeterlik listesi temel alınmaktadır (Sue ve diğerleri, 1982; Sue ve diğerleri, 1992). Bu yeterlik standartlarında psikolojik danışmanların çokkültürlülük bağlamında sahip olması gereken yeterlik alanları belirlenmiştir. Önce AMCD başkanı Parham (1991-1992), daha sonra başkan Marlene Rutherford-Rhodes (1994-1995) dönemlerinde Profesyonel Standartlar ve Sertifikasyon

Komitesi tarafından bugün kabul edilen yeterlikler listesi belirlenmiştir (Arredondo ve diğerleri, 1996).

Sue ve diğerleri (1982), geliştirdikleri bu standartlar listesini Çok Kültürlü Danışmanlık Yetkinlik Değerlendirme ve Planlama Modeli olarak isimlendirmişlerdir. Bu model kişisel, profesyonel ve kurumsal öğeleri içeren kapsamlı bir yapı sunarken aynı zamanda duygusal, bilişsel, davranışsal öğrenme ve yeterlikleri ifade eder (Toporek ve Reza, 2001). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, üç temel yeterlik alanı ile ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi psikolojik danışmanların kendi kültürel geçmişlerinin, önyargılarının ve değerlerinin farkında olması, ikincisi farklı kültürlerden gelen danışanların dünya görüşlerini ve kültürel yapılarını anlayabilmesi ve üçüncüsü farklı kültürlere uygun müdahale stratejileri geliştirebilmesi ve bu stratejileri uygulayabilmesidir (Sue ve diğerleri, 1992) . Bu üç temel yeterlik alanı üçer alt boyut içerir. Bu alt boyutlar ise (a) tutum ve inançlar, (b) bilgi ve (c) beceri olarak isimlendirilmiştir (Sue ve diğerleri, 1992; Arredondo ve diğerleri, 1996). Diğer bir anlatımla, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri 3x3 bir yapıda ifade edilebilir. Tablo 1’de bu yapı gösterilmektedir.

Tutumlar ve İnançlar alt boyutu; psikolojik danışmanların diğer etnik ve ırksal gruplara ilişkin önyargılarının farkında olmasını, farklılıklara saygı duymasını, kültürel üstünlük yerine kültürel eşitlik anlayışına sahip olmasını, geleneksel danışma yaklaşımlarının tüm insanlar için uygun olamayabileceğinin bilinmesini ifade etmektedir (Corey, 2008). Ayrıca bu alt alan, psikolojik danışmanların farklı ırklardaki, renklerdeki ve kültürlerdeki bireylere ilişkin inançları ile birlikte, uygulama ve araştırmalardaki stereotipleştirmelere ilişkin yargıları da içerir. Bilgi alt boyutu psikolojik danışmanın ve danışanların dünya görüşlerini ve bu görüşlerin yansımaları olan bilgileri anlayabilmesini ifade eder. Bu boyutta yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar negatif önyargılardan uzak bir şekilde farklı kültürden gelen danışanlarını anlayabilirler. Beceri alt boyutu ise; kültüre özgü müdahaleleri uygulayabilmek, psikolojik danışmanın farklı kültürlere ilişkin önyargılarını ve kültürel değerlerini analiz edebilmek, uygun yönlendirmeler yapabilmek, çokkültürlülük ile ilgili araştırmaları takip edebilmek gibi yetkinlikleri içerir. Beceri boyutu en genel anlatımı ile spesifik becerileri ve müdahale stratejilerini kapsar ve tüm alt boyutlar kişisel ve kurumsal yetkinlikleri ifade eder (Toporek ve Reza, 2001).

Bu yeterlik standartları listesinde psikolojik danışmanların kendi farkındalığı alt alanı ile ilgili yedi, farklı kùltüreden gelen danışanların dünya görüşlerini anlayabilme alt alanı ile ilgili dokuz ve kùltüre uygun müdahale stratejileri kullanabilme alt alanı ile ilgili onbeş yeterlik olmak üzere toplam 31 yeterlik maddesi bulunmaktadır. Arredondo ve diğeri (1996), çokkùltürlü psikolojik danışmanların sahip olması gereken yeterlikleri ayrı ayrı tanımlamışlardır. Aşağıda yeterlik standartları incelenirken, bu değerlendirmeler temel alınmıştır. Çokkùltürlü psikolojik danışma yeterlikleri ise AMCD tarafından yayınlanan Yeterlik Standartları listesinden alınmıştır (www.counseling.org).

a. Psikolojik Danışmanların Kendi Değer, Varsayım ve Önyargılarının Farkında Olması

Çokkùltürlü psikolojik danışma yeterliklerinden ilki psikolojik danışmanların kendilerinin farkında olmasıdır. Aslında Sokrates yüzyıllar önce bunu Kendini Tanı! Şeklinde ifade etmiştir. Felsefe tarihinde de iz bırakan bu cümle psikolojik danışma sürecindeki aktif iki öğeden birisi olan psikolojik danışmanlar içinde önemlidir. Kendini tanımak ve duygularının, değerlerinin, düşüncelerinin farkında olmak psikolojik danışma süreci için önemli bir gereklilik olduğu düşünölmektedir. Bu alt alan, çokkùltürlü psikolojik danışma yeterlik alanı olarak değerlendirildiğinde, psikolojik danışmanların farklı kùltürel gruplar, cinsel yönelimler, dini inanışları da içine alan kendisinden farklı olan diğeri hakkındaki duygu, düşünce ve davranışlarının farkında olmasını ifade eder. Bu duygu, düşünce ve davranışlar; değerler, önyargılar, varsayımlar, stereotipleştirmeler, toplumsal sınıf ayrımları, etnik yâda dini gruplara ilişkin tutumlar olabilir. Bu alanın; tutum ve inançlar alt boyutunda dört, bilgi alt boyutunda üç, beceri alt boyutunda iki olmak üzere dokuz yeterlik maddesi bulunmaktadır.

Tutumlar ve İnançlar

1) Kùltürel yeterliliğe sahip psikolojik danışmanlar, kùltürel farkındalıkları ve kùltürel duyarlılık için, kendi kùltürel geçmişlerini bilmenin gerekli olduğuna inanırlar.

2) Kültürel yeterliliğe sahip psikolojik danışmanlar kendi kültürel geçmişinin, yaşantılarının, tutumlarının ve değerlerinin, psikolojik danışma sürecine olan etkilerinin farkındadırlar

3) Kültürel yeterliliğe sahip psikolojik danışmanlar kendi kültürel yeterliklerini ve sınırlarını fark edebilirler.

4) Kültürel yeterliliğe sahip psikolojik danışmanlar, danışanları ile aralarında var olabilecek kültürel farklılıklarla (ırk, cinsel yönelim, din, etnik köken gibi) çalışabilmek konusunda rahatsızlık hissetmezler.

Psikolojik danışmanların kendi değer, varsayım ve önyargılarının farkında olmasının tutum ve inançlar boyutunda; psikolojik danışmanların bireysel farkındalığı ifade edilmiş, çokkültürlü yeterliğe sahip psikolojik danışmanların kültürel farklılıklara ilişkin inançlarına vurgu yapılmıştır. Arredondo ve diğerleri (1996), çokkültürlü yeterliğe sahip psikolojik danışmanların, kendi kültürü ile ilgili, farklı kültürlerle ilgili farkındalık sahibi olmasına, kendi değerlerinin psikolojik danışma sürecine etkileri konusunda dikkatli olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Sue ve diğerleri (1992), psikolojik danışma sürecinde de ırkçılığın ve buna bağlı önyargıların ortaya çıkmasının önlenmesinde bu kültürel yeterliklerin geliştirilmesinin anahtar olduğunu ifade etmişlerdir. Sodowsky, Kuo-Jackson ve Loya (1996), psikolojik danışmanların kendini araştırması ve kendi farkındalığının çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin temeli olduğunu, psikolojik danışmanların kendilerini araştırdıkça çokkültürlü yeterlikleri kazanmada içsel bir motivasyona sahip olacaklarını ifade etmiş, bireyin kendisine ilişkin farkındalığının önemini vurgulamışlardır.

Bilgi

1) Kültürel yeterliliğe sahip psikolojik danışmanlar kendi kültürel geçmişleri ile irksal kökenlerinin, kişisel ve profesyonel anlamda normal /anormallik tanımlamalarına ve gerçekleştirdikleri psikolojik danışma sürecine etkilerini bilirler

2) Kültürel yeterliliğe sahip psikolojik danışmanlar ırkçılık, önyargı, ayrımcılık, baskı ve kategorize etmenin (stereotipleştirme), kendi kişiliği ve profesyonel mesleki kimliği üzerinde ne kadar etkili olduğu hakkında bilgi ve anlayışa sahiptir. Bu bilgi ve

anlayış psikolojik danışmanın sahip olduğu önyargılarını, inançlarını ve ırkçı tutumlarını kabul etmesini sağlar.

3) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar kendilerinin diğerleri üzerindeki sosyal etkileri konusunda bilgi sahibidirler. Kendi kültürlerinden farklı kültürlere sahip danışanlarla çalışırken kullandıkları iletişim stillerinin, hangi durumlarda çatışmaya neden olabileceğini ya da hangi durumlarda teşvik edici olabileceğini bilirler.

Bilgi alt boyutunda ise psikolojik danışmanların kendi kültürel geçmişlerine ilişkin bilgilere sahip olmaları, kültürel kimliklerinin farklı kültüre mensup danışanları üzerindeki muhtemel etkileri ve ırkçılık, ayrımcılık, önyargıların kendi mesleki kimliği üzerindeki etkilerini bilmelerine vurgu yapılmıştır. İnanç ve tutum alanında kişisel farkındalığa ve düşüncelere vurgu yapılırken bilgi alanında psikolojik danışmanların yaşam deneyimleri, eğitim gibi yollarla edinebilecekleri bilgilere vurgu yapılmaktadır (Arredondo, 1999). Bu alanda vurgulanan diğer yeterlikler psikolojik danışmanların; ırkçılık, önyargı ve ayrımcılık ve stereotipleştirmenin net tanımlarını yapabilmesi ve ırkçılık, ayrımcılık konulu çalışmaları takip edebilmeleridir (Arredondo ve diğerleri, 1996).

Beceri

1) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar kültürel olarak farklı olan danışanları ile daha etkili çalışabilmek adına, süpervizyon ya da konsültasyon alırlar ve ek eğitimlere katılırlar. Psikolojik danışmanlar kendi sınırlılıklarını bildikleri için, farklı kültüre mensup danışanları ile çalışırken a) konsültasyon alabilirler, b) eğitim programlarına katılabilirler, c) konuya hakim, daha nitelikli uzmanlara ya da yardım kaynaklarına yönlendirirler ya da d) tüm bu seçeneklerden oluşan bir kombinasyon kullanırlar.

2) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar kendilerini kültürel birer varlık olarak görür ve sürekli olarak kendi ırksal ve kültürel geçmişlerini araştırırlar.

Beceri alt boyutunda psikolojik danışmanların farklı kültürlerle çalışırken gerektiğinde süpervizyona ve konsültasyona başvurabileceği ifade edilmiş, aynı

zamanda bu yeterliğe sahip psikolojik danışmanların kendi geçmişlerine ilişkin araştırmalarda bulunarak, kişisel ve mesleki gelişimleri için var olan fırsatları değerlendirerek sürekli bir gelişim içinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır (Arredondo, 1999).

b. Farklı Kültüre Mensup Danışmanların Dünya Görüşlerini Anlamak

Farklı kültüre mensup danışmanların dünya görüşlerini anlama alt alanı psikolojik danışmanların farklı kültüre mensup danışmanları ile olan ilişkilerini ele alır ve diğer gruplar hakkında farkındalıkları, bilgileri ve becerileri artırmaları konusunda sorumluluk üstlenmeler gerektiğini vurgular (Arredondo, 1999). Bu alt alan farklı kültüre mensup danışmanların dünyayı görüşlerini, yaşam amaçlarını anlamayı ve bu görüş ve amaçlara saygı duymayı ifade eder. Farklı kültüre mensup danışmanların dünya görüşlerini anlama, psikolojik danışmanların kendi değerleri ile farklı kültüre mensup danışmanların değerleri arasında yargılamadan karşılaştırma yapabilmeyi, çalışılan grupla ilgili gruba özgü bilgilere sahip olmayı içerir. Bu alan; tutum ve inançlar boyutunda iki, bilgi boyutunda üç, beceri boyutunda iki yeterlik maddesi olmak üzere toplamda yedi maddeden oluşmaktadır.

Tutumlar ve İnançlar

1) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar, farklı ırksal veya etnik gruba mensup danışmanlarına yönelik, psikolojik danışma sürecini olumsuz etkileyebilecek pozitif yâda negatif duygularının farkındadırlar. Psikolojik danışmanlar kendi tutum ve inançlarını, farklı kültüre mensup danışmanlarının inanç ve tutumları ile yargılamaksızın karşılaştırma konusunda gönüllüdürler

2) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar ırksal ya da etnik azınlıklara ya da farklı kültürlere mensup danışmanlarına yönelik stereotipleştirmelerinin ve önyargılı tanımlamalarının farkındadırlar.

Bu alt alan psikolojik danışmanların farklı kültürlere ilişkin önyargılı, ayrımcı ve ırkçı düşüncelerinin farkında olması gerektiğini ifade eder. Bu alanda yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar, danışmanlarını kategorize eden düşüncelerinin farkındadırlar. Ve bu düşüncelerden kaynaklanan davranışlarını da tespit edebilirler. Bireyleri kategorize

eden düşüncelerinin danışan ile psikolojik danışman arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediğine dair örnekler verebilirler (Arredondo ve diğerleri, 1996).

Bilgi

1) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar birlikte çalıştıkları gruplar hakkında çok özel bilgiye sahiptirler. Farklı kültürden gelen danışanlarının yaşam deneyimleri, kültürel geçmişleri ve tarihsel geçmişleri hakkında bilgi sahibidirler. Ayrıca azınlık grupların kimlik gelişimi süreçleri hakkında da bilgi sahibidirler

2) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar ırk, etnik köken, kültür ve ilgili diğer değişkenlerin bireylerin kişilik gelişimlerine, mesleki tercihlerine, psikolojik rahatsızlıklarda gösterdikleri belirtilere, yardıma arama davranışlarına, danışma yaklaşımlarının uygun olup olmadığına etkisini bilirler

3) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar ırksal ve etnik azınlıkların yaşamları üzerinde sosyo politik olayların etkisini bilirler. Psikolojik danışma sürecinde, göçmenlikle ilgili konular, fakirlik, ırkçılık ve ayrımcılık gibi konuların danışanlarının benlik ve özgüvenleri üzerindeki etkisini anlayabilirler.

Farklı kültüre mensup danışanların dünya görüşlerini anlama alt alanının bilgi boyutu özellikle farklı kültüre mensup danışanlar ve mensup oldukları kültürler hakkında spesifik bilgi sahibi olmayı ifade eder. Bu boyut, danışanın kültürel geçmişi, tarihsel geçmişi, dini inanışları, aile hiyerarşilerini bilmenin gerekliliğini vurgular. Ayrıca farklı kültüre mensup danışanların iletişim stilleri ile ilgili bilgilerle birlikte farklı dini inanış, cinsel yönelim ile ilgili bilgileri de kapsar (Arredondo ve diğerleri, 1996).

Beceri

1) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar farklı ırk veya etnik kökenlere mensup bireyler üzerine yapılmış araştırmalara aşinadırlar. Bu araştırmaları takip eder, bu alanla ilgili yeni bilgilere sahip olmaya çalışırlar. Kültürlerarası danışma becerilerini zenginleştirmek farklı kültürlerle mensup danışanlarını anlayabilmek, daha etkili danışma becerisine sahip olmak için aktif olarak eğitim, süpervizyon olanakları araştırırlar.

2) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar psikolojik danışma süreci dışında da farklı kültürel gruplarla bir arada olurlar.

Beceri alt alanı farklı kültürler ile ilgili yapılmış araştırmaları takip etmeyi ve bu araştırmalardan uygulama sürecinde yararlanmayı vurgulamaktadır. Bu alt alan farklı kültüre mensup danışanlarla, psikolojik danışma ilişkisi haricinde de farklı kültürler ile bir arada olmayı ifade eder. Arredondo (1999)'a göre danışanların içinde buldukları koşullar, yaşadığı günlük olaylar ve durumlar kendi kültürlerinden bağımsız olarak düşünülmemeli ve danışma sürecinde göz ardı edilmemelidir.

c. Kültüre Uygun Müdahale Stratejileri Kullanma

Kültüre uygun müdahale stratejileri kullanma yeterlik alanı, psikolojik danışma ilke ve tekniklerinin tamamının evrensel olmadığı görüşünden yola çıkılarak geliştirilmiştir. Buna göre etkili psikolojik yardım süreci için bireylerin kültüre özgü özelliklerine uygun müdahale teknik ve stratejileri geliştirilmeli, gerektiğinde yerel uygulamalar, yardım kaynakları değerlendirilmelidir. Bu yeterlik alanında inanç ve tutum alt boyutunda üç, bilgi alt boyutunda beş, beceri alt boyutunda yedi olmak üzere toplam on beş yeterlik standardı bulunmaktadır.

Tutumlar ve İnançlar

1) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar danışanların dini ve ruhsal değer ve inançlarına, tabularına saygı duyarlar. Çünkü bu inanç, değer ve tabular psikolojik işlevselliği, dünya görüşünü ve rahatsızlık ifadeleri/belirtileri üzerinde etkilidir

2) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar farklı gruplarda yer alan bireylerin yerel yardım uygulamalarına ve yardım edici ilişki örüntülerine saygı duyarlar.

3) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar çok dilliliğe saygı duyarlar. Farklı dil kullanımını danışma süreci için bir engel olarak görmezler.

Kültüre uygun müdahale stratejileri kullanma alt alanının tutum ve inanç boyutunda yer alan maddeler genel olarak farklı kültüre mensup danışanların yardım

kaynaklarına saygı duymayı ifade etmektedir. Bu alt alanda yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar, iyi olmanın ruhsal yönlerini tanımlayabilirler. Danışmanların ilişki içerisinde oldukları (şayet varsa) dini önderler, din adamları ve diğer tinsel değer atfedilen bireylerin konumlarını fark edebilir ve bunları tanımlayabilirler (Arredondo ve diğerleri, 1996).

Bilgi

1) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar psikolojik danışma ve terapinin genel özelliklerinin farklı kültürel grupların kültürel değerleri ile çatışabileceğini, uymayabileceği konusunda bilgi ve anlayışa sahiptirler.

2) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar azınlıkların ruh sağlığı hizmeti alırken karşılaşılabileceği engellerin farkındadırlar

3) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar danışmanlarını değerlendirirken kullandıkları ölçme araçlarının, farklı kültürler için yanlı olabileceğini bilirler, değerlendirme sürecinde ölçek sonuçlarını bireylerin dil ve kültürel özelliklerini göz önünde bulundurarak yorumlarlar.

4) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar farklı kültürlere mensup danışmanlarının aile yapılarını, değerlerini, hiyerarşilerini, inançlarını farklı kültürel bakış açısı ile görebilme konusunda spesifik bilgiye sahiptirler.

5) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar toplumsal düzeyde var olan ayrımcı uygulamaların farklı kültüre mensup danışmanların ruh sağlığında ve iyi oluşlarında etkili olabileceklerini bilirler.

Bilgi alt alanındaki maddeler, psikolojik danışma ilke ve tekniklerinin danışanın kültürü ile çatışabileceği durumlar, farklı kültürel gruplara mensup danışmanların ruh sağlığı hizmeti almak istediklerinde karşılaşılabilecekleri sorunlar, ölçme araçlarının farklı kültüre mensup bireylerde kullanımı ile ilgili sınırlılıklar hakkında bilgi sahibi olmayı vurgulayan maddelerden oluşmaktadır. Ayrıca bilgi boyutunda, danışmanları değerlendirme ve psikolojik danışma süreci ilgili psikolojik danışmanların önyargıları hakkında bilgi sahibi olmaları konu edinilmiştir (Vera ve Speight, 2003).

Beceri

1) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar farklı sözel ve sözel olmayan yardım becerileri kullanırlar. Hem sözel iletileri hem de sözel olmayan iletileri uygun bir şekilde gönderebilir ve alabilirler. Tek bir yardım metoduna bağlı kalmazlar, yardım etme stilleri ve yaklaşımlarının kültürle ilgili olduğunu bilirler. Yardım sunma becerilerinin sınırlı olduğunu ya da potansiyel olarak uygun olmadıklarını hissettiklerinde bunu tahmin edebilir ve yardım etme stillerinde değişiklik yapabilirler.

2) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar danışanları adına kurumsal problemleri değerlendirebilir bunun ırkçılık ya da ayrımcılıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını tespit edebilirler.

3) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar eğer gerekiyorsa yerel yardım kaynaklarından, dini veya tinsel lider kişilerden, farklı kültürel gruplarla çalışan profesyonellerden görüş (konsültasyon) alırlar.

4) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar, danışanları ile ilgili olarak çift dillilik konusunda problem ortaya çıktığında uygun kültürel bilgiye ve profesyonel yeterliğe sahip bir çevirmen vasıtası ile süreci yönlendirebilir ya da çokkültürlü yeterliğe sahip bir başka psikolojik danışmana yönlendirir.

5) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar geleneksel ölçme araçları konusunda eğitime katılırlar ancak bu ölçme araçlarının sadece teknik yönlerini öğrenmezler. Ölçme araçlarının kültürel sınırlılıkları konusunda farkındalığa sahiptirler. Bu sayede ölçme araçlarını farklı kültürlere mensup danışanları için etkili bir biçimde bu ölçme araçlarını kullanabilirler.

6) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar önyargılar, ırkçılık ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak için etkinliklere katılmalıdırlar. Baskı, ırkçılık, ayrımcılık konusunda hassasiyet yaratıcı çalışmalara katılmalıdırlar

7) Kültürel yeterliğe sahip psikolojik danışmanlar danışanlarını yasal olarak bilgilendirme, psikolojik danışma süreci hakkında eğitime (hedefler, deneyimler) , psikolojik danışmanın yönelimleri hakkında bilgi verme konusunda sorumluluklar alırlar.

Beceri alt boyutu genel anlamda farklı kültüre mensup danışanları ile çalışırken sözel ve sözel olmayan iletileri, uygun ve doğru şekilde anlama ve ifade etmeyi, ayrımcılık, ırkçılık gibi durumlarla aktif olarak mücadele etme amaçlı çalışmalara katılmayı ve yerel yardım kaynaklarını aktif olarak kullanabilmeyi ifade eder.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterliklerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilmesi ve uluslararası alanyazında sıklıkla kullanılan ölçme araçlarının özellikleri ele alınmıştır. Çokkültürlü yeterliklerin ölçülmesi alanyazında tartışılan bir konu olup bu konuda farklı görüşlere rastlanılmakla birlikte, yeterliklerin tam olarak nasıl ölçülebileceği konusunda bir fikir birliği yoktur (Constantine ve Ladany, 1996; Dunn ve diğerleri, 2006; Ponterotto, Rieger, Barrett ve Sparks, 1994; Ponterotto ve diğerleri, 1996;). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini ölçen birçok ölçme aracı kendini değerlendirmeyi ifade eden (self report) tekniklerden oluşmaktadır. Bazı çalışmalarda bu araçlar kurumsal değerlendirme araçları ve bireysel değerlendirme araçları olarak iki başlık altında incelenmiştir (Constantine ve Ladany, 1996; Hays, 2008). Kurumsal değerlendirme araçları alınan eğitimin çokkültürlü yeterlikler anlamında değerlendirilmesini içerirken, bireysel değerlendirme araçları bireylerin kendilerini değerlendirdikleri, öz değerlendirme araçlarından oluşmaktadır.

Genel olarak ölçme araçları çokkültürlü bilgi ve çokkültürlü farkındalık alt alanlarını ölçebilirken çokkültürlü beceri alt alanının ölçülebilmesinde sınırlılıklar olduğu ifade edilmektedir (Ponterotto ve diğerleri, 1994) . Aşağıda çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan ölçme araçlarından altı tanesi tanıtılmıştır.

a. Kültürlerarası Psikolojik Danışma Envanteri – Gözden Geçirilmiş Form (Cross-Cultural Counseling Inventory-Revised- CCI-R)

La Framboise ve Hernandez tarafından 1985'te geliştirilmiş olan Kültürlerarası Psikolojik Danışma Envanteri (Cross-Cultural Counseling Inventory - CCI), daha sonra La Frambosie, Coleman ve Hernandez (1991) tarafından gözden geçirilerek Kültürlerarası Psikolojik Danışma Envanteri – Gözden Geçirilmiş Formu (Cross-Cultural Counseling Inventory-Revised- CCI-R) oluşturulmuştur. Bu envanter altılı

Likert tipi şeklinde (6: tamamen katılıyorum, 1: tamamen katılmıyorum) tasarlanmıştır. Ölçme aracı geliştirilirken Sue ve diğerlerinin (1982) tanımladığı ve APA tarafından kabul edilmiş olan 11 çokkültürlü yeterlik temel alınmıştır. Envanter, kültürel farkındalık ve inançlar, kültürel bilgi ve beceri alt boyutlarından oluşmaktadır. Kültürlerarası Psikolojik Danışma Envanteri 20 maddeden oluşmaktadır. Envanterde farkındalık ve inançlar alt alanına ilişkin 8, bilgi alt alanına ait 6, beceri alt alanına ilişkin 6 madde bulunmaktadır. Örnek farkındalık maddesi Madde 3: ‘Psikolojik danışman kendi değerlerinin danışanları üzerinde nasıl etki bırakacağına farkındadır’, örnek beceri maddesi ‘Psikolojik danışmanlar danışanlarından gelen sözel ya da sözel olmayan iletileri doğru şekilde alabilir ve gönderebilirler’ şeklindedir. Bilgi boyutu maddelerine örnek olarak ise ‘Psikolojik danışmanlar danışanlarının kültürü hakkında bilgi sahibidir’ maddesi verilebilir. Bu alandaki ilk ölçme araçlarından birisi olan Kültürlerarası Psikolojik Danışma Envanteri halen çokkültürlü yeterlik araştırmalarında kullanılmaktadır (Coleman, Morris ve Norton, 2006; Owen, Leach, Wampold ve Rodolfa, 2011).

b. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Bilgi ve Farkındalık Ölçeği (MCKAS; Multicultural Counseling Knowledge and Awareness Scale)

Ponterotto ve diğerleri (1996), tarafından geliştirilen Çokkültürlü Psikolojik Danışma Bilgi ve Farkındalık Ölçeği (Multicultural Counseling Knowledge and Awareness Scale; MCKAS) algılanan çokkültürlü psikolojik danışma bilgi ve farkındalık maddelerinden oluşan 32 maddeden oluşmaktadır. Bireylerin kendisini ifade etmesine dayanan bir ölçme aracıdır. Ölçeğe temel olan esas çalışma, Çokkültürlü Farkındalık Ölçeği adı altında 1991’de yayınlanmıştır. Ölçeğin bugün kullanılan formu ise gözden geçirilmiş son sürümüdür (Ponterotto ve diğerleri, 2002). Çokkültürlü Psikolojik Danışma Bilgi ve Farkındalık Ölçeği 12 farkındalık ve 20 bilgi alt boyutu maddeden oluşan ikili faktör yapısına sahiptir. Maddeler yedili likert tipi (1: Tamamen Yanlış, 7: tamamen doğru) şeklinde tasarlanmıştır ve on madde ters puanlanmaktadır. Değerlendirme sonucu alınacak puan aralığı 12-84 şeklindedir. Yüksek puanlar algılanan yeterliğin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Farkındalık alt boyutuna ilişkin madde örneği olarak ‘ Madde -1: ‘Danışma sürecinde tüm danışanlarla göz kontağı kurulması gerektiğine inanırım’, Madde-2: ‘Beyaz olarak doğmanın, toplumda bazı avantajlar sağladığının farkındayım’; bilgi boyutuna ilişkin madde örneği olarak

Madde-23: ‘Azınlıkların ruh sağlığı servislerini kullanırken karşılaşılabilecekleri kurumsal engellerin farkındayım,’ Madde- 16: ‘Farklı azınlık grupların kültürleşme modelleri hakkında bilgi sahibiyim’ maddeleri verilebilir. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Bilgi ve Farkındalık Ölçeği birçok araştırmada güvenilir bir ölçme aracı olarak halen kullanılmaktadır (Chao, 2012; Munley, Lidderdale, Thiagarajan ve Null, 2004; Lassiter ve Chang, 2006; Schomburg ve Prieto, 2011).

c. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Envanteri (MCI; Multicultural Counseling Inventory)

Sodowsky ve diğerleri (1994), tarafından geliştirilen Çokkültürlü Psikolojik Danışma Envanteri (MCI; Multicultural Counseling Inventory) çokkültürlü psikolojik danışma becerileri, çokkültürlü farkındalık, çokkültürlü bilgi ve çokkültürlü psikolojik danışma ilişkisi şeklinde dört alt boyut içermektedir. Envanter psikolojik danışmanların kendilerini değerlendirdikleri bir ölçme aracı olarak, 4’lü likert şeklinde (1:Tamamen yanlış, 4: Tamamen doğru) tasarlanmıştır. Her bir alt ölçek için puanlar toplanarak ölçek toplam puanı elde edilir. Yüksek puan yüksek çokkültürlü yeterlik ifade eder. Beceri alt ölçeği 11 maddeden, bilgi alt ölçeği 11 maddeden, farkındalık alt ölçeği 10 maddeden, çokkültürlü ilişki alt ölçeği ise 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı 40 maddeden oluşmakta, yaklaşık 20-25 dakika da cevaplanmaktadır. Çokkültürlü psikolojik danışma envanterinde inanç ve tutumlardan ziyade davranışsal tanımlara daha çok yer verilmekte birçok madde ‘rahatımdır, yaparım, bilirim, kullanırım’ şeklinde ifade edilmektedir. Örnek maddeler ‘Madde 7: Yaratıcı kavramsallaştırma ve tedavi teknikleri kullanırım, Madde 9: Kendi kültürel geçmişimi araştırırım, Madde 20: Kültürel yanlış anlamaları çabuk fark edebilir ve düzeltebilirim’ şeklinde ifade edilebilir. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Envanteri yayınlandığı yıllarda birçok bilimsel yayında ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Envanter halen önemli bir ölçme aracı olarak araştırmalarda kullanılmaktadır (Bellini, 2002; Chao, 2006; Ivers, 2012; Pope-Davis ve Ottavi, 1994).

d. Çokkültürlü Farkındalık, Bilgi ve Beceri Anketi (Multicultural Awareness Knowledge and Skills Survey, MAKSS)

Çokkültürlü Farkındalık, Bilgi ve Beceri anketi D’Andrea ve diğerleri tarafından 1990 yılında geliştirilmiştir (D’Andrea ve diğerleri, 1991). Bilgi, farkındalık ve beceri

alt ölçeklerinden oluşan anket atmış maddeden oluşan öz değerlendirme aracıdır. İlk 20 madde çokkültürlü psikolojik danışma farkındalığı, 21-40. maddeler çokkültürlü psikolojik danışma bilgisini, 41-60 arasındaki maddeler çokkültürlü psikolojik danışma becerilerini ifade etmektedir. Bazı maddeler 1:Çok sınırlı, 4: Çok iyi şekilde tasarlanmış, bazı maddeler ise 1: Hiç katılmıyorum, 4: Tamamen katılıyorum şeklinde ifade edilmiştir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği ilgili alt alanda yüksek yeterlik ifade etmektedir. Geliştirilen ölçek daha sonra gözden geçirilmiş ve 66 maddeden oluşan Çokkültürlü Farkındalık, Bilgi ve Beceri Anketi – Psikolojik Danışman Formu (Multicultural Awareness Knowledge and Skills Survey- Counselor Edition, MAKSS-CE) geliştirilmiştir (Kim ve diğerleri, 2003). Ölçme aracında bazı maddeler soru cümlesi olarak ifade edilmiştir. Ölçme aracında bulunan maddelere ‘Madde 34: Ruh sağlığı servislerinde farklı teknikleri kullanmanın ayrımcılığı düşündüreceği için gerekli olmadığını düşünüyorum, Madde 21: Aşağıdaki kelime ile ilgili bilgilerinizi değerlendiriniz: Kültür, Madde 22: Aşağıdaki kelime ile ilgili bilgilerinizi değerlendiriniz: Etnik köken’. Çokkültürlü Farkındalık, Bilgi Ve Beceri Anketi birçok araştırmada halen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılmaktadır (Guy-Walls, 2007; Khawaja, Gomez ve Turner, 2009; Robinson ve Bradley, 1997).

e. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik ve Eğitim Anketi (Multicultural Counseling Competence and Training Survey, MCCTS)

Çokkültürlü Psikolojik Danışma yeterlik ve Eğitim Anketi (Multicultural Counseling Competence and Training Survey, MCCTS) Holcomb ve Myers(1999) tarafından çokkültürlü yeterliklerin değerlendirilmesi amacı ile geliştirilmiş bir diğer ölçme aracıdır. Anket dördümlü likert tipi (1: Yeterli Değil, 4: Oldukça Yeterli) şeklinde tasarlanmış, 32 maddeden oluşan bir öz değerlendirme aracıdır. Psikolojik danışmanların kendi çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile aldıkları eğitimin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri bağlamında değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Çokkültürlü bilgi, çokkültürlü farkındalık ve çokkültürlü terminoloji şeklinde üç alt ölçekten oluşmaktadır. 4 madde çokkültürlü terminoloji, 19 madde çokkültürlü bilgi, 9 madde çokkültürlü farkındalık alt boyutuna aittir. Okul psikolojik danışmanları için gözden geçirilmiş bir formu da bulunmaktadır (Holcomb-McCoy ve Day-Vines, 2004). Örnek maddeler; ‘Madde 9: Irkçılığı tanımlayabilirim, Madde 21: Öğrencilerin mesleki tercihleri üzerindeki kültürel etkileri tartışabilirim, Madde 30: Aile

danışmanlığını kültürel/etnik perspektiften tartışabilirim' olarak ifade edilebilir. Anket okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin incelendiği çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır (Guzman, Calfa, Van Horn Kerne ve McCarthy, 2013; Holcomb-McCoy, 2005; Mayorga, Furgerson, Cook ve Wardle, 2012).

f. California Kısa Çokkültürlü Yeterlik Ölçeği- Gözden Geçirilmiş Form (California Brief Multicultural Competence Scale- Revised, CBMCS-R)

Yaygın olarak kullanılan ve diğer ölçme araçlarına nazaran daha yeni bir çalışma olan California Kısa Çokkültürlü Yeterlik ölçeği, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin ölçülmesinde sıkça kullanılan bir ölçme aracıdır. Ölçme aracı 21 madde, 4 faktörlü bir yapıdadır. Bunlar çokkültürlü farkındalık (6 madde) , çokkültürlü bilgi (5 madde), danışanlara karşı hassasiyet (3 madde) ve etnik kökenden bağımsız beceriler (7 madde) olarak ifade edilmiştir. Gamst ve diğerleri (2004), tarafından geliştirilen bu ölçme aracı dörtlü likert tipindedir ve psikolojik danışmanların kendilerini değerlendirdiği bir öz değerlendirme aracı olarak tasarlanmıştır. Diğer ölçme araçlarına nazaran daha kısa olması, güçlü bir kuramsal temele dayanması ve geliştirilmesi sürecinde birçok farklı etnik grubun çalışmaya dâhil olması yönleriyle diğer ölçme araçlarından daha fazla avantaj barındırdığı ifade edilmektedir (Gamst ve diğerleri, 2004). Ölçme aracında bulunan maddelere örnek olarak 'Madde 2: Sahip olduğum değerlerin danışanımı nasıl etkileyebileceğinin farkındayım, Madde 11: Kültürel geçmişimin psikolojik süreçler hakkındaki tutumlarımı nasıl etkilediğinin farkındayım' maddeleri verilebilir. Ölçme aracı çokkültürlü yeterlik konulu araştırmalarda kullanılmaya devam etmektedir (Echeverri, Brookover ve Kennedy, 2011; Ho, Lee ve Green 2008).

Bu bölümde ifade edilenleri özetlemek gerekirse, çokkültürlülük sadece ırk veya dini inanç temelli olmayıp içinde birçok değişkeni barındıran bir kavramdır. Çokkültürlülük kavramı sosyolojik bir çağırışıma sahip olmakla birlikte doksanlı yıllarla birlikte başta ABD olmak üzere birçok ülkede ruh sağlığı çalışanlarının yeterlikleri arasında gösterilmeye başlanmıştır. Psikolojik danışmanların çokkültürlülük yeterliklerinin tanımlanmasıyla birlikte bu konuda birçok ölçek geliştirme ve uyarlama çalışması

yapılmıştır. Buna karşın Türkiye’de henüz psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini ölçmeye yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve verilerin yorumlanması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Bu araştırma ile psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilmesinde kullanılacak bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiş, üniversitelerin rehberlik ve psikolojik danışma programlarından mezun, halen Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel/resmi okullarda psikolojik danışman/rehber öğretmen, farklı üniversitelerde akademik personel, özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarında psikolojik danışman veya özel danışma merkezi/aile danışma merkezinde çalışan psikolojik danışmanlardan oluşan 332 katılımcıdan oluşmuştur. Nunnally ve Bernstein (1994), ölçek geliştirme çalışmalarında örnekleme büyüklüğünün en az madde sayısının 10 katı olması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak H. E. Tinsley ve D.J. Tinsley (1987) madde sayısının örnekleme büyüklüğüne oranının 1:5 ile 1:10 arasında olabileceğini ifade etmiş buna rağmen en az 300 kişiye ulaşılmasını önermiştir. Bu çalışmada en az 300 katılımcıya ulaşma şartı sağlanmış olmakla birlikte 1:5 oranı temel alınmıştır. Ölçeğin 62 maddeden oluşan deneme formu, internet üzerinden ve farklı illerdeki (Gaziantep, Eskişehir, Van, Yozgat, Tokat, Ardahan, İstanbul, Muğla) rehber öğretmenler toplantılarında 332 psikolojik danışmana uygulanmıştır. Çalışma grubunu oluşturan bireylerin kişisel bilgi formundan edilen bilgileri Tablo 1'de, katılımcıların mesleki deneyim süreleri ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcı Profili

Katılımcı Profili	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	195	58.73
	Erkek	137	41.27
Eğitim Düzeyi	Lisans	269	81.02
	Yüksek Lisans	57	17.17
	Doktora	6	1.81
Daha önce ÇPD'ye ilişkin bir ders aldım	Evet	65	19.58
	Hayır	267	80.42
Daha önce ÇPD'ye ilişkin bir eğitim aldım	Evet	33	9.90
	Hayır	299	90.10
Çalışılan Kurum	Okul Öncesi	14	4.22
	İlkokul	98	29.52
	Ortaokul	98	29.52
	Lise	59	17.77
	Rehberlik ve Araş. Merkezi	28	8.43
	Özel Eğt. Ve Rehabilitasyon Merkezleri	10	3.01
	Üniversite (Akademik Personel)	22	6.63
	Özel Psikolojik Danışma Merkezi/Aile Danışma Merkezi	3	.90

Tablo 1'de görüldüğü üzere çalışma grubu 195 kadın (%58.73), 137 erkekten (%137) oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında daha çok lisans düzeyinde rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim aldığı görülmektedir. Katılımcıların % 80.42'si (n = 267) eğitimleri sürecinde çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin bir ders almadığını belirtmiştir. Mezuniyet sonrasında çokkültürlü

psikolojik danışmaya ilişkin eğitim aldığını ifade eden 33 katılımcı (%9.90) var iken, 299 katılımcı (%90.10) bu anlamda bir eğitim almadığını belirtmiştir. Katılımcıların çalıştıkları kurumlar değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda (okul öncesi 14, ilkokul 98, ortaokul 98, lise 59, rehberlik ve araştırma merkezi 28 kişi) psikolojik danışman/rehber öğretmen olarak çalıştığı görülmektedir.

Tablo 2

Katılımcıların Mesleki Deneyimleri

Mesleki Deneyim	n	%	Mesleki Deneyim	n	%
1	79	23.80	12	4	1.2
2	43	12.95	13	9	2.71
3	34	10.24	14	10	3.01
4	42	12.65	15	9	2.71
5	21	6.33	16	4	1.20
6	17	5.12	17	6	1.81
7	12	3.61	18	4	1.20
8	13	3.92	20	3	.90
9	4	1.20	25	3	0.90
10	9	2.71	31	1	0.30
11	5	1.51			

Tablo 2'de görüldüğü üzere katılımcıların meslek deneyimleri 1 yıl ile 31 yıl arasında değişim göstermektedir. Ancak genel olarak mesleğe yeni başlayan psikolojik danışmanların ölçeği yanıtlamayı kabul ettikleri ifade edilebilir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu katılımcıların demografik bilgileri ve iletişim bilgilerini edinmek için kullanılmış, kullanılan çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeği ile birlikte verilmiştir. Kişisel bilgi formunda katılımcılara; yaş, mesleki deneyim, mezun olunan alan, eğitim düzeyi, çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin eğitim alıp almadığı, çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin bir ders alıp almadığı, kendisini çokkültürlü psikolojik danışma konusunda yetkin görüp görmediği, yaşamının ve meslek hayatının çoğunu geçirdiği yeri ve zorunlu olmamak kaydı ile mail adresi bilgileri sorulmuştur. Kişilerin

görüş ve önerilerini sunabileceği bir alan da eklenmiştir. Kişisel bilgi formu örneği Ek 1’de verilmiştir.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği Deneme Formu:

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri standartları (Arredondo ve diğerleri, 1996) temel alınarak oluşturulmuş, 62 maddeden oluşan ölçek şablonudur. Ölçeğin deneme formu 1 (Beni hiç tanımlamıyor) - 5 (Beni tamamen tanımlıyor) şeklinde beşli likert tipi şeklinde tasarlanmıştır. Deneme formu 332 psikolojik danışmandan veri toplamak amacı ile kullanılmıştır. Ölçek deneme formu Ek 2’de verilmiştir.

Madde Yazımı Süreci ve Ölçek Formunun Oluşturulması

Ölçek geliştirme sürecinde madde yazan araştırmacının konu ile ilgili çalışmalara hâkim olması gerektiği ifade edilmektedir (Erkuş, 2012). Bu kapsamda öncelikle çokkültürlü psikolojik danışma ve çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin ölçülmesine yönelik alanyazın incelenmiş, ek olarak çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili altı farklı ölçme aracı incelenmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde, madde havuzu oluşturma aşamasında kullanılan diğer bir yöntem ise odak grup yöntemidir (Erkuş, 2012). Odak grup görüşmesi, daha önceden tasarlanan yönergeler ile görüşmeye katılan kişilerin bireysel özelliklerini ön planda tutan, katılımcıların ifadeleri ve bu ifadelerin toplumsal anlamlarına dikkat edilmesi gereken nitel bir veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011). Odak grup çalışmaları 6 kişiden 50 kişiye kadar olan gruplarla gerçekleştirilebilse dahi, daha çok küçük gruplar önerilmekte, 4 ile 9 arasındaki katılımcının uygun olacağı ifade edilmektedir (Kitzinger, 1995). Krueger ve Casey (2009), odak grup görüşmesi sürecinde araştırma amacına uygun soruları, araştırma amacına uygun kişilere sormanın önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezi müdürlüğünde uzman olarak çalışmakta olan ikisi yüksek lisans, üçü lisans mezunu beş psikolojik danışman ile 2 saat süren bir odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup için bu kişilerin seçilme nedeni, üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezinde her bölgeden öğrenci ile aktif olarak psikolojik danışma süreçleri yürütmeleridir. Görüşmede öncelikli olarak psikolojik danışmanların farklı kültüre mensup danışan kavramından ne anladığı, hangi öğeleri kültürel farklılık

olarak gördüğü, farklı kültüre mensup danışmanlarla çalışırken karşılaştıkları güçlüklerin olup olmadığı, varsa bu güçlüklerin üstesinden gelme yöntemleri, çokkültürlü psikolojik danışma konusu hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları ve bu konu hakkındaki görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Bu görüşler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Bu kapsamda psikolojik danışmanlar arasında farklı kültür kavramında ortak bir anlayışın var olmadığı gözlenmiştir. Bir danışman Türkiye’de farklı kültürlerden ziyade ortak Türk kültürünün olduğunu, diğer bir danışman etnik kökenlerin farklı kültürleri ifade ettiğini belirtirken, diğer üç psikolojik danışman farklı kültürü farklı bölgeler olarak anladıklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden kendilerine farklı kültür tanımı ile ne kastedildiği açıklanmıştır. Odak grup görüşmesinde ortaya çıkan bir diğer durum ise çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili bilgilerin sınırlı olduğudur. Bu kapsamda 2 psikolojik danışman bu kavramı ilk defa duyduğunu ifade ederken, 2 psikolojik danışman daha önce duyduğunu ancak içeriğinin ne olduğunu bilmediğini, 1 psikolojik danışman ise daha önce bir ders kapsamında çokkültürlü psikolojik danışma konusunda bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. Psikolojik danışmanlardan biri hariç dört psikolojik danışman farklı kültüre mensup danışmanlarla çalışırken onları anlamakta zorlandığını ifade etmiştir. Bu durumun üstesinden gelmek için neler yaptıkları sorulduğunda başka bir meslektaşından görüş alırım, danışanın kültürü ile ilgili sorular sorarak onu tanımaya çalışırım, başka bir uzmana yönlendiririm şeklinde yanıtlar vermişlerdir.

Alanyazın incelemesi, ölçme araçlarının değerlendirilmesi ve odak grup çalışması sonrasında 93 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunu oluşturan maddeler, çokkültürlü psikolojik danışma ve kültürel psikoloji ile ilgili çalışmaları olan Türkiye’den beş, Amerika Birleşik Devletlerinden Türk kökenli bir öğretim üyesine gönderilmiştir. Ancak Türkiye’deki iki akademisyenden geri dönüş alınamamıştır. Öğretim üyelerinden madde havuzundaki tüm maddelerin, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ve uygun alt boyuta yazılmış olup olmadığını ‘1: Hiç uygun değil, 5: Tamamen uygun’ şeklinde değerlendirmeleri ve gerekli ise düzeltme önerisi vermeleri istenmiştir. Ek olarak madde havuzu 96 psikolojik danışmana sorulmuş ve ölçek maddelerini puanlamaları ve maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirmeleri istenmiştir. Ancak 96 psikolojik danışmandan alınan bu veri üzerinde sadece maddelere verilen cevapların ortalamalarına bakılmış ve düzeltme önerileri ve anlaşılmadığı ifade edilen maddeler ise uzman görüşüne ek olarak değerlendirilmiştir. Madde havuzunu oluşturan 93 maddenin her birinde, iki ya da daha fazla öğretim

üyesinin hiç uygun değil şeklinde puanladığı maddeler havuzunun dışına çıkarılmıştır. Ek olarak psikolojik danışmanların genel anlamda 5 (Beni Tamamen Tanımlıyor) şeklinde puanlama eğiliminde olduğu maddeler madde havuzu dışına çıkarılmıştır. Öğretim üyeleri ve psikolojik danışmanlardan alınan düzeltme önerileri de dikkate alınarak araştırmacı ve danışmanı tarafından madde havuzu yeniden değerlendirilmiş ve benzer maddelerin de birleştirilmesiyle madde sayısı 62'ye indirilmiştir. Ölçek psikolojik danışmanların kendi yeterlik algılarını değerlendirebilecekleri bir ölçme aracı olarak tasarlandığından, maddelerin 1 (Beni hiç tanımlamıyor) - 5 (Beni tamamen tanımlıyor) aralığında, beşli likert tipinde puanlanmasına karar verilmiştir. Buna ek olarak, kültür ve farklı kültür ifadelerindeki farklı algılamaları önlemek ve ölçeği yanıtlayan bireylere bilgi vermek amacı ile çalışmada kullanılan farklı kültür ifadesini açıklayan bir bilgilendirme cümlesi ölçeğin en başına yerleştirilmiştir. Madde havuzu hakkındaki geribildirimlerde en sık tekrarlanan durum sürekli olarak 'farklı kültürler' kelimelerinin tekrarlanmasının yanıtlayanları olumsuz etkilediği olmuştur. Bu yüzden ölçek maddelerinin katılımcılarca daha rahat okunabilmesi için, ölçek maddeleri 'bir psikolojik danışman olarak', 'farklı kültüre mensup danışanlarımın' ve 'farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken' ifadeleri ile başlayan üç bölüme ayrılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla oluşturulan örneklem gruplarında gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcılara ölçeği doldurmaya başladıktan sonra isterlerse yarım bırakabilecekleri belirtilmiştir. Ancak bilgilendirilmiş onam formu alınmamıştır. Araştırma kapsamında veriler, ölçeği yanıtlamayı kabul eden katılımcılardan iki farklı yöntemler elde edilmiştir. Bunlardan ilki Google Drive hizmeti kullanılarak çevrimiçi veri toplama şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada 62 maddelik deneme formu, çevrimiçi yanıtlanabilecek hale getirilerek katılımcılara ölçeği doldurabilecekleri bir bağlantı adresi gönderilmiştir. Bu sayede 102 veri toplanmıştır. Bu yöntemin yanı sıra, Türkiye'nin farklı bölgelerinde (Doğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara, Karadeniz, Güneydoğu Anadolu, Ege, Karadeniz) gerçekleştirilen rehber öğretmen toplantıları konusunda Rehberlik Araştırma Merkezlerinden toplantı tarihleri öğrenilerek bu toplantılara ölçek formu gönderilmiş, grup halinde uygulama yapılmıştır. Ek olarak okul psikolojik danışmanları ziyaret edilerek yüz yüze, ölçeğin 62 maddelik deneme formu uygulanmıştır. Toplam 230 kişiden de bu yollarla veri toplanmıştır.

Böylelikle 62 maddelik deneme formu için 332 veri toplanmış ve analizler bu veriler ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Toplanan verilerde, örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığını sınamak için Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) ve verinin faktörlere ayrılmasının uygunluğunu sınamak için Bartlett Küresellik testi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde faktörlerin belirlenmesinde özdeğerlerin 1'den büyük olma kuralı (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012) ile yamaç-birikinti grafiği kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin doğruluğunu test etmek amacıyla ayrıca doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin tüm maddelerinin ve alt boyutların güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ile incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ölçeğin geliştirilmesi sırasında yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları açıklanmıştır. Bu sebeple açımlayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA), iç tutarlılık güvenirlik katsayıları (Cronbach alfa) sonuçlarına yer verilmiştir.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin (ÇPDYÖ) Geçerlik Çalışmaları

ÇPDYÖ geçerlik çalışmaları doğrultusunda, ölçeğin kapsam geçerliği ve yapı geçerliği incelenmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışma alanı mezunlarının çokkültürlü yeterliklerinin değerlendirilmesinde kullanılacak benzer nitelikte bir ölçeğe ulaşılamadığı için ölçüt geçerliği değerlendirilememiştir.

Kapsam Geçerliliği

Kapsam geçerliliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan biri, uzman görüşüne başvurmaktır (Büyüköztürk, 2008). Bu amaçla yapılan çalışmada, toplam 93 maddeden oluşan madde havuzu, kültürel psikoloji ve çokkültürlü psikolojik danışma konusunda çalışmaları bulunan yurtiçinden beş, yurt dışında çalışmakta olan bir öğretim üyesinin görüşüne sunulmuş ve maddeleri çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini değerlendirmede 1 (Hiç uygun değil) – 5 (Tamamen uygun) aralığında değerlendirmeleri, uygun olmayan maddeleri yeniden ifade etmeleri istenmiştir. Bu süreçte yurt içinden 3, yurt dışından bir öğretim üyesi görüş bildirmiştir. En az 2 öğretim üyesinin birden 1:Hiç uygun değil olarak değerlendirdiği maddeler madde havuzundan çıkarılmışlardır. Alınan tüm geri bildirimler değerlendirilerek, gerekli düzenlemelerle birlikte deneme formuna son hali verilmiştir.

Yapı Geçerliliği

Yapı geçerliliğini incelemek amacıyla faktör analizi, iç tutarlık analizi ve hipotez testi gibi istatistikî analiz yöntemleri kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2008). Bu çalışma kapsamında yapı geçerliğini saptamak amacı ile AFA ve DFA yapılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi

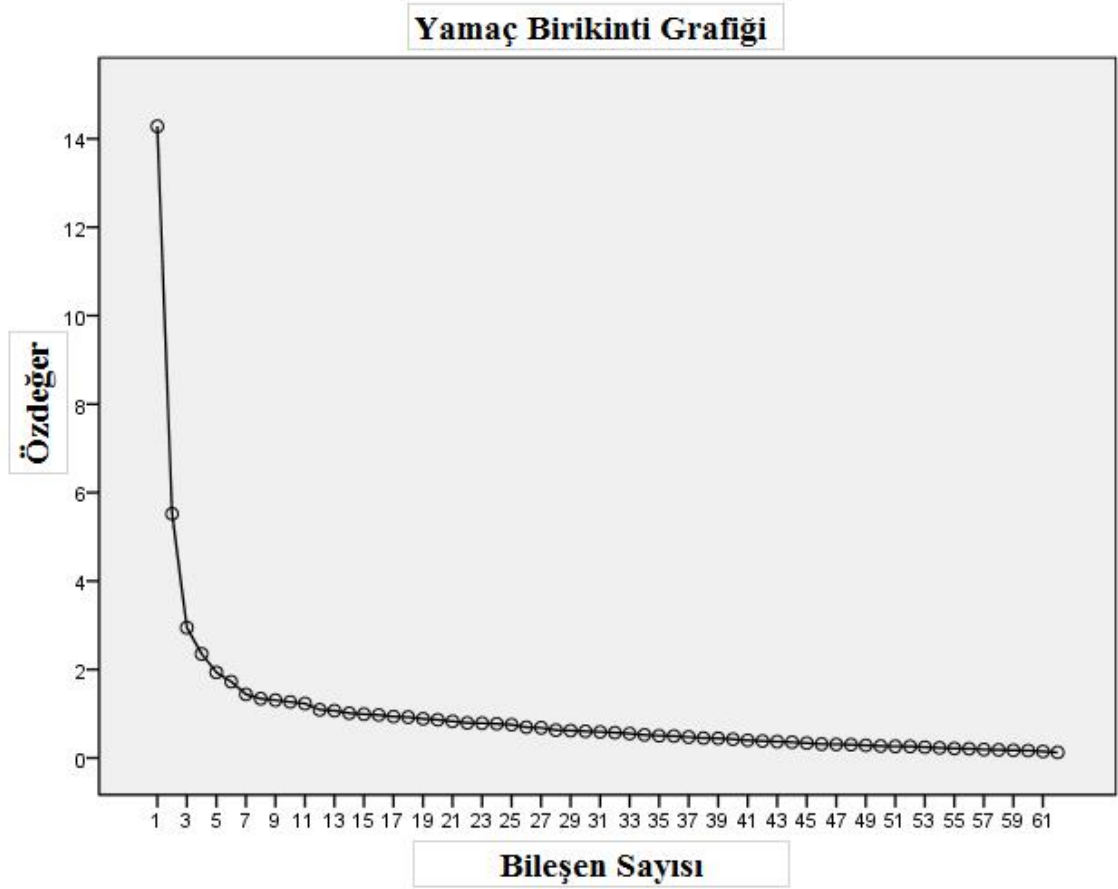
Verilerin girişinde yanlılık yapıp yapılmadığı kontrol edilmiş ve maddelerin 1.00 ile 5.00 arasında değişen minimum ve maksimum değerleri betimsel istatistik tablosunda gözlenmiştir. Örneklem büyüklüğü açısından, faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu test etmek için kullanılan bir ölçüt Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testidir. KMO değerinin 50'den düşük çıkması durumunda faktör analizi yapılamayacağı, KMO değerinin .50-.60 arasında olmasının 'kötü', .60-.70 arasında olmasının 'zayıf', .70-.80 arasında olmasının 'orta', .80 - .90 arasında olmasının 'iyi' ve .90 üzerinde ise 'mükemmel' şeklinde yorumlanacağı ifade edilmektedir (Şencan, 2005). Taslak formu oluşturan 62 maddeli ölçek şablonu ile toplanan verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve verilerin faktör çıkarmaya uygunluğunu belirlemek için de Bartlett Küresellik testi kullanılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

KMO ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO)		0.90
Örneklem yeterliliği		
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kay-Kare	9158.04
	Serbestlik Derecesi	1891
	Anlamlılık Düzeyi	0.00

Tablo 3'te gözlemlendiği gibi ölçek maddelerine ait KMO değeri .90 ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi .00 çıkmıştır. Bu değerler verilerin faktör analizine uygun olduğu göstermektedir. Yamaç birikinti dağılımı grafiğindeki (Scree Plot) kırılmalar ile birlikte faktör öz değerlerine bakıldığında ölçeğin üç faktörlü bir yapıya uygun olduğu görülmüştür. Faktör özdeğerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri Tablo 4'te, yamaç birikinti grafiği Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Yamaç Birikinti Grafiği (Scree Plot)

Tablo 4

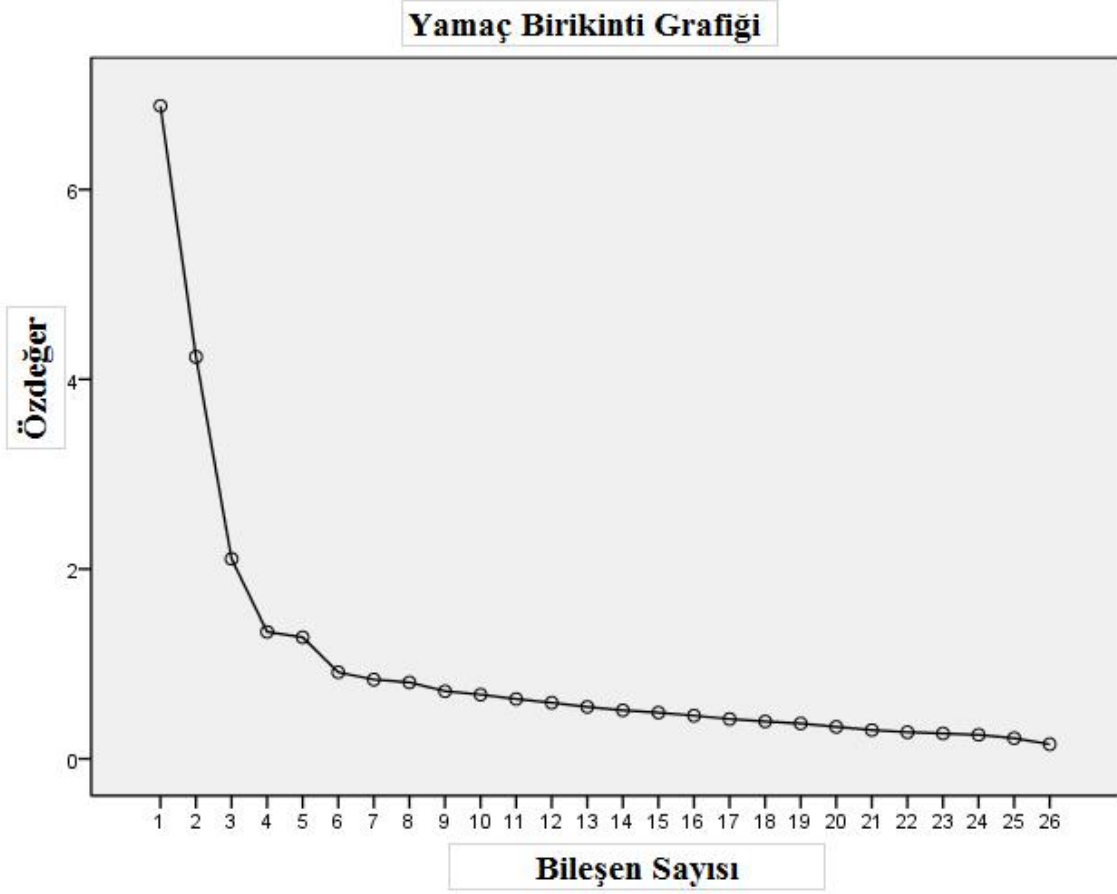
Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	14.28	23.03	23.03
2	5.52	8.90	31.93
3	2.95	4.75	36.69

Tablo 4'teki açıklanan toplam varyans tablosuna göre birinci faktör toplam varyansın %23.03'ünü, iki faktör birlikte varyansın %31.93'ünü, üç faktör birlikte %36.69'unu açıklamıştır. Ayrıca faktör özdeğerlerinin 1'den büyük olduğu gözlenmiştir.

Alanyazında her bir maddenin faktör yük değeri hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Tabachnick ve Fidell (2013), her bir değişkenin yük değerlerinin .32 ve üzerinde olması gerektiğini belirtir. Ancak bu büyüklüğün .40 ve üzeri olması gerektiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır (Çokluk ve diğerleri, 2012; Şencan, 2005). Bu çalışmada maddelerin faktör yükleri alt sınırı .40 olarak alınmıştır. Faktör analizinde diğer bir konu ise seçilecek faktörleştirme tekniğidir. Faktör analizinde faktörleşme ya da faktör çıkartmada kullanılan birçok teknik olmakla beraber, en sık kullanılan teknikler temel bileşenler analizi ve temel faktörler analizi teknikleridir (Büyüköztürk, 2008). Şencan (2005), temel bileşenler analizinin, temel boyutları ortaya çıkardığını ve bu boyutlar kuramsal yapının parçaları olduğunu ifade etmektedir. Araştırmacının esas amacı bir ölçek geliştirmek ya da maddelerin nasıl gruplandırılabilirliğini saptamak olduğunda temel bileşenler analizinin kullanılmasının uygun olduğu ifade edilmektedir (Çokluk ve diğerleri, 2012). Bu çalışmada gerçekleştirilen faktör analizinde temel bileşenler analizi tekniği kullanılmıştır. Faktör analizi kapsamında faktörleştirme tekniği seçilirken, hangi faktörleştirme tekniği seçilirse seçilsin, döndürme teknikleri kullanılmaksızın analizin yorumlanabilir sonuçlar vermeyebileceği ifade edilmektedir (Çokluk ve diğerleri, 2012). Döndürme işlemi sonucunda maddelerin bir faktördeki yükleri artarken diğer faktörlerdeki yüklerinin azaldığı, böylelikle faktörlerin kendileri ile yüksek ilişkili olan maddelerle gruplandıkları ve bu sayede faktör yükleri tablosunun daha kolay yorumlanabileceği düşünülmektedir (Çokluk ve diğerleri, 2012). Sıklıkla kullanılan döndürme yöntemlerinden birisi ise varimax döndürmedir. Varimax döndürmede faktör matrisi sütunundaki bazı değerler 1'e yaklaştırılırken, geriye kalan çok sayıda değer 0'a yaklaştırılır. Bu durum daha iyi yorum yapılması için faktör varyanslarının maksimum olmasını sağlar (Tatlıdil, 1992; akt. Çokluk ve diğerleri, 2012). Araştırma kapsamında varimax döndürme yöntemi kullanılmış ve ölçek kuramsal görüşlere ve yamaç birikinti grafiği sonuçlarına göre 3 faktörlü yapıya zorlanmıştır. Varimax döndürme ile yapılan faktör analizi kapsamında, .40 sınırının altında kalan maddeler (3., 6., 13., 14., 15., 16., 19., 31., 34., 40., 41., 43., 45., 48. ve 51.); birden fazla faktörde yer alan binişik maddeler (26. ve 30.); kuramsal çerçeveye göre (Arredondo ve diğerleri, 1996) uygun olmayan faktörde yer alan (4., 7., 8., 9., 10., 17., 20., 24., 27., 28., 36., 39., 49., 52. ve 53.); başka bir madde ile aynı anlama gelen maddelerden düşük faktör yüküne sahip olan maddeler (32., 33., 38. ve 59.) veri setinden çıkarılmıştır. Toplamda 36 madde

ölçek dışında bırakılmıştır. Şekil 3’de döndürme sonrası yamaç birikinti grafiği, Tablo 5’te ise varimax döndürme sonucunda maddelerin faktörlere dağılımları ve faktör yükleri gösterilmiştir.

Şekil 2. Varimax Döndürme Sonrası Yamaç Birikinti Grafiği

Tablo 5

Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı

Madde Numarası	Bileşenler		
	Beceri	Farkındalık	Bilgi
Madde 62	0,80	0,10	
Madde 61	0,77		
Madde 47	0,72		0,22
Madde 55	0,71	0,13	0,15
Madde 54	0,66		0,19
Madde 60	0,66		0,21
Madde 50	0,65		
Madde 58	0,61		0,21
Madde 44	0,56		0,21
Madde 46	0,56		0,14
Madde 56	0,50		0,14
Madde 2		0,81	0,11
Madde 42	0,12	0,79	
Madde 5		0,78	
Madde 35	0,11	0,78	
Madde 1		0,74	
Madde 37	0,11	0,73	
Madde 57		0,63	
Madde 11		0,61	
Madde 12		0,50	
Madde 23	0,21		0,81
Madde 21	0,18		0,81
Madde 22	0,20		0,80
Madde 29	0,37		0,68
Madde 18			0,54
Madde 25	0,39		0,54

Şencan (2005), her faktörün altında en az 3 madde olması gerektiğini ifade etmektedir. Varimax döndürme sonucunda oluşan faktör özdeğerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri ile yamaç-birikinti grafiği birlikte incelendiğinde özdeğeri 1'den büyük 3 faktör olduğu, yamaç-birikinti grafiğinin 3 faktörlü yapıyı gösterdiği, bu faktörler altında en az üç maddenin bulunduğu ve faktörler altında toplanan maddelerin aynı kavramsal anlama sahip olduğu belirlenmiştir. Tespit edilen bu üç faktörün toplam varyansın % 50.86'sını açıkladığı görülmektedir. Çokkültürlü Psikolojik Danışma

Yeterlikleri Ölçeğinin birinci faktörü 44., 46., 47., 50., 54., 55., 56., 58., 60., 61. ve 62. maddeleriyle, toplamda on bir maddeden oluşmaktadır. Maddeler toplam varyansın 26.47'sini açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler çokkültürlü psikolojik danışma becerisi ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Birinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .50 ile .80 arasında değişmektedir. ÇPDYÖ'nün ikinci faktörü, 1., 2., 5., 11., 12., 35., 37., 42. ve 57. madde ile birlikte, toplam dokuz maddeden oluşmaktadır. İkinci faktör toplam varyansın %16.29'unu açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler çokkültürlü farkındalık olarak nitelendirilebilecek maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .50 ile .81 arasında değişmektedir. ÇPDYÖ'de üçüncü faktör ise 18., 21., 22., 23., 25. ve 29. madde ile birlikte toplam altı maddeden oluşmaktadır. Üçüncü faktör toplam varyansın % 8.10'unu açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler çokkültürlü bilgi ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .54 ile .81 arasında değişmektedir.

Açımlayıcı faktör analizine ek olarak maddeler arası korelasyon ve madde - toplam puan korelasyonları değerlendirilmiştir. Bir maddenin toplam test puanı ile korelasyonunun düşük olması, o maddenin ölçülmek istenen değişkeni ölçmede yetersiz kaldığı anlamına gelmektedir (Tezbaşaran, 2008).Yapılan analizde tüm maddeler için madde toplam korelasyonlarının .20'den daha yüksek oluğu gözlenmiştir. Ölçek maddeleri ile toplam puan arasındaki korelasyonlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Madde Toplam Korelasyonları

Madde	Madde – Toplam Korelasyonu
Madde 18	.27**
Madde 21	.43**
Madde 22	.46**
Madde 23	.47**
Madde 25	.50**
Madde 29	.52**
Madde 44	.48**
Madde 46	.38**
Madde 47	.57**
Madde 50	.45**
Madde 54	.51**
Madde 55	.56**
Madde 56	.42**
Madde 58	.49**
Madde 60	.49**
Madde 61	.50**
Madde 62	.57**
Madde 63	.56**
Madde 2	.60**
Madde 5	.59**
Madde 35	.56**
Madde 42	.58**
Madde 11	.42**
Madde 12	.39**
Madde 37	.52**
Madde 57	.50**

**p<.01

Tablo 6'da gözlendiği üzere her bir madde için madde toplam puan arasındaki korelasyonlar .27 ile .60 arasında değişmektedir. Ek olarak maddeler arası korelasyonlarda ise .90'dan büyük olan değerlerin çoklu bağlantı problemini gösterdiği bu yüzden ölçekte bu düzeyde ilişkiye sahip maddelerin olmaması gerektiği ifade

edilmektedir (Çokluk ve diğeri, 2010). Maddeler arası korelasyonlar ise Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7
Maddeler Arası Korelasyon Katsayıları

	m21	m22	m23	m25	m29	m44	m46	m47	m50	m54	m55	m56	m58	m60	m61	m62	m63	m2	m5	m35	m42	m11	m12	m37	m57
m18	.43**	.32**	.26**	.22**	.34**	.13*	.16**	.13*	0.07	0.07	.15**	.11*	.19**	.19**	.04	.12*	-.03	-.09	.04	.04	.00	-.02	-.06	-.00	.05
m21	-	.62**	.60**	.36**	.60**	.25**	.20**	.31**	.15**	.30**	.25**	.20**	.25**	.32**	.18**	.19**	.04	.09	.06	-.01	-.00	.04	.01	-.01	.09
m22		-	.71**	.47**	.49**	.25**	.21**	.31**	.17**	.37**	.27**	.20**	.27**	.24**	.20**	.25**	.09	.12*	.04	-.00	.01	.07	.09	-.04	.10
m23			-	.54**	.53**	.30**	.17**	.35**	.15**	.27**	.27**	.21**	.28**	.30**	.25**	.23**	.09	.13*	.11	-.01	.05	.02	.03	-.01	.13*
m25				-	.48**	.26**	.17**	.34**	.25**	.34**	.47**	.25**	.34**	.32**	.32**	.40**	.10	.11	.10	.08	.17**	.05	.08	.10	.05
m29					-	.37**	.30**	.44**	.24**	.38**	.35**	.25**	.35**	.34**	.30**	.34**	.13*	.14**	.12*	.07	.14*	.02	.00	.04	.09
m44						-	.36**	.50**	.32**	.45**	.33**	.25**	.36**	.39**	.32**	.34**	.08	.05	.10	.09	.08	.04	.08	.10	.08
m46							-	.52**	.32**	.21**	.27**	.36**	.42**	.37**	.30**	.32**	.01	.04	.08	-.00	.00	-.02	.00	-.03	.08
m47								-	.52**	.47**	.45**	.35**	.44**	.47**	.46**	.48**	.14*	.11	.16**	.14*	.12*	-.03	.04	.08	.13*
m50									-	.32**	.42**	.29**	.39**	.40**	.41**	.42**	.14*	.12*	.12*	.12*	.09	.03	.08	.12*	.04
m54										-	.61**	.25**	.28**	.39**	.57**	.51**	.09	.08	.02	.16**	.14*	.01	.07	.12*	.09
m55											-	.30**	.34**	.40**	.54**	.63**	.13*	.16**	.08	.16**	.21**	.04	.09	.16**	.14**
m56												-	.36**	.37**	.26**	.33**	.09	.13*	.09	.07	.07	.08	.063	.06	.09
m58													-	.52**	.36**	.43**	.12*	.12*	.134*	.14*	.11*	.03	.14**	.07	-.03
m60														-	.41**	.47**	.07	.09	.07	.09	.08	.05	.07	.09	.10
m61															-	.77**	.10	.09	.04	.12	.16**	.04	.09	.14*	.12*
m62																-	.11*	.10	0.1	.15**	.16**	.08	.12*	.14**	.16**
m63																	-	.72**	.51**	.50**	.45**	.41**	.33**	.45**	.43**
m2																		-	.62**	.58**	.57**	.47**	.34**	.45**	.47**
m5																			-	.62**	.65**	.32**	.24**	.53**	.51**
m35																				-	.65**	.36**	.25**	.57**	.47**
m42																					-	.32**	.29**	.64**	.49**
m11																						-	.67**	.36**	.21**
m12																							-	.28**	.14*
m37																								-	.40**

*p<.05, **p<.01

Tablo 7’de gözleendiği üzere maddelerin hiç biri diğeri ile .90’dan daha yüksek korelasyona sahip değildir. Maddeler arası korelasyonlar anlamlı düzeyde ve .01 ile .77 arasında değişmektedir. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin alt boyutlarını oluşturan ölçeklerin birbiri ile olan ilişkileri değerlendirilmiş , ölçek alt boyutları ile ölçek toplam puanı arasındaki ilişkiler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8

ÇPDYÖ ve Ölçeğın Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	ÇPDYÖ	Bilgi	Farkındalık	Beceri
ÇPDYÖ	1.00	.61**	.73**	.73**
Bilgi		1.00	.10	.48**
Farkındalık			1.00	.17**
Beceri				1.00

**p<.01

Tablo 8’de gözleendiği üzere Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinden alınan toplam puanlar ile tüm alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır (**p<.01). Bilgi boyutu ile beceri alt boyutu arasında .48**, farkındalık boyutu ile beceri boyutu arasında .17** düzeyinde bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Bilgi ve farkındalık boyutu arasında ise anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) araştırmaların ileri aşamalarında, bir teorinin test edilmesinde kullanılan gelişmiş bir tekniktir (Tabachnick ve Fidell, 2013). DFA, yapısal eşitlik modeline dayanan bir hipotez testidir ve bu teknik uyum istatistiklerine dayanır. DFA, öngörülen modelin gözlenen değişkenlerle ne derece örtüşüğünü ortaya koyar (Şencan, 2005). Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin faktör yapısını test etmek amacıyla yapılan DFA için AFA’nın yapıldığı veri seti

kullanılmıştır. DFA ile Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri ölçeği faktör yapısı LISREL 8.51 (Jöreskog ve Sörbom, 1996) programında incelenmiştir. DFA'nın kullanıldığı faktör analizi yöntemlerinde modelin istatistiksel uygunluğunu gösteren bazı referans değerleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada; sıklıkla kullanılan ki-karenin serbestlik derecesine bölümünden elde edilen değer (X^2/ sd), Uyum İyiliği Endeksi (Goodness of Fit Index; GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum Testi (Adjusted Goodness of Fit Index; AGFI), Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (Comperative Fit Index; CFI), Artan Uyum Endeksi (Incremental Fit Index; IFI), ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Squared Error of Approximation; RMSEA), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index; NFI) , Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index; NNFI), Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual; SRMR) ölçütlerinden yararlanılmıştır. Bir modelin iyi uyum göstermesi için RMSEA değerinin .06'dan küçük olması gerekmekte ancak bu değer .08'e kadar çıkması da kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer almaktadır (Hu ve Bentler, 1998). Ki-karenin serbestlik derecesine bölümünden çıkan sonucun 5'ten küçük olması yeterli görülürken, 2'den küçük olması modelin mükemmel uyumunun işareti olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ayrıca, GFI, CFI, IFI, NNFI değerlerinin .90'ın üzerinde çıkması kabul edilebilir olduğu, .95 ile 1.00 arasında olması ise modelin mükemmel uyum gösterdiği anlamına gelmektedir (Hu ve Bentler, 1999).

DFA sürecinde, ilk olarak hiçbir modifikasyon gerçekleştirilmeden birinci düzey DFA gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ölçme modelinde yer alan göstergelere ait *t* değerlerinin 8.33 ile 16.91 arasında değiştiği ve bu değerlerin .05 düzeyinde anlamlı oldukları belirlenmiştir. Analizlere bağlı olarak ortaya çıkan uyum indeksleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Modifikasyon Öncesi Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Değerler
χ^2 / sd (1208.46 / 296)	4.08
RMSEA (0.091; 0.10)	.10
NFI	.88
NNFI	.90
CFI	.91
IFI	.91
AGFI	.74
GFI	.78
SRMR	.07

Tablo 9'daki sonuçlar incelendiğinde, ÇPDYÖ'nün bazı uyum indekslerinin (RMSEA, GFI, AGFI ve NFI) kabul edilebilir sınırlar içinde yer almadığı gözlenmiştir. Bu nedenle analizin sonucunda ortaya çıkan modifikasyon önerileri incelenmiş ve model üzerinde gerçekleştirilecek dört modifikasyon ile ölçme modeline ait uyum değerlerinin iyileştirilebileceği belirlenmiştir. Modifikasyon önerilerine göre madde 1 (Danışanlarımın kendi kültürüme yakın bireyler olmasını tercih ederim) ile madde 2 (Psikolojik danışman ile danışan arasındaki kültürel farkların danışma sürecine olumsuz etki yapacağını düşünürüm.) arasına eklenecek hata kovaryansının Kay-Kare üzerinde 63.00'lık, madde 54 (Farklı kültüre mensup danışanlarımın sözsüz iletişimlerini uygun ve doğru bir şekilde anlayabilirim) ile 55 (Farklı kültüre mensup danışanlarımın sözel iletişimlerini uygun ve doğru şekilde anlayabilirim) arasına eklenecek hata kovaryansının Kay-Kare üzerinde 76.10'lik, madde 61 (Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel olmayan ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim) ile madde 62 (Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim) arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 110.80'lik; madde 11 (Mensup olduğum kültürün danışana olan bakış açımı etkilediğini farkediyorum) ile madde 12 (Kültürel geçmişimin psikolojik süreçler hakkındaki düşüncelerimi etkilediğini farkediyorum) arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 133.90'luk bir azalmaya yol açacağı gözlenmiştir.

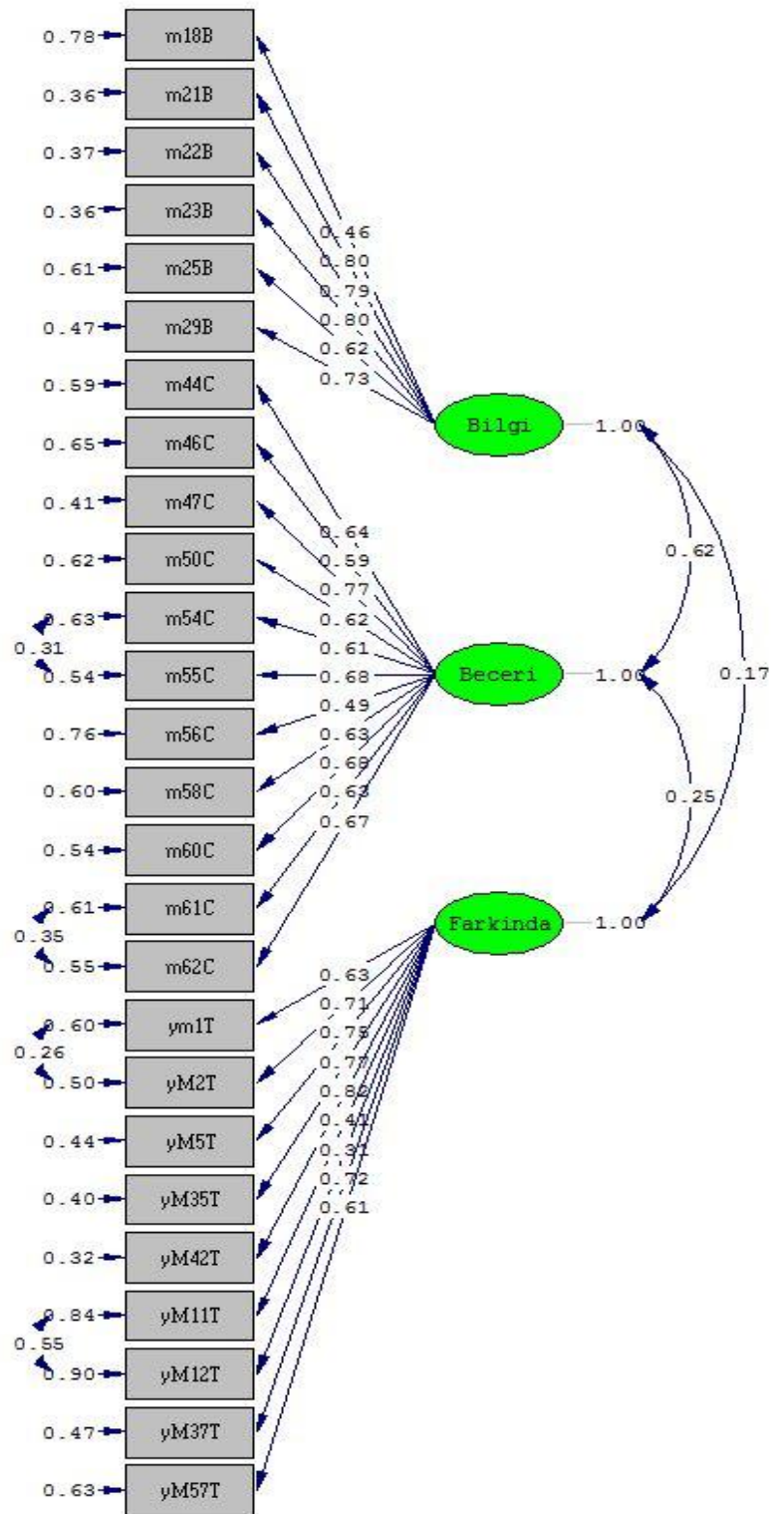
Bu maddeler incelendiğinde içerik bakımından da birbirlerine benzer nitelikte oldukları görülmüştür. Bu doğrultuda, söz konusu maddeler arasına hata kovaryansları eklenerek ölçüm modeli yeniden test edilmiştir. Birinci düzey DFA sonuçları, Tablo 10'da; birinci düzey DFA diyagramı Şekil 3'te gösterilmiştir.

Tablo 10

Modifikasyon Sonrası Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Değerler
χ^2 / sd (731.88 / 292)	2.51
RMSEA (0.061 ; 0.074)	.07
NFI	.92
NNFI	.95
CFI	.95
IFI	.95
AGFI	.83
GFI	.85
SRMR	.06

Tablo 10'da görülen birinci düzey DFA sonuçları değerlendirildiğinde, modifikasyon öncesi kabul edilebilir sınırlarda olmayan uyum değerlerinin (RMSEA, NFI, AGFI, GFI) diğer uyum indeksleri ile birlikte değerlendirildiğinde kabul edilebilir uyuma işaret ettiği gözlenmiştir.

Şekil 3. Birinci Düzey DFA Diyagramı

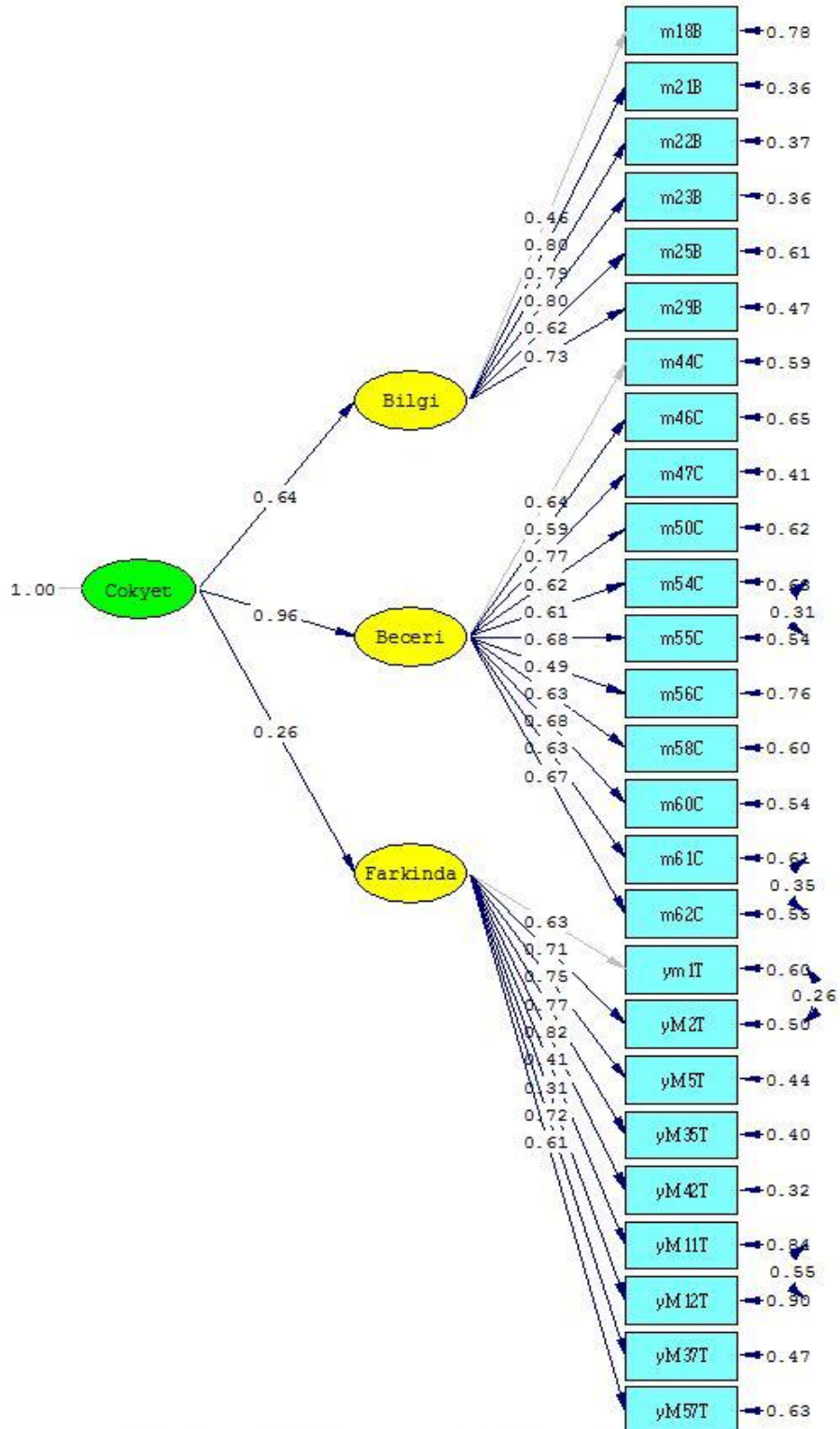
Alanyazında çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili ölçme araçları çokkültürlü yeterlik standartları temel alınarak geliştirilmiştir (Sue ve diğerleri, 1992; Arredondo ve diğerleri, 1996). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri konusunda geliştirilen bazı ölçme araçlarında da 3 faktör gözlenmiştir (Kim ve diğerleri, 2003; La Frambosie ve diğerleri, 1991). Sodowsky ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilen çokkültürlü Psikolojik Danışma Envanterinde dört alt boyut gözlenmiş bu alt boyutların daha üst bir boyutta birleştiği gözlenmiştir. Araştırma kapsamında ikinci düzey DFA yapılarak alt boyutların bir üst faktörde birleşip birleşmediği test edilmiştir. Yapılan analizler farkındalık, bilgi ve beceri alt boyutlarının bir üst yapıda birleştiğini doğrulamıştır. İkinci düzey DFA'ya ilişkin uyum değerleri Tablo 11'de, ikinci düzey DFA diyagramı Şekil 4'te gösterilmiştir.

Tablo 11

İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Değerler
χ^2 / sd (731.88 / 292)	2.51
RMSEA (0.061; 0.074)	.07
NFI	.92
NNFI	.95
CFI	.95
IFI	.95
AGFI	.83
GFI	.85
SRMR	.06

Tablo 11 değerlendirildiğinde ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum indekslerinin de kabul edilebilir sınırlarda olduğu gözlenmiştir.

Chi-Square=731.88, df=292, P-value=0.00000, RMSEA=0.067

Şekil 4. İkinci Düzey DFA Diyagramı

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, uygulamanın yapıldığı 332 kişilik örneklem grubu verileriyle değerlendirilmiştir. Tüm ölçek maddeleriyle, alt faktörlere ilişkin Cronbach Alfa içtutarlılık katsayısı değerleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

ÇPDYÖ ve Alt Boyutlara İlişkin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları

		Faktörler			
		Beceri	Farkındalık	Bilgi	Tüm Ölçek
Cronbach	Alfa	.88	.88	.84	.88

Tablo incelendiğinde ölçeğinin iç tutarlılık katsayısının .88, birinci faktör olan beceri alt ölçeği için iç tutarlılık katsayısı .88, ikinci faktör olan farkındalık alt ölçeği için .88 ve üçüncü faktör olan bilgi alt ölçeği için .84 olduğu gözlenmektedir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .88’dir. Bir ölçme aracı için hesaplanan güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2008). Buna göre Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin ve alt ölçeklerinden elde edilen katsayılar, ölçeğin yeterli oranda güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin Puanlanması

Yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonrasında ÇPDYÖ son formu oluşturulmuştur. Bu formda yer alan 3., 5., 6., 9., 11., 14., 18., 21., 22., 23. ve 26. maddeler beceri, 2., 4., 7., 10., 12., 15., 17. 19. ve 24. maddeler farkındalık; 1., 8., 13.,

16., 20. ve 25. numaralı maddeler bilgi faktörü altında yer almaktadır. ÇPDYÖ maddelerinin değerlendirilmesi beşli likert tipine göre tasarlanmıştır. Beni tamamen tanımlıyor cevabı için 5, beni oldukça tanımlıyor cevabı için 4, beni orta düzeyde tanımlıyor cevabı için 3, beni biraz tanımlıyor cevabı için 2 ve beni hiç tanımlamıyor cevabı için 1 puan verilerek ölçeğin puanlanması yapılmaktadır. ÇPDYÖ'de dokuz madde tersten puanlanmaktadır. Bu kapsamda farkındalık faktöründeki maddeler puanlanırken 'beni tamamen tanımlıyor' cevabı için 1, 'beni oldukça tanımlıyor' cevabı için 2, 'beni orta düzeyde tanımlıyor' cevabı için 3, 'beni biraz tanımlıyor' cevabı için 4 ve 'beni hiç tanımlamıyor' cevabı için 5 puan verilmesi gerekmektedir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 26-130 aralığında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan algılanan çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliğinin yüksek seviyede olduğunu, düşük puan ise, algılanan çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliğinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri algılarını ölçebilecek bir ölçek geliştirmektir. Ölçek geliştirme sürecinde ilk olarak madde havuzu oluşturulmuştur. Bu amaçla çokkültürlü psikolojik danışma, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili alanyazın (Arredondo ve diğerleri, 1996; Sue ve Sue, 1990), çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili ölçekler (Gamst ve diğerleri, 2003; Holcomb-McCoy ve Myers, 1999; Kim, Cartwright, Asay ve D'Andrea, 2003; LaFromboise, Coleman ve Hernandez, 1991; Ponterotto, Gretchen, Utsey, Rieger ve Austin, 2002; Sodowsky, Taffe, Gutkin ve Wise, 1994) incelenerek ve kuramsal temelden yola çıkılarak madde havuzu oluşturulmuştur. Bu süreçte geliştirilen 62 maddelik Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği (ÇPDYÖ) deneme formu 332 psikolojik danışmana uygulanmış, yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda toplam varyansın % 50.86'sını açıklayan 26 madde, üç faktörlü bir ölçme aracı elde edilmiştir. Ölçme aracının psikometrik özellikleri değerlendirildiğinde maddelerin faktör yüklerinin uygun olduğu, güvenilirlik katsayısının yeterli olduğu (Cronbach Alfa: .88) ve doğrulayıcı faktör analizindeki uyum indekslerinin (X^2/sd : 2.51; RMSEA: .07; NFI: .92; NNFI: .95; CFI: .95; IFI: .95; GFI: .85; AGFI: .83; SRMR: .06) iyi uyuma işaret ettiği gözlenmiştir.

ÇPDYÖ'deki alt boyutların alanyazındaki çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri standartlarında ifade edilen inanç ve tutumlar, bilgi ve beceri boyutlarına uygun olduğu gözlenmiştir (Arredondo ve diğerleri, 1996). Bu çerçevede ÇPDYÖ'deki alt boyutlardan ilki beceri alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. Beceri alt boyutu en genel anlatımı ile kültüre özgü becerileri ve müdahale stratejilerini kapsar (Toporek ve Reza, 2001). Bu alt boyutun araştırma kapsamında incelenen ölçme araçlarının bir kısmında da var olduğu gözlenmiştir (LaFromboise ve diğerleri, 1991; Sodowsky ve diğerleri, 1994). Ancak beceri boyutu araştırma kapsamında incelenen diğer ölçeklerde gözlenmemiştir. Beceri alt boyutuna yönelik maddeleri içermesinin ÇPDYÖ'nün güçlü yanı olduğu ifade edilebilir. ÇPDYÖ'deki alt boyutlardan ikincisi farkındalık alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. Farkındalık boyutu çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri bağlamında psikolojik danışmanın kendi değerlerinin, farklı kültüre mensup bireylere ilişkin yargılarının farkında olmasını içerir (Arredondo ve diğerleri, 1996). Bu boyut,

çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleriyle ilgili geliştirilen ve araştırma kapsamında incelenen ölçeklerin tamamında ortaya çıkan bir alt boyuttur (Gamst ve diğerleri, 2003; Holcomb-McCoy ve Myers, 1999; Kim ve diğerleri, 2003; LaFromboise ve diğerleri, 1991; Ponterotto ve diğerleri, 2002; Sodowsky ve diğerleri, 1994). Son alt boyut ise bilgi olarak isimlendirilmiştir. Bilgi alt boyutu özellikle farklı kültürlere mensup bireyler hakkında kültüre özgü bilgileri bilmek, danışanların mensup oldukları kültürdeki yardım kaynakları hakkında bilgi sahibi olmayı içerir (Arredondo ve diğerleri, 1996). Bilgi alt boyutu da alanyazındaki incelenen diğer ölçme araçlarının tamamında gözlenen bir alt boyuttur (Gamst ve diğerleri, 2003; Holcomb-McCoy ve Myers, 1999; Kim ve diğerleri, 2003; LaFromboise ve diğerleri, 1991; Ponterotto ve diğerleri, 2002; Sodowsky ve diğerleri, 1994).

Araştırma kapsamında incelenen bazı ölçeklerde çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri standartlarından (Arredondo ve diğerleri, 1996), farklı alt boyutlarında var olabileceği ifade edilmiştir. Örneğin Holcomb-McCoy ve Myers (1999) tarafından geliştirilen Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik ve Eğitim Anketi incelendiğinde ÇPDYÖ'den farklı olarak çokkültürlü terminoloji şeklinde bir alt boyutun var olduğu gözlenmektedir. ÇPDYÖ madde havuzu aşamasında da bu alt boyuta yönelik muhtemel maddeler yazılmış ancak bu maddeler ön uygulamaya katılan psikolojik danışmanlar tarafından genel olarak 5 (Beni tamamen tanımlıyor) şeklinde puanlanmıştır (örn: 'İrkçılığı tanımlayabilirim': $\bar{x}=4.25$; Önyargıyı tanımlayabilirim $\bar{x}=4.31$) Bu yüzden bu maddeler ölçek deneme formuna dahil edilmemiştir. Sodowsky ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilen Çokkültürlü Psikolojik Danışma Envanteri'nde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinde var olan farkındalık, bilgi ve beceri alt boyutlarına ek olarak çokkültürlü psikolojik danışma ilişkisi alt boyutunun da var olduğu ifade edilmektedir. Psikolojik danışman ve danışan arasındaki ilişkiye vurgu yapan bu alt boyuta ÇPDYÖ'de rastlanmamıştır. Sodowsky ve diğerleri (1994)'e göre çokkültürlü yeterliklerle ilgili çalışmalarda çokkültürlü psikolojik danışma ilişkisi alt boyutunun gözlenmemesinin sebebi, bilgi ve beceri boyutunda yeterliğe sahip olmanın çokkültürlü psikolojik danışma yeterliğine sahip olmak anlamına geldiği varsayımdır. Bu yüzden çokkültürlü psikolojik danışman eğitiminde bilgi ve becerilere değinilmekte ancak danışan ve danışman arasındaki çokkültürlü psikolojik danışma ilişkisine yeterli vurgu yapılmamaktadır. Araştırmalarda da bu ilişkiye yönelik maddeler göz ardı edilmektedir. ÇPDYÖ'nün geliştirilmesi sürecinde bu alt boyuta yönelik maddeler deneme formunda

bulunsa da, katılımcıların % 80.42'sinin çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin herhangi bir ders almamış olmasının çokkültürlü psikolojik danışma ilişkisini değerlendirmemesine ve bu alt boyutun ortaya çıkmamasına neden olduğu ifade edilebilir.

Geliştirilen ölçme aracının güvenilirliğini sınamak amacı ile test tekrar ve iç tutarlılık katsayıları yöntemleri kullanılabilir (Büyüköztürk, 2008). Çalışma kapsamında test tekrar uygulaması için psikolojik danışmanlardan e posta adresleri alınmıştır. Katılımcıların 70'i mail adreslerini vererek test tekrar çalışmasına katılacağını ifade etmiş ancak gönderilen bağlantıyı yanıtlayan kişi sayısının 25 ile sınırlı kaldığı gözlenmiştir. Yeterli veri toplanamadığı için tekrar test uygulaması gerçekleştirilememiştir. Araştırmaları kapsamında ÇPDYÖ'yü kullanacak araştırmacıların bu sınırlılığa dikkat etmesi gerekmektedir. Diğer yandan bir başka güvenilirlik değerlendirme yöntemi olan Cronbach alfa katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2008). ÇPDYÖ'nün güvenilirliğini incelemek için de Cronbach alfa katsayıları hesaplanmış ölçeğin tamamı ve tüm alt boyutlar için güvenilir kabul edilen sınırlar içerisinde olduğu gözlenmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Çalışma kapsamında psikolojik danışmanların, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini ölçme amacı ile Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri ölçeği geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda 26 maddeden oluşan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu kapsamda ilk faktör beceri olarak isimlendirilmiştir. Beceri alt boyutunda 11 madde bulunmaktadır. İkinci alt boyut farkındalık olarak isimlendirilmiştir ve bu alt boyutta 9 madde bulunmaktadır. Son alt boyut ise bilgi olarak isimlendirilmiştir. Bu alt boyut 6 maddeden oluşmaktadır.

Gerçekleştirilen ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde alt boyutların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri olarak isimlendirilen tek boyutta birleştiği gözlenmiştir. Alt boyutların birbiri ile anlamlı düzeyde ilişkili oldukları gözlenmiştir. Uzman görüşleri ile ölçeğin kapsam geçerliliğinin, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile ölçeğin yapı geçerliliğine sahip olduğu saptanmıştır. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına dayanarak gerçekleştirilen güvenilirlik analizi ölçeğin yeterli güvenilirlik katsayısına sahip olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Bu araştırma psikolojik danışma ve rehberlik programlarından mezun 332 katılımcı ile yürütülmüştür. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri de aynı veri setiyle gerçekleştirilmiştir. İleride yapılacak çalışmalarda psikolojik danışmanlardan oluşan daha büyük çalışma grupları ya da farklı çalışma gruplarından (örn. psikologlar, diğer ruh sağlığı çalışanları) veri toplanarak doğrulayıcı faktör analizi yeniden yapılabilir. Böylece ortaya konulan üç bileşenli yapının geçerliği sınanabilir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında zaman ve katılımcılara yeniden ulaşma zorluğu gibi nedenlerle tekrar test uygulaması yapılamamıştır. İlerleyen çalışmalarda ölçeğin tekrar test uygulaması yapılabilir. Böylece ölçeğin uzun periyotlarda tutarlı bir ölçüm yapısı yapmadığı ortaya çıkarılabilir.

Bu çalışma sürecinde ölçek geliştirilmesi amaçlanmış ancak ölçüm sonuçları diğer değişkenlerle ilişkilendirilmemiştir. ÇPDYÖ kullanılarak farklı değişkenlerle (örn. demografik değişkenler, psikolojik danışma yeterlikleri, etnik köken, empati) çokkültürlü psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkiler incelenebilir. Madde analizleri sürecinde bazı maddeler yeterlik standartlarına uygun olarak yazılmış olsa dahi yeterli faktör yükü almadıklarından ya da uygun olmayan faktörde yer aldığından ölçeğin dışında tutulmuşlardır. Söz konusu maddeler, yeni bir çalışma için ölçeğe eklenebilir, mevcut maddeler üzerinde değişiklikler yapılabilir ve bu sayede çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini ölçebilecek daha nitelikli bir ölçme aracı geliştirilebilir.

Geliştirilen ölçek rehberlik ve psikolojik danışma programlarından mezun, halen çalışmakta olan psikolojik danışmanları değerlendirmek için uygundur. ÇPDYÖ kullanılarak rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim gören öğrencilerin çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilmesi üzerine çalışmalar yapılabilir. Ölçeğin bu çalışma grubunda işlevsel olup olmayacağı değerlendirilebilir. Ek olarak ölçeğin rehberlik ve psikolojik danışma öğrencileri için kullanılacak bir formu geliştirilebilir. Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki eğitimciler geliştirilen ölçeği kullanarak, yürüttükleri ders içeriklerinin psikolojik danışman adaylarına çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri kazandırıp kazandırmadığını değerlendirebilir, ders içeriklerine çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin konuları dâhil edebilirler. Alanda çalışan psikolojik danışmanlar ÇPDYÖ ile kendi çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin bir değerlendirmede bulunabilir, bu sayede farkındalıklarını artırarak farklı kültürlere mensup danışmanlarla çalışma becerilerini artıracak etkinliklere katılabilirler.

KAYNAKÇA

- Ahmed, K. ve Bhugra, D. (2006). Diagnosis and management of depression across cultures. *Psychiatry*, 5(11), 417-419.
- Akerlund, M. ve Cheung, M. (2000). Teaching beyond the deficit model: Gay and lesbian issues among African Americans, Latinos, and gay Asian Americans. *Journal of Social Work Education*, 36(2), 279-292.
- Altaş, N. (2003). *Çokkültürlülük ve Din Eğitimi*. Ankara: Nobel yayınları.
- Amankwaa, L. (2003). Postpartum depression, culture and African-American women. *Journal of Cultural Diversity*, 10(1), 23-29.
- Amri, S. ve Bemak, F. (2013). Mental health help-seeking behaviors of Muslim immigrants in the United States: Overcoming social stigma and cultural mistrust. *Journal of Muslim Mental Health*, 7(1), 43-63.
- APA (2002). *Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists- American Psychological Association* <http://apa.org/pi/oema/resources/policy/multicultural-guidelines.aspx?item=5> adresinden alınmıştır.
- Apresjan, V. (2013). Corpus methods in pragmatics: The case of English and Russian emotions. *Intercultural Pragmatics*, 10(4), 533-568. doi:10.1515/ip-2013-0026
- Arnault, D. S. (2009). Cultural determinants of help seeking: A model for research and practice. *Research and Theory For Nursing Practice*, 23(4), 259-278.
- Arredondo, P., Toporek, R., Brown, S., Sanchez, J., Locke, D. C., Sanchez, J. ve Stadler, H. (1996). Operationalization of the multicultural counseling competencies. *Journal of Multicultural Counseling and Development* 24 (1), 42-78.
- Arredondo, P. (1999). Multicultural counseling competencies as tools to address oppression and racism. *Journal of Counseling and Development*, 77(1), 102-108.
- Arredondo, P. ve Arciniega, G. (2001). Strategies and techniques for counselor training based on the multicultural counseling competencies. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 29(4), 263- 273.
- Arredondo, P., Rosen, D. C., Rice, T., Perez, P. ve Tovar-Gamero, Z. G. (2005). Multicultural counseling: A 10-year content analysis of the Journal of Counseling and Development. *Journal of Counseling and Development*, 83(2), 155-161.
- Arslantaş, H., Dereboy, İ., Aştı, N. ve Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23
- Atkinson, D. R., Brown, M. T., Casas, J. M. ve Zane, N. W. (1996). Achieving ethnic parity in counseling psychology. *The Counseling Psychologist*, 24(2), 230-258.
- Başbay, A. ve Kağnıcı, D. Y. (2011). Çokkültürlü yeterlik algıları ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Education and Science / Eğitim ve Bilim*, 36(161), 209-212.
- Bektaş, D. Y. (2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1), 43-59.
- Bellini, J. (2002). Correlates of multicultural counseling competencies of vocational rehabilitation counselors. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 45(2), 66-75.

- Berganza, C. E., Mezzich, J. E., Otero-Ojeda, A. A., Jorge, M. R., Villaseñor-Bayardo, S. J. ve Rojas-Malpica, C. (2001). The Latin American Guide for psychiatric diagnosis: A cultural overview. *Psychiatric Clinics of North America*, 24(3), 433-446.
- Beshai, S., Clark, C. ve Dobson, K. (2013). Conceptual and pragmatic considerations in the use of cognitive-behavioral therapy with Muslim clients. *Cognitive Therapy and Research*, 37(1), 197-206. doi:10.1007/s10608-012-9450-.
- Beyazyüz, M. ve Göka, E. (2010). Kültüre duyarlı yaklaşımın obsesif kompulsif bozukluktaki önemi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 360-366.
- Boiger, M. ve Mesquita, B. (2012). The construction of emotion in interactions, relationships, and cultures. *Emotion Review*, 4(3), 221-229.
- Burger, J. M. (2006). Kişilik (çev. İ. D. E. Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Butler, E. A., Lee, T. L. ve Gross, J. J. (2007). Emotion regulation and culture: Are the social consequences of emotion suppression culture-specific?. *Emotion*, 7(1), 30-48.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- CACREP (2009). CACREP 2009 standarts, <http://www.cacrep.org/wp-content/uploads/2013/12/2009-Standards.pdf> adresinden alınmıştır.
- Canino, G. ve Alegria, M. (2008). Psychiatric diagnosis—is it universal or relative to culture?. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(3), 237-250.
- Carballo-Diéguez, A. (1989). Hispanic culture, gay male culture, and AIDS: Counseling implications. *Journal of Counseling and Development*, 68(1), 26-30.
- Carter, R. B. (1999). Counseling muslim children in school settings. *Professional School Counseling*, 2(3), 183-188.
- Catala-Minana, A., Walker, K., Bowen, E. ve Lila, M. (2014). Cultural differences in personality and aggressive behavior in intimate partner violence offenders: A comparison of English and Spanish offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 16, 1-18.
- Çetin, İ. (2007). Çokkültürlülük ve kimlik bağlamında midyat ilçesi örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 22-35.
- Chao, R.C.L. (2006). *Counselors' multicultural competencies: From gender and ethnicity perspectives*. Unpublished doctoral dissertation. University of Missouri-Columbia, USA.
- Chao, R. C. L. (2012). Racial/ethnic identity, gender-role attitudes, and multicultural counseling competence: the role of multicultural counseling training. *Journal of Counseling and Development*, 90(1), 35-44.
- Chen, S.W.H. ve Davenport, D.S. (2005). Cognitive-behavioral therapy with Chinese American clients: Cautions and modifications. *Psychotherapy*, 42(1), 101-110.
- Chen, S. X. ve Mak, W. W. (2008). Seeking professional help: Etiology beliefs about mental illness across cultures. *Journal of Counseling Psychology*, 55(4), 442-450.
- Chen, Y. F. (2002). Chinese classification of mental disorders (CCMD-3): Towards integration in international classification. *Psychopathology*, 35(2-3), 171-175.
- Christensen, E. W. (1975). Counseling Puerto Ricans: some cultural considerations. *Personnel and Guidance Journal*, 53(5), 349-356.
- Coleman, H. L. (1995). Cultural factors and the counselling process: Implications for school counselors. *School Counselor*, 42(3), 180-185.

- Coleman, H. L. K., Morris, D. ve Norton, R. A. (2006). Developing multicultural counseling competence through the use of portfolios. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 34(1), 27-37.
- Consoli, A. J., Kim, B. K. ve Meyer, D. M. (2008). Counselors' values profile: Implications for counseling ethnic minority clients. *Counseling and Values*, 52(3), 181-197.
- Constantine, M. G. ve Ladany, N. (1996). New visions for defining and assessing multicultural counseling competence. In D. Pope- Davis ve H. L. K. Coleman (Ed.), *Multicultural counseling competencies: Assessment, education and training, and supervision* (pp. 482-498). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cook-Masaud, C. ve Wiggins M. I. (2011). Counseling Muslim women: Navigating cultural and religious challenges. *Counseling and Values*, 55(2), 247-256.
- Corey , G. (2008). *Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları* (çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Costa Jr, P. T. ve McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64(1), 21-50.
- Costa, Jr. P.T. , Terracciano, A. ve McCrae, R.R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 322-331
- Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki görünümü. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (15), 319-332.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara : Pegem Akademi.
- Davis, D. N. (2014). Complexity overlooked: Enhancing cultural competency in the white lesbian counseling trainee through education and supervision. *Journal of Lesbian Studies*, 18(2), 192-201. doi:10.1080/10894160.2014.849166
- D'Andrea, M., Daniels, J. ve Heck, R. (1991). Evaluating the impact of multicultural counseling training. *Journal of Counseling and Development*, 70 (1), 143-150.
- Demir, İ. (2009). Gençlerin kimlik statülerinin kültürel karşılaştırması: İstanbul-Nusaybin örneği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16 (3), 129-136.
- Dirilen-Gümüş, Ö. ve Sümer, N. (2013). A comparison of human values among students from postcommunist Turkish republics and Turkey. *Cross-Cultural Research*, 47(4), 372-387.
- Dunn, T. W., Smith, T. B. ve Montoya, J. A. (2006). Multicultural competency instrumentation: A review and analysis of reliability generalization. *Journal of Counseling and Development*, 84(4), 471-482.
- Echeverri, M., Brookover, C. ve Kennedy, K. (2011). Factor analysis of a modified version of the California Brief Multicultural Competence Scale with minority pharmacy students. *Advances In Health Sciences Education: Theory and Practice*, 16(5), 609-626. doi:10.1007/s10459-011-9280-9
- Erdoğan , G. (2012). *Çokkültürlülük, çoğulculuk ve din eğitimi: Fırsatları ve sorunları* . Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdur-Baker, Ö. (2007). Psikolojik danışma ve kültürel faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 109-122.

- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ersever, Ö. H. (1991). Psikolojik danışmada kültürel farklılıkların önemi . *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,24(1),203-211.
- Gaffney, S. (2006). Gestalt with groups: A cross-cultural perspective. *Gestalt Review*,10(3), 205-218.
- Gamst, G., Dana, R. H., Der-Karabetian, A., Aragon, M., Arellano, L., Morrow, G. ve Martenson, L. (2004). Cultural competency revised: The California Brief Multicultural Competence Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 37(3), 163-183.
- Graham, J. R., Bradshaw, C. ve Trew, J. L. (2009). Addressing cultural barriers with Muslim clients: An agency perspective. *Administration in Social Work*, 33(4), 387-406.
- Goleman, D. (1998). *Duygusal zeka* (çev. B. S. Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gulamani, S. S., Premji, S. S., Kanji, Z. ve Azam, S. I. (2013). A review of postpartum depression, preterm birth, and culture. *The Journal of Perinatal and Neonatal Nursing*, 27(1), 52-59.
- Guy-Walls, P. (2007). Exploring Cultural Competence Practice In Undergraduate Social Work Education. *Education*, 127(4), 569-580.
- Gündoğan, A. O. (2005). Türkiyelilik ve çokkültürlülük. Ç. Özdemir (Editör). *Çok kültürlülük ve Türkiyelilik* (s. 108-114). Ankara: Tek Ağaç Yayınları.
- Güvenç, B. (2002). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Guzman, M. R., Calfa, N. A., Van Horn Kerne, V. ve McCarthy, C. (2013). Examination of multicultural counseling competencies in school counselors. *Journal of School Counseling*, 11, 111-27.
- Hamilton, J. M. (2008). Culture bound anxiety disorder in adolescence: A case study. *Journal of Child ve Adolescent Psychiatric Nursing*, 21(3), 186-190.
- Hana, S. ve Nahyun, K. (2012). The relationship between personality traits and information competency in Korean and American students. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 40(7), 1153-1162.
- Hansen, D. J., Zamboanga, B. L. ve Sedlar, G. (2001). Cognitive-behavior therapy for ethnic minority adolescents: Broadening our perspectives. *Cognitive and Behavioral Practice*, 7(1), 54-60.
- Hassim, J. J. ve Wagner, C. C. (2013). Considering the cultural context in psychopathology formulations. *South African Journal of Psychiatry*, 19(1), 4-10.
- Hays, D. G. (2008). Assessing multicultural competence in counselor trainees: A review of instrumentation and future directions. *Journal of Counseling and Development* 86(1), 95-101.
- Hays, P. A. (1995). Multicultural applications of cognitive-behavior therapy. *Professional Psychology: Research and practice*, 26(3), 309-315.
- Ho, M. J., Lee, K. L. and Green, A. R. (2008). Can cultural competency self-assessment predict OSCE performance?. *Medical Education*, 42:525. doi: 10.1111/j.1365-2923.2008.03048.x
- Hodges, J. ve Oei, T. (2007). Would Confucius benefit from psychotherapy? The compatibility of cognitive behaviour therapy and Chinese values. *Behaviour Research and Therapy*, 45(5), 901-914.
- Hofstede, G. (1983). National cultures in four dimensions. *International Studies of Management and Organization*, 13(1/2), 46-74.

- Hofstede, G. ve Bond, M. H. (1984). Hofstede's culture dimensions an independent validation using Rokeach's value survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15(4), 417-433.
- Hofstede, G. ve McCrae, R. R. (2004). Personality and culture revisited Linking traits and dimensions of culture. *Cross-cultural research*, 38(1), 52-88.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online readings in psychology and culture*, 2(1), 8-26.
- Holcomb-McCoy, C. C. ve Myers, J. E. (1999). Multicultural competence and counselor training: A national survey. *Journal of Counseling and Development*, 77(3), 294-302.
- Holcomb-McCoy, C. C. ve Day-Vines, N. (2004). Exploring School Counselor Multicultural Competence: A Multidimensional Concept. *Measurement and Evaluation In Counseling and Development*, 37(3), 154-162.
- Holcomb-McCoy, C. C. (2005). Investigating school counselors' perceived multicultural competence. professional school counseling, *Professional School Counseling*, 8(5), 414-423.
- Hu, L.T. ve Bentler, P. M. (1998). Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to under parameterized model misspecification. *Psychological Methods*, 3, 421-453.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cut off criteria for fit indices in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Ibrahim, F. A. ve Dykeman, C. (2011). Counseling Muslim Americans: Cultural and spiritual assessments. *Journal of Counseling and Development* 89(4), 387-396.
- Isaac, M. ve Janca, A. (1996). Somatization -a culture-bound or universal syndrome?. *Journal of Mental Health*, 5(3), 219-222.
- Ivers, N. N. (2012). The effect of ethnicity on multicultural competence. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory and Research*, 39(2), 40-52.
- İlbars, Z. (1987). Kişiliğin oluşmasındaki kültürel etmenler, *Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Antropoloji Dergisi*, Özel Basım,201-211
- Jacob, K. S. (2010). Indian Psychiatry and classification of psychiatric disorders. *Indian Journal of Psychiatry*, 52, 104-109.
- Johnson, S. A. (2013). Using REBT in Jewish, Christian, and Muslim couples counseling in the United States. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 31(2),84-92.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1996). LISREL 8 user's reference guide. Scientific Software International.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji. Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kağnıcı, D. Y. (2011). *Psikolojik danışman adaylarının çokkültürlü farkındalık ve bilgi kazanımında yaşantısal öğretimin katkısı*. 11. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunuldu. İzmir.
- Kağnıcı, D. Y. (2013). Çok kültürlü psikolojik danışma eğitiminin rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programlarına yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 5(40), 222-231.
- Karadağ, H. (2005). Made in Europa:Türkiye için özel imalat çokkültürlülük. Ç. Özdemir (Editör). *Çok kültürlülük ve Türkiyelilik* (s. 44-50). Ankara: Tek Ağaç Yayınları

- Karadağ, F., Oğuzhanoglu, N. K., Özdel, O., Ateşci, F. Ç. ve Amuk, T. (2006). OCD symptoms in a sample of Turkish patients: A phenomenological picture. *Depression and Anxiety*, 23(3), 145-152.
- Karagöz, L. (2012). Teori ya da realite: Hakim terapi kuram ve uygulamaları karşısında konumlanış ve arayışlar. *İnsan ve Toplum*, 2 (3), 93-117.
- Kararımak, Ö. ve Aydın, G. (2007). Yapılandırmacı yaklaşım: Çağdaş psikolojik danışma anlayışını ve uygulamalarını biçimlendiren bir güç. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 91-108.
- Kararımak, Ö. (2008). Çok kültürlülük, kültürel duyarlılık ve psikolojik danışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 115-129.
- Kelly, G. A. (1977). Personal construct theory and the psychotherapeutic interview. *Cognitive Therapy and Research*, 1(4), 355-362.
- Kesebir, S. (2011). Zorunlu göçte psikopatoloji: Üç kuşak arasında bir karşılaştırma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 1-6.
- Khawaja, N. G., Gomez, I. ve Turner, G. (2009). Development of the Multicultural Mental Health Awareness Scale. *Australian Psychologist*, 44(2), 67-77. doi:10.1080/00050060802417801
- Kim, B. K., Cartwright, B. Y., Asay, P. A. ve D'Andrea, M. J. (2003). A Revision of the Multicultural Awareness, Knowledge, and Skills Survey-Counselor Edition. *Measurement and Evaluation In Counseling and Development*, 36(3), 161-180.
- Kim, H. S., Sherman, D. K. ve Taylor, S. E. (2008). Culture and social support. *American Psychologist*, 63(6), 518-526.
- Kitayama, S., Markus, H. R. ve Kurokawa, M. (2000). Culture, emotion, and well-being: Good feelings in Japan and the United States. *Cognition and Emotion*, 14(1), 93-124.
- Kitzinger, J. (1995). Qualitative research. Introducing focus groups. *BMJ: British Medical Journal*, 311(7000), 299-302.
- Kleinman, A. (1982). Neurasthenia and depression: A study of somatization and culture in China. *Culture, Medicine and Psychiatry*, 6(2), 117-190.
- Kleinman, A. (2004). Culture and depression. *New England Journal of Medicine*, 351, 951-952.
- Koç, Z. (2003). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı: Kuramsal bir açıklama. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1-11.
- Koh, S., Scollon, C. ve Wirtz, D. (2014). Social relationships and the cognitive organization of emotion knowledge across cultures. *Cognition and Emotion*, 28(3), 507-519.
- Kotelnikova, Y. ve Tackett, J. L. (2009). Personality and cultural correlates of childhood psychopathology. *University of Toronto Journal of Undergraduate Life Sciences*, 3(1), 26-29.
- Koroğlu, E. (2008). *DSM-IV-Tam Ölçütleri Başvuru Kitabı*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Krueger, R. A. ve Casey, M. A. (2000). Focus groups: A practical guide for applied research. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Kuyumcu, B. ve Güven, M. (2012). Türk ve İngiliz üniversite öğrencilerinin duygularını ifade etmeleri ve ifade etmeleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 589-607.
- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü Yurttaşlık*. (çev. A.Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- La Fromboise, T. D., Coleman, H. L. ve Hernandez, A. (1991). Development and factor structure of the Cross-Cultural Counseling Inventory-Revised. *Professional Psychology: Research and Practice*, 22(5), 380-388.
- Lassiter, P. S. ve Chang, C. Y. (2006). Perceived multicultural competency of certified substance abuse counselors. *Journal of Addictions and Offender Counseling*, 26(2), 73-83.
- Lau, A. ve Takeuchi, D. (2001). Cultural factors in help-seeking for child behavior problems: Value orientation, affective responding, and severity appraisals among Chinese-American parents. *Journal of Community Psychology*, 29(6), 675-692.
- Lewis, A. N. (2006). Three-factor model of multicultural counseling for consumers with disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 24(3), 151-159.
- Lin, Y. (2002). The application of cognitive - behavioral therapy to counseling Chinese American. *Journal of Psychotherapy*, 56(1),46-58.
- MacDougall, C. (2002). Rogers's person-centered approach: Consideration for use in multicultural counseling. *Journal of Humanistic Psychology*, 42(2), 48-65.
- Markus, H. R. ve Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, Vol 98(2), 224-253. doi: 10.1037/0033-295X.98.2.224
- Marsella A. J. ve Yamada A. M. (2010). Culture and psychopathology: foundations, issues, directions. *Journal of Pacific Rim Psychology*, 4(2), 103-115.
- Masuda, A., Suzumura, K., Beauchamp, K. L., Howells, G. N. ve Clay, C. (2005). United States and Japanese college students' attitudes toward seeking professional psychological help. *International Journal of Psychology*, 40(5), 303-313.
- Mayorga, M., Furgerson, K., Cook, K. ve Wardle, E. (2012). School counselor's perception of their multicultural competency. *Journal On Educational Psychology*,6(3),41-49.
- Mei W.W., Koong He. F. ve Haarhoff, B. (2006). Cultural considerations in using cognitive behaviour therapy with Chinese people: A case study of an elderly Chinese woman with generalised anxiety disorder. *New Zealand Journal of Psychology*, 35(3), 153-162.
- Midlarsky, E., Pirutinsky, S. ve Cohen, F. (2012). Religion, ethnicity, and attitudes toward psychotherapy. *Journal of religion and health*, 51(2), 498-506.
- Migliore, L. A. (2011) Relation between big five personality traits and Hofstede's cultural dimensions: Samples from the USA and India. *Cross Cultural Management: An International Journal*, 18(1) ,38 – 54.
- Millet, B., Leclaire, M., Bourdel, M. C., Loo, H., Tezcan, E. ve Kuloğlu, M. (2000). Comparison of sociodemographic, clinical and phenomenological characteristics of Turkish and French patients suffering from obsessive-compulsive disorder. *Canadian Journal of Psychiatry*, 5(9), 848-848.
- Mizock, L. ve Russinova, Z. (2013). Racial and ethnic cultural factors in the process of acceptance of mental illness. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 56(4), 229-239.
- Mooij, M. ve Hofstede, G. (2010). The Hofstede model. *International Journal of Advertising*, 29(1), 85-110.
- Mooij, M. ve Hofstede, G. (2011). Cross-cultural consumer behavior: A review of research findings. *Journal of International Consumer Marketing*, 23(3/4), 181-192. doi:10.1080/08961530.2011.578057.

- Mojaverian, T., Hashimoto, T. ve Kim, H. (2013). Cultural differences in professional help seeking: A comparison of Japan and the U.S. *Frontiers In Psychology*, (3),2-8. 3615. doi:10.3389/fpsyg.2012.00615
- Mocan-Aydin, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist*, 28(2), 281-298.
- Mpofu, E. ve Harley, D. A. (2006). Racial and Disability Identity: Implications for the career counseling of African Americans with disabilities. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 50(1), 14-23.
- Munley, P., Lidderdale, M. A., Thiagarajan, M. ve Null, U. (2004). Identity development and multicultural competency. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 32 283-295.
- Muzacz, A. K. ve Akinsulure-Smith, A. M. (2013). Older adults and sexuality: Implications for counseling ethnic and sexual minority clients. *Journal of Mental Health Counseling*, 35(1), 1-14.
- Nam, S., Chu, H., Lee, M., Lee, J., Kim, N. ve Lee, S. (2010). A Meta-analysis of gender differences in attitudes toward seeking professional psychological help. *Journal of American College Health*, 59(2), 110-116.
- Ng, M. L. (1985). Psychoanalysis for the Chinese, applicable or not applicable? *The International Journal of Psychoanalysis*, 12(4),449-460.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. 3. basım. New York: McGraw Hill.
- Ono, Y., Araki, N., Mitani, M. ve Yoshimura, K. (1999). Help-Seeking Behavior Across Different Age and Culture Groups. In Ono, Y.,Janca, A., Masahiro, A. ve Sartorius, N. (Eds), *Somatoform Disorders* (pp. 132-140). Japan: Springer.
- Otero-Ojeda, A. A. (2002). Third Cuban Glossary of Psychiatry (GC-3): Key features and contributions. *Psychopathology*, 35(2-3), 181-184.
- Owen, J., Leach, M., Wampold, B. ve Rodolfa, E. (2011). Client and therapist variability in clients' perceptions of their therapists' multicultural competencies. *Journal of Counseling Psychology*, 58(1), 1-9. doi:10.1037/a0021496.
- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S. ve Çankaya, Z. C. (2011). Üniversite öğrencilerinin profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71.
- Özhan, İ. (2006). *Farklılaşmanın özel görünümleri olarak çokkültürlülük ve çokkültürcülük*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Quinn, A. (2013). A person-centered approach to multicultural counseling competence. *Journal of Humanistic Psychology*, 53(2), 202-251.
- Paniagua, F. A. (2013). Culture-bound Syndromes, Cultural Variations and Psychopathology In F. A. Paniagua, ve A. M.Yamada (Eds.) *Handbook of multicultural mental health: Assessment and treatment of diverse populations (2nd Edition)* (pp. 25–45). USA:Academic Press.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek* (çev: B. Tanrıseven).Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Perera-Diltz, D. M., Laux, J. M. ve Toman, S. M. (2012). A cross-cultural exploration of posttraumatic stress disorder: Assessment, diagnosis, recommended (Gestalt) treatment. *Gestalt Review*, 16 (1), 69-87.

- Patterson, C. H. (1996). Multicultural counseling: From diversity to universality. *Journal of Counseling and Development* 74(3), 227-231.
- Pedersen, P. B. (1978). Four dimensions of cross-cultural skill in counselor training. *Personnel and Guidance Journal*, 56(8), 480-484.
- Pedersen, P. B.(1990). The constructs of complexity and balance in multicultural counseling theory and practice. *Journal of Counseling and Development*, 68(5), 550-554.
- Pedersen, P. B. (1991). Multiculturalism as a generic approach to counseling. *Journal of Counseling and Development* 70(1), 6-12.
- Ponterotto, J. G. ve Benesch, K. F. (1988). An organizational framework for understanding the role of culture in counseling. *Journal of Counseling and Development* 66(5), 237-241.
- Ponterotto, J. G. ve Casas, J. M. (1991). Handbook of racial/ethnic minority counseling research. England: Charles C Thomas, Publisher.
- Ponterotto, J. G., Rieger, B. P., Barrett, A. ve Sparks, R. (1994). Assessing multicultural counseling competence: A review of instrumentation. *Journal of Counseling and Development*, 72(3), 316-322.
- Ponterotto, J. G., Rieger, B. P., Barrett, A., Harris, G., Sparks, R., Sanchez, C. M. ve Magids, D. (1996). 7. Development and Initial Validation of The Multicultural Counseling Awareness Scale. In G.R. Sodowsky ve J.C. Impara (Eds.), *Multicultural assessment in counseling and clinical psychology* (pp. 247-282). Buros Institute of Mental Measurements.
- Ponterotto, J. G., Alexander, C.M. ve Ingrid,G. (1995). A multicultural competency checklist for counseling training programs. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 23(1), 11-20.
- Ponterotto, J.G., Baluch, S., Greig T. ve Rivera, L. (1998). Development and initial score validation of the teacher multicultural attitude survey. *Educational and Psychological Measurement*, 58(6), 1002-1016.
- Ponterotto, J. G., Gretchen, D., Utsey, S. O., Rieger, B. P. ve Austin, R. (2002). A revision of the Multicultural Counseling Awareness Scale. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 30(3), 153-180.
- Pope-Davis, D. B. ve Ottavi, T. M. (1994). Examining the association between self-reported multicultural counseling competencies and demographic variables among counselors. *Journal of Counseling and Development*, 72(6), 651-654.
- Pope-Davis, D.B., Liu, W.M., Nevitt, J. ve Toporek, R.L. (2000). The development and initial validation of the Multicultural Environmental Inventory: A preliminary investigation. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 6(1),57-64.
- Poyrazlı, S. (2003). Validity of Rogerian therapy in Turkish culture: A cross-cultural perspective. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 42(1), 107-115.
- Robinson, B. ve Bradley, L. J. (1997). Multicultural training for undergraduates: Developing knowledge and awareness. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 25(4), 281-289.
- Rodolfa, E., Bent, R., Eisman, E., Nelson, P., Rehm, L. ve Ritchie, P. (2005). A cube model for competency development: Implications for psychology educators and regulators. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(4), 347-354.

- Sager, J. B., Schlimmer, E. A. ve Hellmann, J. A. (2001). Latin American lesbian, gay, and bisexual clients: Implications for counseling. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 40(1), 21-33.
- Sayar, K. (1998). Kültür ve Psikopatoloji. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 8(3), 176-179.
- Sayar, K. (2003). Sosyal kültürel açıdan kişilik bozuklukları. *Yeni Symposium*, 41(2), 71-77.
- Sayar, K. (2003). Kültürel bakış açısından benlik ve kişilik. *Yeni Symposium*, 41(2), 78-85.
- Schomburg, A. M. ve Prieto, L. R. (2011). Trainee multicultural case conceptualization ability and couples therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 37(2), 223-235. doi:10.1111/j.1752-0606.2009.00156.x
- Scorzelli, J. ve Reinke-Scorzelli, M. (2001). Cultural sensitivity and cognitive therapy in Thailand. *Journal of Mental Health Counseling*, 23(1), 85-92.
- Sharf, R.S. (2014). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları: kavramlar ve örnek olaylar* (çev. Ed. Voltan-Acar, N.) Ankara: Nobel Yayıncılık.(Eserin orijinali 2011 yılında basılmıştır.).
- Sheikh, S. ve Furnham, A. (2000). A cross-cultural study of mental health beliefs and attitudes towards seeking professional help. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 35(7), 326-334.
- Kitayama S., Markus, H. R. ve Kurokawa, M.(2000). Culture, emotion and well-being: Good feelings in Japan and The United States, *Cognition and Emotion*, 14(1), 93-124.
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. P. ve Gelfand, M. J. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-cultural research*, 29(3), 240-275.
- Siviş, R. (2002). Yapılandırmacı Yaklaşım ve Türkiye'de Psikolojik Danışma Alanında Uygulanabilirliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17), 43-48.
- Sodowsky, G. R., Taffe, R. C., Gutkin, T. B. ve Wise, S. L. (1994). Development of the Multicultural Counseling Inventory: A self-report measure of multicultural competencies. *Journal of Counseling Psychology*, 41(2), 137-148.
- Sodowsky, G. R., Kuo-Jackson, P. Y. ve Loya, G. J. (1996). Outcome of training and the philosophy of assessment. In Pope-Davis, D.B. ve Coleman, H.L.K (Eds.), *Multicultural Counseling Competencies : Assessment, Education and Training, and Supervision* (pp. 3-42). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Stewart, S., Lewinsohn, P. M., Lee, P. H., Ho, L. M., Kennard, B., Hughes, C. W. ve Emslie, G. J. (2002). Symptom patterns in depression and "subthreshold" depression among adolescents in Hong Kong and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(6), 559-576.
- Stompe, T., Ritter, K. ve Schrank, B. (2009). Depression and culture. *Neuropsychiatrie*, 23(4), 253-262.
- Sue D. W. ve Sue, S. (1972). Counseling Chinese-Americans. *Personnel and Guidance Journal*, 50(8), 637-644.
- Sue, D. W. ve Sue, D. (1977). Barriers to effective cross-cultural counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 24(5), 420-429.
- Sue, D.W., Bernier, J., Durran, A., Feinberg, L., Pedersen, P., Smith, E. ve Vasquez-Nuttal, E. (1982). Position paper: Cross-cultural counseling competencies. *The Counseling Psychologist*, 70, 45-52.

- Sue, D. W., Arredondo, P. ve McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling and Development*, 70(4), 477-486.
- Sue, D. W. (1996). Multicultural counseling: Models, methods, and actions. *Counseling Psychologist*, 24(2), 279 – 284.
- Sue, D. W., Ivey, A. E. ve Pedersen, P. B. (1996). *A theory of multicultural counseling and therapy*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Sue, D. W. ve Torino, G. C. (2005). Racial-cultural competence: Awareness, knowledge, and skills. In Carter, R. T. (Ed.), *Handbook of racial-cultural psychology and counseling: Training and practice, (Second edition)*. John Wiley and Sons.
- Sue, D. W. ve Sue, D. (2012). *Counseling the culturally diverse: Theory and practice*. John Wiley and Sons.
- Swanson, J. L. (1993). Integrating a multicultural perspective into training for career counseling: Programmatic and individual interventions. *The Career Development Quarterly*, 42(1), 41-49.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Sixth Edition. Boston: Pearson Education.
- Taylor, C. (1996). *Çokkültürlülük* (çev. L. Köker). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tekinalp, S. (2005). Küresellenen dünyanın bunalımı : Çokkültürlülük. *Journal of Istanbul Kültür University*, 1, 75-87.
- Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu* (Üçüncü sürüm). https://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_Olcek_Hazirlama_Kilavuzu adresinden alınmıştır.
- Ting, J. Y. and Hwang, W. C. (2009). Cultural influences on help-seeking attitudes in Asian American students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 79(1), 125–132.
- Tinsley, H. E. ve Tinsley, D. J. (1987). Uses of factor analysis in counseling psychology research. *Journal of Counseling Psychology*, 34(4), 414-424.
- Toporek, R. L. ve Reza, J. V. (2001). Context as a critical dimension of multicultural counseling: Articulating personal, professional, and institutional competence. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 29(1), 13-30.
- Triandis, H. C. ve M. J. Gelfand. (1998). Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology* 74 (1): 118–128.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and collectivism*, Boulder, CO: Westview Press
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of personality*, 69(6), 907-924.
- Triandis, H. C. ve Suh, E. M. (2002). Cultural influences on personality. *Annual review of psychology*, 53(1), 133-160.
- Türk PDR Derneği (2007). *Psikolojik danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar*. 7. Baskı, Ankara.
- Umucu, E. ve Voltan-Acar N. (2011). Grupla psikolojik danışma sürecinde direnç ögesi olan kültürel etmenlere psikolojik danışmanın müdahalesi . *Ege Eğitim Dergisi*, 12:1, 99-113.

- Van, d. M. (2006). *Techniques of gestalt play therapy used with the traumatised adolescent in a multicultural context*. Unpublished Master Thesis. University of South Africa .
- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal-çevre açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi ,Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vatandaş, C. (2002). *Çokkültürlülük* . İstanbul:Değişim Yayınları.
- Vera, E. M. ve Speight, S. L. (2003). Multicultural competence, social justice, and counseling psychology: Expanding our roles. *The Counseling Psychologist*,31(3), 253-272
- Viswanath, B. ve Chaturvedi, S. K. (2012). Cultural Aspects of major mental disorders: A critical review from an Indian perspective. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 34(4), 306-312.
- Vontress, C. E. (1976). Counseling middle-aged and aging cultural minorities. *Personnel and Guidance Journal*, 55(3), 132-135.
- Wang, C. C. (2003). Cultural influences vs. actualizing tendency: Is the person centered approach a universal paradigm?. *Person-Centered Journal* , 10, 57-69.
- Whitman, J. S. ve Bidell, M. P. (2014). Affirmative lesbian, gay, and bisexual counselor education and religious beliefs: How do we bridge the gap?. *Journal of Counseling and Development*, 92(2), 162-169. doi:10.1002/j.1556-6676.2014.00144.x
- Yalom, I. D. (2011). *Varoluşçu psikoterapi* (çev. Z. İyidoğan Babayigit). Kabalcı Yayınevi: İstanbul: Kabalcı Yayınevi.(Eserin orijinali 1980'de yayımlandı).
- Yazıcı, S., Başol, G. ve Toprak, G.(2009). Öğretmenlerin çok kültürlü eğitim tutumları: Bir geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 317: 229-242.
- Yakışır, A. N. (2009). *Modern Bir Olgu Olarak Çokkültürlülük*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Zhong, J. (2011). Working with Chinese patients: Are there conflicts between Chinese culture and psychoanalysis?. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 8(3), 218-226
- Türk Dil Kurumu (TDK). <http://www.tdk.gov.tr>

EKLER

Ek-1 Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİLER	
Cinsiyet :	Kadın : () Erkek : ()
Yaş:	
Mesleki Deneyim (Yıl Olarak Yazınız):	
Eğitim Durumu :	Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
Çalıştığınız Kurum :	
() Okul Öncesi	() Rehberlik ve Araştırma Merkezi
() ilkokul	() Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
() Ortaokul	() Üniversite (Akademik Personel)
() Lise	() Özel Psikolojik Danışma / Aile Danışma Merkezleri
Daha önce çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin bir ders aldım	Evet () Hayır ()
Daha önce çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin eğitim aldım	Evet () Hayır ()
Kendimi çokkültürlü psikolojik danışma konusunda yeterli görüyorum	Evet () Hayır ()
Yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yer : Büyükşehir () Şehir () İlçe/Kasaba () Köy ()	Meslek yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yer : Büyükşehir () Şehir () İlçe/Kasaba () Köy ()
e Posta Adresiniz : (Bu soruya yanıt vermek zorunlu değildir ancak çalışma sonuçlarından haberdar olmak ve tekrar test uygulamamıza destek vermek isterseniz burada mailinizi belirtiniz)	
Görüş ve Önerileriniz için ; Ömer ÖZER Uzman Anadolu Üniversitesi omer_ozero@anadolu.edu.tr	

Ek 2. ÇPDYÖ Deneme Formu

Değerli Katılımcı;

Aşağıdaki ölçek içerisinde kullanılan farklı kültür kavramı sizin mensup olduğunuz kültürden farklı olan durumları nitelemek amacı ile kullanılmıştır. Çalışma kapsamında kültür; içinde yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, dil, ırk, etnik köken, dini inanç, cinsel yönelimi içeren bir kavram olarak değerlendirilmiştir. İfadeleri değerlendirirken kültür kavramını bu anlamı ile dikkate almanız beklenmektedir. Lütfen aşağıdaki ifadelerin sizi ne kadar tanımladığını derecelendiriniz.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Bir psikolojik danışman olarak...	1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni Orta Düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
1. danışanlarımın kendi kültürüme yakın bireyler olmasını tercih ederim.	()	()	()	()	()
2. psikolojik Danışman ile danışan arasındaki kültürel farkların danışma sürecine olumsuz etki yapacağını düşünürüm.	()	()	()	()	()
3. psikolojik danışmanların kültüre duyarlı olması gerektiğini düşünüyorum	()	()	()	()	()
4. tüm danışanlarım için benzer müdahale tekniklerini ve stratejilerini kullanırım.	()	()	()	()	()
5. farklı kültürlerin toplumdaki birliği bozacağına inanırım.	()	()	()	()	()
6. her yaş grubundaki danışanla aynı teknik ve becerileri kullanarak psikolojik danışma yapmam.	()	()	()	()	()
7.cinsiyet, yaş, meslek ve dünya görüşü gibi konuların çok kültürlülük içinde olduğunu biliyorum.	()	()	()	()	()
8. psikolojik danışma ve rehberlik alanında, farklı kültürler ile gerçekleştirilen araştırmaları takip ederim.	()	()	()	()	()
9. kendi kültürel geçmişim hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
10. kendi değer ve inançlarım hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
11. mensup olduğum kültürün danışana olan bakış açımı etkilediğini fark ediyorum.	()	()	()	()	()
12. kültürel geçmişimin psikolojik süreçler hakkındaki düşüncelerimi etkilediğini fark ediyorum.	()	()	()	()	()
13. çokkültürlü psikolojik danışma hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
14.kullandığım psikolojik danışma becerilerinin tüm danışanlarda işlevsel olduğunu düşünürüm.	()	()	()	()	()
15. önyargı , ırkçılık ayrımcılık gibi konuların engellenmesi ve azaltılmasına yönelik projelere gönüllü olarak katılırım.	()	()	()	()	()
16.takip ettiğim psikolojik danışma yaklaşımının kültüre duyarlılık açısından sınırlılıklarının farkındayım.	()	()	()	()	()
17. farklı kültüre mensup danışanlarıma daha iyi yardımcı olabilmek için eğitimlere katılmayı isterim.	()	()	()	()	()

Farklı kültüre mensup danışanlarımın...	1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni Orta Düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
18. dinin inanışları hakkında bilgi sahibiyim	()	()	()	()	()
19.kültürel geçmişleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
20.kültürlerini tanımak amacı ile etkinliklere katılırım (Düğün, kutlama festival vs.)	()	()	()	()	()
21.inanç , değer ve gelenekleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
22. kişilik gelişim süreçleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
23.aile yapıları ve hiyerarşileri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
24.kültürel geçmişlerine ilişkin önyargılarımın farkındayım.	()	()	()	()	()
25.iletişim stilleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
26.yardım arama stillerinin kültürlerinden etkilenebileceğini bilirim.	()	()	()	()	()
27.yerel yardım kaynaklarına (din adamı, komşu ,lider kişilik ve onun için önemli diğerleri) saygı duyarım.	()	()	()	()	()
28.kültürel farklılıklarından kaynaklı sorunlarının farkındayım.	()	()	()	()	()
29.mensup oldukları kültürler hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
30.psikolojik yardım alma konusunda karşılaşacakları engellerin farkındayım.	()	()	()	()	()
31.mensup oldukları kültüre ait özellikler ile bazı psikolojik danışma ilke ve tekniklerinin çatışabileceğini düşünüyorum	()	()	()	()	()
Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken...	1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni Orta Düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
32.farklı müdahale teknikleri kullanırım.	()	()	()	()	()
33. danışanların sözsüz iletilerini onların kültürlerini dikkate alarak yorumlarım.	()	()	()	()	()
34.danışanlarımla kendi kültürümü ve kültürel geçmişimi paylaşmam.	()	()	()	()	()
35. onlara yardımcı olamayacağımı düşünürüm.	()	()	()	()	()
36.farklı dini inanışa sahip bireylere yardımcı olmakta zorlanırım .	()	()	()	()	()
37. danışanların bazı davranışlarını yadırgadığımı farkediyorum.	()	()	()	()	()
38. ölçme araçlarını uygulamada ve değerlendirmede danışanın kültürünü dikkate alırım.	()	()	()	()	()
39. onların inanç , gelenek ve göreneklerine saygı duyarım.	()	()	()	()	()
40. onlara ilişkin önyargılarımı araştırırım.	()	()	()	()	()

41.onların davranışlarını kendi kültürüm ile karşılaştırırım.	()	()	()	()	()
42.huzursuz hissederim.	()	()	()	()	()
43. cinsel yönelimle ilgili konuları konuşmada rahat hissederim.	()	()	()	()	()
44.kültürel farklılıklardan kaynaklanabilecek yanlış anlamaları fark edebilirim.	()	()	()	()	()
45.farklı dünya görüşlerinin psikolojik danışma sürecini olumsuz etkilediğini düşünürüm.	()	()	()	()	()
46.gerektiğinde o kültüre mensup bir başka meslektaşımın konsültasyon/süpervizyon alırım .	()	()	()	()	()
47.danışanlarımın düşünce ve davranışlarındaki kültür etkisini anlayabilirim.	()	()	()	()	()
48.kültürel sınırlılıklarımın farkındayım.	()	()	()	()	()
Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken...	1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni Orta Düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
49.aramızdaki kültürel farklılıklar konusunda rahat hissederim.	()	()	()	()	()
50.iletişim stilimin psikolojik danışma sürecine etkilerinin farkındayım.	()	()	()	()	()
51.daha yetkin danışma süreçleri yürütmek için farklı kültürel gruplarla çalışma konusunda eğitime katılırım.	()	()	()	()	()
52.danışanlarıma yönelik basmakalıp düşüncelerimin farkındayım.	()	()	()	()	()
53.kültürel özelliklerine saygı duyarım.	()	()	()	()	()
54.sözsüz iletişimlerini uygun ve doğru bir şekilde anlayabilirim.	()	()	()	()	()
55.sözel iletişimlerini uygun ve doğru şekilde anlayabilirim.	()	()	()	()	()
56.gerektiğinde yerel yardım kaynaklarından destek alırım (din adamı, akraba, komşu gibi).	()	()	()	()	()
57.konuşulan farklı şiveleri danışma sürecinde engel olarak görürüm.	()	()	()	()	()
58.farklı danışma süreçleri tasarlarım.	()	()	()	()	()
59.bazı beden dili ifadelerinin bazı kültürler için uygun olmadığını bilirim.	()	()	()	()	()
60 .kullandığım ölçme araçlarının sınırlılıklarına dikkat ederim.	()	()	()	()	()
61.sözel olmayan ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim	()	()	()	()	()
62.sözel ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim.	()	()	()	()	()

Ek 3 Çokkültürlü Psikolojik Danışma Ölçeği Son Formu

ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ ÖLÇEĞİ						
<p>Değerli Katılımcı; Aşağıdaki ölçek içerisinde kullanılan farklı kültür kavramı sizin mensup olduğunuz kültürden farklı olan durumları nitelemek amacı ile kullanılmıştır. Çalışma kapsamında kültür; içinde yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, dil, ırk, etnik köken, dini inanç, cinsel yönelimi içeren bir kavram olarak değerlendirilmiştir. İfadeleri değerlendirirken kültür kavramını bu anlamı ile dikkate almanız beklenmektedir. Lütfen aşağıdaki ifadelerin sizi ne kadar tanımladığını derecelendiriniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.</p>						
		1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni Orta Düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
1	Farklı kültüre mensup danışanlarımın dini inanışları hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
2	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken konuşulan farklı şiveleri danışma sürecinde engel olarak görürüm.	()	()	()	()	()
3	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken gerektiğinde danışanın yerel yardım kaynaklarından destek alırım (din adamı, akraba, komşu gibi).	()	()	()	()	()
4	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken danışanların bazı davranışlarını yadırgadığımı fark ediyorum.	()	()	()	()	()
5	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözsüz iletişimlerini uygun ve doğru bir şekilde anlayabilirim.	()	()	()	()	()
6	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken, iletişim stilimin psikolojik danışma sürecine etkilerinin farkındayım.	()	()	()	()	()
7	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken huzursuz hissedirim.	()	()	()	()	()
8	Farklı kültüre mensup danışanlarımın inanç, değer ve gelenekleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
9	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken farklı danışma süreçleri tasarlarım.	()	()	()	()	()
10	Bir psikolojik danışman olarak; farklı kültürlerin toplumdaki birliği bozacağına inanırım.	()	()	()	()	()
11	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel iletişimlerini uygun ve doğru şekilde anlayabilirim.	()	()	()	()	()
12	Bir psikolojik danışman olarak psikolojik danışman ile danışan arasındaki kültürel farkların danışma sürecine olumsuz etki yapacağını düşünürüm.	()	()	()	()	()
13	Farklı kültüre mensup danışanlarımın kişilik gelişim süreçleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()

		1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni Orta Düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
14	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken kullandığım ölçme araçlarının kültürel sınırlılıklarına dikkat ederim.	()	()	()	()	()
15	Bir psikolojik danışman olarak, kültürel geçmişimin psikolojik süreçler hakkındaki düşüncelerimi etkilediğini fark ediyorum.	()	()	()	()	()
16	Farklı kültüre mensup danışanlarımın aile yapıları ve hiyerarşileri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
17	Bir psikolojik danışman olarak; danışanlarımın kendi kültürüme yakın bireyler olmasını tercih ederim.	()	()	()	()	()
18	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken danışanlarımın düşünce ve davranışlarındaki kültür etkisini anlayabilirim.	()	()	()	()	()
19	Bir psikolojik danışman olarak, mensup olduğum kültürün danışana olan bakış açımı etkilediğini fark ediyorum.	()	()	()	()	()
20	Farklı kültüre mensup danışanlarımın iletişim stilleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
21	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken kültürel farklılıklardan kaynaklanabilecek yanlış anlamaları fark edebilirim.	()	()	()	()	()
22	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken gerektiğinde o kültüre mensup bir başka meslektaşımın konsültasyon/süpervizyon alırım.	()	()	()	()	()
23	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel olmayan ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim.	()	()	()	()	()
24	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken onlara yardımcı olamayacağımı düşünürüm.	()	()	()	()	()
25	Farklı kültüre mensup danışanlarımın mensup oldukları kültürler hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
26	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim.	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ömer ÖZER

Kişisel Bilgiler

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 02/10/1987 – İSTANBUL

İletişim Bilgileri

Tel: 0 222 335 34 88

E-posta: omer_ozer@anadolu.edu.tr

Öğrenim Bilgileri

Lise: 2001-2005 Kocasinan Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi - Kayseri

Lisans: 2005-2009 Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ABD

Yüksek Lisans: 2010-2014 Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ABD

İş Deneyimi

2009-2010 : Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman, TED Kayseri Koleji Vakfı Okulları

2010-2011 : Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman, Kırşehir Çiçekdağı Şehit Öğretmen Bayram Tekin Lisesi

2011-2013 : Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman, Yozgat Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Şubat 2013- halen : Uzman, Anadolu Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi